

Keskkonnakaitse ja -kasutuse programm 2024–2027

Sisukord

1. Programmi üldinfo	3
2. Sissejuhatus.....	4
3. Programmi eesmärk, mõõdikud ja rahastamiskava	5
4. Hetkeolukorra analüüs	7
5. Programmi olulised tegevused aastatel 2024–2027	15
6. Meetmed ja tegevused	19
Meede 1. Kliimaeesmärkide elluviimine, välisõhu kaitse ja kiirgusohutus	19
Tegevus 1.1. Kliimamuutuste leevendamine ja kliimamuutustega kohanemine	20
Tegevus 1.2. Õhukvaliteedi parendamine	26
Tegevus 1.3 Kiirgusohutuse tagamine	29
Meede 2. Ringmajanduse korraldamine	33
Tegevus 2.1. Ressursitõhususe ja ökoinnovatsiooni edendamine.....	34
Tegevus 2.2. Keskkonnamõju hindamise ja selle maandamise tagamine	37
Tegevus 2.3 Tööstusheite ja kemikaalipoliitika kujundamine	38
Tegevus 2.4. Jäätmemajanduse korraldamine	41
Tegevus 2.5. Maapõueressursside kasutamise ja kaitse korraldamine	44
Meede 3. Merekeskkonna ja vee kaitse ning kasutus	47
Tegevus 3.1. Merekeskkonna kaitse suunamine	48
Tegevus 3.2. Vee säästliku kasutamise ja kaitse tagamine	50
Meede 4. Eluslooduse kaitse ja kasutus	58
Tegevus 4.1 Elurikkuse kaitse tagamine	58
Tegevus 4.2 Metsanduse arengu suunamine	66
Meede 5. Ilmainfo tagamine	71
Tegevus 5.1. Ilmaandmete, ilmaprognooside ja -hoiatuste tagamine.....	71
Meede 6. Toetavad programmi tegevused	75
Tegevus 6.1. Keskkonnateadlikkuse ja -hariduse arengu suunamine	75
Tegevus 6.2. Keskised IT-teenused teistele valitsemisaladele	79
7. Programmi juhtimiskorraldus.....	80

1. Programmi üldinfo

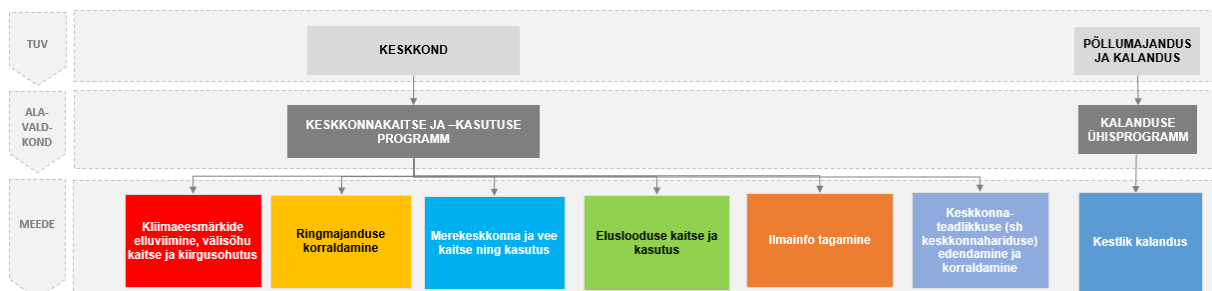
Tulemusvaldkond	Keskkond
Tulemusvaldkonna eesmärk	Eesti inimestele on tagatud puhas ja mitmekesine elukeskkond ning suhtumine loodusesse on vastutustundlik
Valdkonna arengukava*	Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030 Eesti metsanduse arengukava aastani 2020 Põlevkivi kasutamise riiklik arengukava 2016–2030 Kliimamuutustega kohanemise arengukava aastani 2030 Riigi jäätmekava 2023-2028 Kiirgusohutuse riiklik arengukava 2018–2027
Programmi nimi	Keskkonnakaitse ja –kasutuse programm
Programmi eesmärk	Keskkonna ja elurikkuse kaitse ning jätkusuutlik ja tõhus keskkonnakasutus on tagatud
Programmi periood	2024–2027
Peavastutaja (ministeerium)	Kliimaministeerium
Kaasvastutajad (Kliimaministeeriumi valitsemisala asutused)	Keskkonnaamet (KeA) Keskkonnaagentuur (KAUR) Eesti Loodusmuuseum (ELM) Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus (KEMIT)

*Strateegilised alused, millele programm tugineb, on ümberkujundamisel.

2. Sissejuhatus

Keskkonna tulemusvaldkonna eesmärgi saavutamiseks on loodud keskkonnakaitse ja -kasutuse programm (Joonis 1).

Keskkonnakaitse ja -kasutuse programmi eesmärk on keskkonna ja elurikkuse kaitse ning kestliku ja tõhusa keskkonnakasutuse tagamine. Programm jaguneb kuueks meetmeks: 1) kliimaeesmärkide elluviimine, välisõhu kaitse ja kiirgusohutus, 2) ringmajanduse korraldamine, 3) merekeskkonna ja vee kaitse ning kasutus, 4) eluslooduse kaitse ja kasutus, 5) ilmainfo tagamine ja 6) keskkonnateadlikkuse (sh keskkonnahariduse) edendamine ja korraldamine.

Joonis 1. Keskkonna valdkonna tulemusvaldkonnad, programmid ja meetmed

Keskkonnakaitse ja -kasutuse programmi peamiseks strateegiliseks aluseks on Eesti keskkonnanstrateegia aastani 2030, millega on määratletud pikaajalised arengusuunad looduskeskkonna hea seisundi hoidmiseks, lähtudes keskkonna valdkonna seostest majandus- ja sotsiaalvaldkonnaga ning nende mõjust ümbritsevale looduskeskkonnale, elurikkusele ja inimesele. Programm arvestab nii keskkonnanstrateegias, keskkonnavaldkonda puudutavates poliitika põhialustes ja muudes keskkonnateemalistes arengukavades kavandatud eesmärgi.

Programmi tegevused panustavad kõigisse arengustrateegia „Eesti 2035“ sihtidesse: inimene, ühiskond, majandus, elukeskkond ja riigivalitsemine.

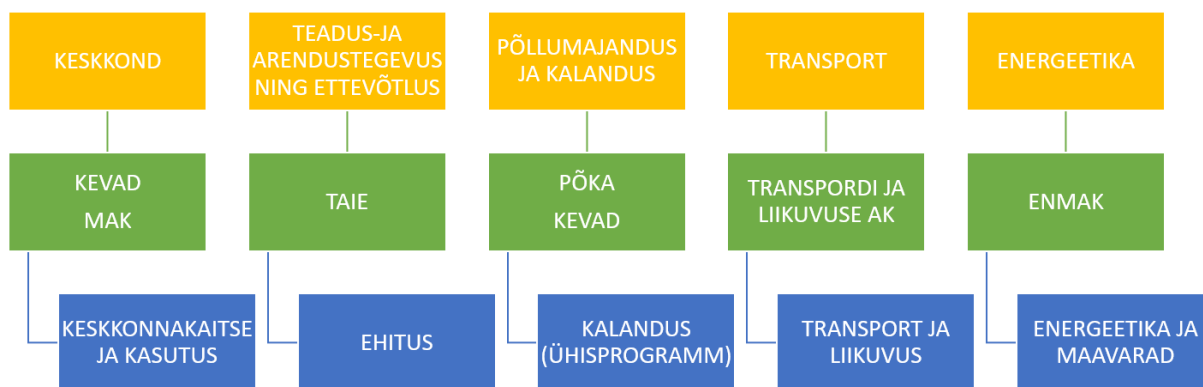
Strateegilised alused, millele programm tugineb, on ümberkujundamisel.

Programmi elluviimine panustab ka ülemaailmsete kestliku arengu 2030. aastaks seatud eesmärkide (SDG) ja 2030 Kestliku arengu tegevuskava täitmisel.

Programm on aluseks Kliimaministeeriumi ja selle valitsemisala asutuste tegevustele ja eelarvele. Programm hõlmab Kliimaministeeriumi, valitsusasutuse Keskkonnaameti, hallatavate asutuste Keskkonnaagentuuri, Eesti Loodusmuuseumi ja Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskuse tegevusi, teenuseid ja eelarvet.

Programmi eesmärgi aitavad oluliste partneritena ellu viia haldusala riigi osalusega tulundus- ja sihtasutused ning äriühingud Riigimetsa Majandamise Keskus (RMK), SA Keskkonnainvesteeringute Keskus (KIK) ning Eesti Keskkonnauuringute Keskus OÜ (EKUK). Organisatsiooni arendusega seotud tegevusi programmis ei käsitleta, samuti ei kajastata valitsemisala sisemisi tugiteenuseid.

Lisaks panustab Kliimaministeerium oma tegevustega tulemusvaldkonda „Põllumajandus ja kalandus“. Eesmärkide elluviimiseks rakendatakse koostöös Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumiga ühisprogrammi „Kalandus“. Lisaks viiakse valitsemisala eesmärgi ellu tulemusvaldkonnas „Transport“ programmiga „Transport ja liikuvus“, tulemusvaldkonnas „Teadus- ja arendustegevus ning ettevõtlus“ programmiga „Ehitus“ ning tulemusvaldkonnas „Energeetika“ programmiga „Energeetika ja maavarad“ (Joonis 2).

Joonis 2. Kliimaministeeriumi tulemusvaldkonnad, arengukavad ja programmid

3. Programmi eesmärk, mõõdikud ja rahastamiskava

Programmi eesmärk:	Keskkonna ja elurikkuse kaitse ning jätkusuutlik ja tõhus keskkonnakasutus on tagatud.				
Programmi mõõdikud	2022* (tegelik)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Rangelt kaitstavate metsade osakaal, %	18,1	Vähemalt 10	Vähemalt 10	Vähemalt 10	Vähemalt 10
Kaitstavate alade pindala osakaal maismaast, %	20,6	Vähemalt 20,6	Vähemalt 20,6	Vähemalt 20,6	Vähemalt 20,6
Kasvuhoonegaaside summaarne heitkogus kauplemisüsteemivälistes sektorites, mln tonni CO ₂ ekvivalenti	5,5heid	5,7	5,5	5,4	5,3
Tarbijate osakaal, kes saab ühisveevärgist nõuetele vastavat joogivett, %	98,3	99,5	99,5	99,5	99,5
Välisõhu saasteainete heitkoguste vähenemine võrreldes aastaga 2005, %	Vähendamise muutus aastal 2022: SO ₂ 80,8; NO _x 48,7; LOÜ 26,6; PM _{2,5} 40,4; NH ₃ 3,5.	Vähendamise muutus: SO ₂ 32; NO _x 18; LOÜ 10; PM _{2,5} 15; NH ₃ 1.	Vähendamise muutus: SO ₂ 32; NO _x 18; LOÜ 10; PM _{2,5} 15; NH ₃ 1.	Vähendamise muutus: SO ₂ 32; NO _x 18; LOÜ 10; PM _{2,5} 15; NH ₃ 1.	Vähendamise muutus: SO ₂ 32; NO _x 18; LOÜ 10; PM _{2,5} 15; NH ₃ 1.

Ohtlike jäätmete taaskasutuse osakaal ohtlike jäätmete kogumassist, % (v.a põlevkivijäätmed)	24	%-punkt suurem 2023. aasta väärtusest	%-punkt suurem 2024. aasta väärtusest	%-punkt suurem 2025. aasta väärtusest	%-punkt suurem 2026. aasta väärtusest
Olmejäätmete ringlussevõtu osakaal olmejäätmete kogumassist, %	30,3	48	55	55	55
Ringleva materjali määr	16	18	19	20	21

Tabel 1. Programmi eelarve

Eelarve kulude jaotus ¹		2023 kinnitatud eelarve	2024 eelarve	2025 eelarve	2026 eelarve	2027 eelarve
Programm	Keskkonnakaitse ja -kasutuse programm		-166 685 587	-154 209 029	-148 929 856	-156 208 721
<i>Meede</i>	<i>Kliimaeesmärkide elluviimine, välisõhu kaitse ja kiirgusohutus</i>		-71 807 418	-68 167 753	-66 270 605	-56 547 060
<i>Programmi tegevus</i>	<i>Kliimamuutuste leevendamine ja kliimamuutustega kohanemine</i>		-58 074 114	-54 860 184	-53 389 105	-44 905 590
<i>Programmi tegevus</i>	<i>Õhukvaliteedi parendamine</i>		-12 103 008	-11 786 074	-11 398 878	-10 219 396
<i>Programmi tegevus</i>	<i>Kiirgusohutuse tagamine</i>		-1 630 296	-1 521 496	-1 482 621	-1 422 074
<i>Meede</i>	<i>Ringmajanduse korraldamine</i>		-27 305 897	-20 932 248	-20 077 456	-36 759 802
<i>Programmi tegevus</i>	<i>Ressursitõhususe ja ökoinnovatsiooni edendamine</i>		-12 532 248	-7 013 521	-3 090 864	-2 796 408
<i>Programmi tegevus</i>	<i>Keskkonnamõju hindamise ja selle maandamise tagamine</i>		-2 774 662	-2 746 200	-1 630 723	-1 062 884
<i>Programmi tegevus</i>	<i>Tööstusheite- ja kemikaalipoliitika kujundamine</i>		-2 890 330	-2 603 650	-2 450 007	-2 264 371
<i>Programmi tegevus</i>	<i>Jäätmemajanduse korraldamine</i>		-7 077 515	-6 558 650	-10 961 863	-28 761 704
<i>Programmi tegevus</i>	<i>Maapõueressursside kasutamise ja kaitse korraldamine</i>		-2 031 142	-2 010 227	-1 943 999	-1 874 434
<i>Meede</i>	<i>Merekeskkonna ja vee kaitse ning kasutus</i>		-18 970 895	-14 534 685	-14 580 786	-13 195 336
<i>Programmi tegevus</i>	<i>Merekeskkonna kaitse suunamine</i>		-3 012 180	-3 088 893	-3 120 998	-3 061 138

¹ Käibemaks programmi eelarve jaotuses ei kajastu. Kuludes kajastuvad ka mitterahalised kulud.

Programmi tegevus	Vee säästliku kasutamise ja kaitse tagamine		-15 958 715	-11 445 792	-11 459 788	-10 134 199
Meede	Eluslooduse kaitse ja kasutus		-30 981 185	-32 630 687	-30 695 224	-32 517 175
Programmi tegevus	Elurikkuse kaitse tagamine		-17 493 431	-18 964 310	-17 071 056	-18 938 320
Programmi tegevus	Metsanduse arengu suunamine		-13 487 754	-13 666 377	-13 624 168	-13 578 855
Meede	Ilmainfo tagamine		-4 885 399	-4 776 591	-4 768 304	-4 752 496
Programmi tegevus	Ilmaandmete, -prognooside ja -hoiatuste tagamine		-4 885 399	-4 776 591	-4 768 304	-4 752 496
Meede	Toetavad programmi tegevused		-12 734 793	-13 167 065	-12 537 481	-12 436 851
Programmi tegevus	Keskkonnateadlikkuse ja -hariduse arengu suunamine		-6 956 017	-7 458 810	-7 117 293	-7 051 483
Programmi tegevus	Kesksed IT-teenused teistele valitsemisaladele		-5 778 776	-5 708 255	-5 420 188	-5 385 369

4. Hetkeolukorra analüüs

Keskkonna tulemusvaldkonna puhul on tegemist mitmekesise ja kompleksse tulemusvaldkonnaga, mis hõlmab mitmeid alavaldkondi nagu kliima ja rohereform, ringmajandus, välisõhu kaitse, müra, kiirgusohutus, merekeskkond, vee kaitse ja kasutus, elurikkus, keskkonna- ja looduskaitse, metsandus, jahindus, mullakaitse, ilmainfo, keskkonnaharidus ja -teadlikkus jt.

Keskkonna tulemusvaldkonna arengut ja keskkonnapoliitikat, mõjutab järgmiste kümnendite jooksul enim [Euroopa roheline kokkulepe](#)², mis lähtub põhimõttest, et kestlikkus ja üleminek turvalisele, elurikkust toetavale, kliimaneutraalsele ning kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimelisele ja ressursitõhusamale ringmajandusele on liidu pikaajalise konkurentsivõime tagamisel võtmeküsimus.

Eesti koos teiste Euroopa Liidu (EL) riikidega on roheleppega seadnud aastateks 2030 ja 2050 mitmeid ambitsioonikaid eesmärke seoses kliimamuutuste leevendamisega ja nende mõjuga kohanemisega, ringmajandusele ülemineku, elurikkuse ja ökosüsteemide kaitse ning tervikuna kestliku arengu saavutamiseks. Selleks on muuhulgas vajalik edendada uute kestlike tehnoloogiate kasutuselevõttu kõigis majandussektorites (energeetikas, IKT-s, tööstuses, transpordis, põllumajanduses, jäätmemajanduses, maakasutuses ja metsanduses, teenusmajanduses). Samavõrra oluline on suurendada kohalike omavalitsuste ja ettevõtete

² Viide roheleppega seotud infole - ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_et

võimekust ning valmisolekut kohanduda roheleppest tulenevate nõuetega, suurendada energia- ja ressursitõhusust ning minna üle ringmajandavatele ärimudelitele.

2023. aasta suvel võttis Euroopa Parlament positsiooni Euroopa Komisjoni algatuse, looduse taastamise määruse³ kohta, mille eesmärk on taastada liikmesriikide kahjustatud ökosüsteemid. Määruse kohaselt peavad 2030. aastaks keskkonna taastamise meetmed hõlmama vähemalt 20% ELi territooriumist. Lisaks maismaa ja mere ökosüsteemidele puudutab määrus mh ka linnu, kus tuleb soosida rohealade loomist ja säilitamist. Seega on Kliimaministeeriumi lähikümnenendi fookuses senisest veelgi teravamalt elurikkuse kaitse ning määrusega seatud ambitsioonikate eesmärkide täitmine.

Keskkonna- ja kliimaeesmärkide täitmisel saab olulise kaaluga olema alanud kliimaseaduse välja töötamine. Kliimaseadus loob eeldused uue keskkonnasõbralikuma kõrgema lisandväärtusega majanduse kujundamiseks, läbi mille kasvatame terve meie ühiskonna heaolu. See annab kindluse Eesti inimestele, ettevõtjatele, organisatsioonidele ning avalikule sektorile, et saame rohereformid ning kliimamuutusi pidurdavad sammud selgelt ja koordineeritult ellu viia.

Keskkonnavaldkonna eesmärkide saavutamiseks on kriitilise tähtsusega valitsussektori keskkonnapoliitika kujundamiseks ja rakendamiseks vajalike ressursside tagamine. Programmi tegevusi rahastatakse riigi(eelarvelistest) vahenditest ning välisvahenditest. 2023. aastal käivituvad küll keskkonnavaldkonnas EL eelarveperioodi 2021–2027 struktuuritoetuste meetmed, kuid kuna välisvahendite maht keskkonnavaldkonnas on märkimisväärselt vähenenud ning keskkonnaprobleemide lahendamise rahastamine on ebapiisav, siis on lähiaastate kriitiliseks väljakutseks keskkonnapoliitika jätkusuutliku rahastamine. Oleme keskkonnavaldkonnas jõudnud etappi, kus paljud tegevused, eriti kõigi varasemate kahjustatud alade taastamine ja pärandmõjude likvideerimine, tuleb lõpuni viia. Samal ajal tuleb tegeleda uute majandustegevusega paratamatult kaasnevate keskkonnahäiringutega ning tagada, et keskkonnakasutus oleks õiglaselt reguleeritud ja hinnastatud. Kõik need kohustused kokku nõuavad olulisi ressursse. Ressursside puudusel oleme piiratud tegelema vaid kõige kriitilisemate, aga tervikvaates üksikute tegevustega. Jõulisemalt tuleb liikuda „saastaja maksab“ printsiibi rakendamisele. Algatame diskussiooni selle üle, kas praegune keskkonnakasutaja/saastaja maksab süsteem on õiglane ja keskkonnaeesmärkide elluviimist toetavalt üles ehitatud. Esimene samm selleks oleks saastetasude osas nende ülesande taastamine, et need läheksid kasutusse saastuse vähendamise, looduse taastamise ja kaitse ning rohe- ja õiglase ülemineku tagamiseks.

Lähiaastate väljakutseks on koostöös teiste valdkondadega taastuvenergeetikale ülemineku kiirendamine ning sellegi väljakutse lahendamisel on lisavahendite leidmine kriitilise tähtsusega. Käimasolevate mõjuhindamiste, planeeringute ja keskkonnakaitselubade menetlustele peaks lisanduma märkimisväärne hulk uusi menetlusi ning samas kasvab ootus, et menetlused viiakse läbi oluliselt kiiremini ning asjatundlikumalt. Väljakutse lahendamiseks oleme valdkonda suunanud ulatuslikult REPowerEU vahendeid taastuvenergia kasutuselevõtu kiirendamise reformiks ja võrguinvesteeringuteks, et hoogustada lubade andmise menetlusi ja tuua turule uusi taastuvenergiavõimsusi.

---

³ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2023-0277_EN.html

Kliimapoliitika, välisõhu kaitse ja kiirgusohutus

Kliimapoliitika eesmärk on kliimamuutuste leevendamine ja nende mõjuga kohanemise suunamine. ELi ühine eesmärk on 2030. aastaks vähendada kasvuhoonegaaside (KHG) heitkogust vähemalt 55% võrreldes 1990. aasta tasemega ning saavutada 2050. aastaks Euroopa Liidu üleselt kliimaneutraalsus. Riigikogu kiitis 12. mail 2021 heaks riigi pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035“, milles lepiti kokku Eesti riiklik kliimaneutraalsuse eesmärk aastaks 2050 ning vahe-eesmärgiks seati KHG netoheite vähendamine 8000 kt CO₂ ekvivalendini aastaks 2035. Riigikogu poolt 8. veebruaril 2023 ajakohastatud „Kliimapoliitika põhialused aastani 2050“ näeb ette, et Eesti pikaajaline siht on tasakaalustada KHGde heide ja sidumine hiljemalt 2050. aastaks ehk vähendada selleks ajaks KHGde netoheide nullini.

2023. aasta alguses jõudsid lõpusirgele enamused 2021. aastal Euroopa Komisjoni poolt avaldatud poliitikameetmete paketi "Eesmärk 55" õigusaktide läbirääkimised. Nii Euroopa Parlamendi kui nõukogu poolt said heakskiidu enamused õigusakte, mis seavad heite vähendamise eesmärgid või toetavad kestlikuma ja puhtamale majandusele üleminekut. Vastu võeti kliima, energeetika, transpordi, tööstuse, hoonete ja maakasutuse valdkondasid puudutavad õigusaktid või nende muudatused.

Eesti KHGde koguheide oli 2021. aastal ligikaudu 15,6 miljonit tonni CO₂ ekvivalenti, mis on 57,3% võrra vähem kui 1990. aastal. 2023. aastal valminud KHGde prognoosi aastani 2050 kohaselt on Eestis tarvis „Eesti 2035“ KHGde vähendamise eesmärkide ning „Eesmärk 55“ paketiga seatud riiklike kohustuste täitmiseks rakendada lisameetmeid.

Lisaks kliimamuutuste leevendamisele on vaja pöörata oluliselt suuremat tähelepanu kliimamuutuste mõjuga kohanemisele. Õigeaegne kliimamuutuse mõjuga arvestamine ja nendega kohanemine vähendab oluliselt teadmatusest tehtavate lühiajaliste otsuste langetamist, mis omakorda aitab kokku hoida ressursse ja vältida kahjusid tulevikus.

Kliimapoliitika fookus lähiaastatel on luua kliimaalne õigusraamistik, milles on kokkulepitud nii kliimamuutustega leevendamise kui ka kohanemise eesmärgid ning pandud paika peamised põhimõtted ja tegevused nende eesmärkideni jõudmiseks. 2024. aastal koostatakse kliimaseaduse eelnõu, millega seatakse õiguslikult siduvad kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamise eesmärgid peamistele sektoritele. Kliimaseadus plaanitakse vastu võtta 2025. aasta alguseks.

Lisaks juba planeeritud kliimamõju leevendusmeetmetele tuleb kavandada ja rakendada täiendavaid meetmeid eelkõige heitkoguse ühikutega kauplemise süsteemi välises (nt transport) ja maakasutuse sektorites. Samuti on oluline parendada kasvuhoonegaaside andmete seire, inventuuri ja aruandluse ning meetmete kliimamõju hindamise süsteemi. Vabatahtliku süsinikuturu riikliku raamistiku loomisega aitame kaasa lisarahastuse suunamisele tegevustele, millega vähendatakse kasvuhoonegaaside heitkoguseid.

Välisõhukvaliteedi osas on Eestile aastateks 2020 ja 2030 seatud teatud õhusaasteainete heitkoguste vähendamise kohustused, need on: vääveldioksiid (SO₂), mittemetaansed lenduvad orgaanilised ühendid (LOÜ), ammoniaak (NH₃), eriti peened osakesed (PM_{2,5}) ja lämmastikoksiidid (NO_x). Nende eesmärkide saavutamiseks on Keskkonnaministeerium

koostanud teatavate õhusaateainete heitkoguste vähendamise riikliku programmi aastateks 2020–2030.

Eesti täitis aastal 2021 Euroopa Komisjoni poolt aastateks 2020–2029 seatud heitkoguste vähendamise eesmärgid ning on hetkel täitmas ka 2030. aastaks seatud eesmärgi enamuste saasteainete puhul, seega on seni rakendatud vähendamismeetmed olnud tõhusad. Jätkuvalt on suurimaks väljakutseks ammoniaagi heitkoguse eesmärgi täitmise hoidmine, mis sõltub võimekusest võtta põllumajandustoodangu (loomade arv, väetiste kasutus) kasvuga samaaegselt kasutusele vähem saastavaid tehnoloogiaid (sõnnikuhoidlate katmine, vedelsõnniku sisestuslaotus, väetise kiire mulda viimine jmt).

Enimlevinud fluoritud kasvuhoonegaaside (**F-gaasid**) kasutus maailmas tõuseb kiiresti – 10-12% aastas (F-gaaside heitkogused moodustavad 2,5% ELi KHGde koguheitest). Samas Euroopa Liidus kehtib F-gaaside kasutuse vähendamise graafik, millega väheneb turule lastud F-gaaside kogus 79% perioodil 2015–2030. F-gaaside turule laskmise piiramine on otseselt seotud heitkoguste vähenemise ja kliimaeesmärkide saavutamisega.

Eestis on **kiirgusohutus** tagatud õigusaktide ja arengukavade rakendamise kaudu rahvusvaheliste nõuete kohaselt ja kooskõlas riigi arengustrateegiaga (kiirgusohutuse riiklik arengukava 2018–2027). Lähiaastate olulisemad tegevused on Paldiski kahe reaktorsektsiooni likvideerimine, lõppladustuspaiga rajamisega seotud tegevused, tuumaenergia kasutuselevõtu analüüs ning (olenevalt Vabariigi Valitsuse ja Riigikogu otsusest) tuumaenergeetika programmiga alustamine. Lahendamist vajab nimetatud tegevusteks vajalike ressursside pikaajaline tagamine.

Ringmajanduse korraldamine

Ringmajanduspoliitika fookus on kestlikul ressursside kasutamisel, tarbimise ja tootmise edendamisel, ressursitõhususe suurendamisel ning tervikliku keskkonnamõju vähendamisel. Ringmajanduse arendamisel on peamine väljakutse, kuidas tagada ringmajanduse põhimõtete läbiv kasutus ja arusaam nii ühiskonnas üldiselt kui ka erinevates poliitikavaldkondades. Eesti seadusandluses ei ole praegu ringmajanduse horisontaalseid põhimõtteid kirjeldatud, mis omakorda teeb keeruliseks nende süsteemse järgimise. Ka omavalitsuste tegevus ei ole olnud piisav, sest omavalitsustes on ressursside puudus nii inimeste kui ka finantsvahendite osas aga ka tagasihoidlik teadlikkus ringmajanduse võimalustest. Tugevuseks ringmajanduse arendamisel on digilahenduste prioritseerimine ning positiivne trend ettevõtluses aina enam ringmajanduse põhimõtteid juurutada, kuna see on ka kohaliku konkurentsivõimet tugevdav.

Lähiaastate fookuseks ringmajanduse arendamisel on ringmajanduse tegevuskava kokkuleppimine, et majanduse arendamisel lähtutaks põhimõttest, et kogu ringlusesse toodud ressursi peab kasutama nutikalt ja vajaduspõhiselt võimalikult suure ühiskondliku, sotsiaalse ja majandusliku väärtusega. Seejuures on oluline sekundaarse materjali turunõudluse kasvatamine ning korduskasutamise, parandamise ja renoveerimise soodustamine, sh kohalikul tasandil.

Ringmajanduse edendamisel on oluliseks osaks **jäätmekäitluse tõhus korraldamine**. Eesti jäätmekäitluse tugevustena saab välja tuua, et kõigis kohaliku omavalitsuse üksustes (KOV) on korraldatud jäätmevedu, millega on liitunud valdav osa elanikest. Samuti on olemas

nõuetekohane jäätmekäitlustaristu, toimiv pandipakendisüsteem, toimiv ohtlike jäätmete liigiti kogumine ning toimiv tootjavastutuse süsteem. Valdonna seniseks kitsaskohaks on suurenenud jäätmeteke ning madal olmejäätmete liigiti kogumise tase, samuti jäätmete ringlusse võtmise jätkuvalt madal määr.

Kitsaskohtade lahendamiseks on vajalik jõuda jäätmehierarhiat tervikuna rakendava jäätmekäitluseni, arendada üle Eesti välja optimaalne ja toimiv jäätmete liigiti kogumise taristu ning ringlussevõtu võimekus. Peamiseks väljakutseks on jäätmete liigiti kogumise tagamine, milleks on vaja leida õiged stiimulid, tõsta teadlikkust ning võimendada koostööd riigi, KOVi, tarbija ja jäätmekäitleja vahel. 2021. aastal Maailmapanga poolt läbiviidud analüüsi põhjal on välja töötatud jäätme-, pakendi- jt seaduste muutmise väljatöötamiskavatsus, mille eesmärk on reformida olmejäätmete valdkonda nii, et suudaksime saavutada kokkulepitud ringlussevõtu määrad. Samuti on kinnitatud riigi jäätmekava 2023–2028, millega pannakse paika üldised suunad, kuhu järgnevatel aastatel jäätmemajanduses liigume. Jäätmekava alusel suunatakse erinevaid toetusi ringmajanduse edendamiseks. Uues jäätmekavas pööratakse tähelepanu sellele, kui palju ja kuidas tarbitakse ning keskendutakse teadlikumale tootmisele ja tarbimisele, et tervikuna vähendada jäätmete teket ning soodustada korduskasutust. Jäätmevaldkonnas tuleb tagada jäätmete efektiivne liigiti kogumine ja ohutu ringlussevõtt ning vähendada jäätmekäitluse mõju elu- ja looduskeskkonnale. Käitlusvõimekuste suurendamiseks ning ringmajandustehnoloogiate sh digilahenduste laialdasemaks kasutamiseks suunatakse EL struktuurivahendeid ka edaspidi jäätme- ja ringmajandusse.

Eestis on jätkuvalt üheks suuremaks siseriiklikuks kitsaskohaks madal **ressursitõhusus**. Lähiaastatel jätkatakse ressursitõhususe tõstmise toetusmeedet töötlevas tööstuses, et parandada Eesti majanduse konkurentsivõimet ning vähendada tootmises tekkivaid jäätmeid ja jääke. Tööstusettevõtetele jagatud investeeringud on näidanud meetme edukust ja aidanud seda sektorit muuta ressursitõhusamaks ja keskkonnasõbralikumaks, seetõttu plaanime sellega jätkata ning kavandame seda meedet laiendada ka teenindussektorile. Lisaks soovime mitmekesistada ja parandada kohalike ressursside väärimist ning ringset kasutust.

Ringmajandusele üleminekuks on oluline ka **keskkonnakorralduslike keskkonnameetmete** (keskkonnamõju hindamine, keskkonnatasud, keskkonnahoidlikud riigihanked, keskkonnajuhtimissüsteemid jt) arendamine ja rakendamine. Oluline on avalikus sektoris keskkonnahoidlike riigihangete süsteemne kasutuselevõtmine. Samuti arendatakse edasi ka teiste keskkonnameetmete kasutamist, nagu ökomärgised ja keskkonnajuhtimissüsteemid. Käimas on **keskkonnakaitselubade** süsteemi reform, eesmärgiga tagada keskkonnakasutuse reguleerimine ühtsetel alustel, tasakaalustatud keskkonnakasutusest ja keskkonnariskist lähtuv nutikas ning vähese halduskoormusega avalik teenus. Selleks on käimas projekt "Keskkonnakaitseluba 3.0", samuti arendatakse keskkonnaotsuste infosüsteemi KOTKAS.

Eesti vajab arengupotentsiaali realiseerimiseks tulevikukindlaid tööstusharusid, mis vajavad erinevaid **maapõueressursse** ja toormeid. Rohereformi eesmärgid tähendavad mitmete toorainete nõudluse olulist kasvu ja vajadust tagada nendega varustatus kogu tarneahela ulatuses. Maapõue ja seal leiduvaid loodusvarasid tuleb majandusarengu ja keskkonnahoiu tasakaalustamiseks uurida, väärimada ning kasutada Eesti ühiskonnale võimalikult suurt väärtust loovalt ja säästlikult. Lähtuvalt ehitusmaavara nõudluse suurenemisest seoses suurte

taristuobjektidega on lähiaastatel fookuses mõjutatud maakondade maavarade teemaplaneeringute läbiviimine. Samuti kaevandatud alade korrastamise ja kuivendatud turbaalade veerežiimi taastamise arendamine, sh maapõueseaduse muutmise, mille käigus töötatakse välja kaevandatud alade korrastamise tagamise ja osalise korrastamise parim süsteem.

Merekeskkonna ja vee kaitse ning kasutus

Merekeskkonna peamiseks probleemiks on mere halb keskkonnaseisund, mida põhjustavad maismaalt ja õhust merre jõudvad saasteained, suur kalapüügikoormus ning laevade poolt tekitatud reostus. Nagu Läänemeri tervikuna, on ka kogu Eesti mereala eutrofeerunud, mis mõjutab tugevalt ka muid mereökosüsteemi komponente. Samuti halvendavad mere seisundit globaalsed kliimamuutused, mille tõttu merevesi soojeneb ja hapestub. Halvast seisundist tingituna on piiratud mereressursi kasutamise võimalused majandustegevuses ning ohustatud mereelustiku ja -elupaikade säilimine.

Kõige olulisem on tegeleda merre jõudvate toit- ja saasteainete koguste vähendamisega, eeskätt fosfori- ja lämmastikukoormuse vähendamisega. Samuti tuleb leida lahendus merre jõudvate ohtlike ainete koguste, sh ravimijääkide vähendamiseks.

Hea keskkonnaseisundi saavutamiseks meres on vaja lahendada ka mereprügiga, veealuse müraga, võõrliikidega ning kalapüügikoormustega seotud keskkonnaprobleemid.

Mereelustiku kaitseks tuleb merekaitsealasid laiendada ja tagada nende sidusus, hinnata ja tõhustada nende kaitsereežiime, et saavutada merekeskkonna hea seisund, täita Helcomi Läänemere tegevuskava ja EL bioloogilise mitmekesisuse strateegia 2030 eesmärgi võtta 30% merealadest kaitse alla (sh 10% range kaitse alla). Täiendavalt tuleb hakata tegelema ka halvas seisundis mereelupaikade taastamisega, kui võetakse vastu EL looduse taastamise määrus.

Vaatamata **veevaldkonnas** tehtud investeeringutele ja rakendatud erinevatele kaitsemeetmetele ei ole veekogumite seisund viimase 12 aasta jooksul paranenud. Ligi poolte pinnaveekogumite ning veerandi põhjaveekogumite puhul on vähemalt hea seisundi eesmärk jätkuvalt saavutamata⁴. 2022–2027 veemajanduskavades on seatud eesmärgiks saavutada 2027. aasta lõpuks 65% pinnaveekogumite ja 74% põhjaveekogumite vähemalt hea seisund. Veekogumite hea seisundi saavutamiseks on esmalt vajalik tõhustada veemajanduskavade rakendamist, millega kaasneb suur ressursivajadus.

Eestis on kõrge ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse kvaliteedi tase ja teenusega liitunud osakaal (2022.a andmetel on ühiskanaliseerimisega liitunud 82% elanikkonnast, ühisveevärgiga 83%). Samuti on elanikkonnale ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse hind taskukohane, keskmiselt moodustab hind 1,1% leibkonnaliikme keskmisest netosissetulekust (OECD soovitusel ei tohiks hind olla kõrgem kui 3–5%). Paljud vee-ettevõtted Eestis on regionaalsed vee-ettevõtted, kes pakuvad ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenust korraga mitmele kohalikule omavalitsusele, tagades seeläbi kvaliteetsema veeteenuse ka väiksematele asulatele. Seoses välisvahenditest rahastatud toetusmeetmete lõppemisega vee- ja kanalisatsioonitaristu investeeringuteks on tarbijale taskukohase hinna juures sektori

---

⁴ Eesti pinnaveekogumitest 53% (2020) ja põhjaveekogumitest 74% (2020) on heas seisundis.

jätkusuutlikkuse tagamine keeruline, mistõttu on lähiaastate üheks fookuseks Eesti vee-ettevõtete regionaliseerimise soodustamine, samuti haja-asustusega piirkondade reoveekäitluse investeeringute toetamiseks, sh elanikkonna vee- ja reoveetaristuga liitumiseks vajalike vahendite leidmine.

Eestis üldiselt on piisavalt veeressurssi, mis katab senise inimtegevuse vajaduse ja võimaldab arendada uusi vett tarbivaid tootmisharusid. Kuid vead tiheasustusega piirkondade planeerimisel on kaasa toonud piirkonniti põhjaveevarude ammendumise (nt Harjumaa tiheasustusega piirkonnad). See toob nendes piirkondades kaasa vajaduse veetarbimist piirata ning takistab piirkondade arengut.

Eluslooduse kaitse ja kasutus

Eluslooduse kaitse ja kasutuse eesmärgiks on, et liigid ja elupaigad on soodsas seisundis, maastikud on mitmekesised ning metsa majandatakse jätkusuutlikult. Vaid hästi toimivad ja elurikkad ökosüsteemid on võimelised pakkuma ökosüsteemi teenuseid ning aitavad kohaneda kliimamuutustega. Eesti maismaast koos siseveekogudega on looduskaitsealade alusel kaitstavate objektidena (kaitsealad, hoiualad, püsielupaigad, üksikobjektid) kaitse all 20,6%⁵ ja merest koos majandusvööndiga 18,7%. Oluline osa kaitstavast territooriumist on range kaitse all – 12,2% maismaapindalast. Aktiivselt tegeletakse ohustatud liikide ja elupaigatüüpide kaitse, taastamise ja seirega. Aladele on kehtestatud kaitsereeglid ning kaitsealadele ja püsielupaikadele alaspetsiifilised kaitse-eeskirjad. Looduskaitse ja säästev maakasutus ei ole teistesse poliitikavaldkondadesse ja ruumiloomesse piisavalt integreeritud, mille tulemusena jätkub loodusliku mitmekesisuse vähenemine, seda nii maastiku, liigilise kui geneetilise mitmekesisuse tasemel. Puuduvad tõhusad meetmed säilitamiseks elurikkust väljaspool kaitstavaid loodusobjekte. Ohuks on ka võõrliikide laienev levik, mida soodustavad kliimamuutused. Suurte taristuobjektide rajamisel suureneb surve keskkonnale ja vajadus planeerida elurikkust suurendavaid ning kaitsvaid meetmeid.

Lähiaastate fookuses on EL elurikkuse strateegia eesmärkide täitmine, loodusväärtuste kaitseks kehtestatud meetmete tõhususe ja kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamise süsteemi väljatöötamine ja rakendamine, looduskaitse ja keskkonnaga seotud andmete haldamiseks vajalike infosüsteemide arendamine, elupaikade tegevuskavade, liigitegevuskavade ning alade kaitsekorralduskavade koostamine, uuendamine ja kavandatud tegevuste elluviimine, sh ohustatud elupaikade inventeerimine ja vajadusel nende seisundi parandamine ning taastamismeetmete rakendamine. Keskse kohal on ka siin looduskaitseks vajalike ressursside leidmine.

Metsade jätkusuutlik majandamine aitab tagada ka metsade elurikkuse kaitse ja saavutada valdkonna kliima ja elurikkuse eesmärged. Eesti metsamaa pindala on 2,3 mln hektarit, moodustades üle poole kogu Eesti maismaa pindalast. Looduskaitse alla kuuluva metsamaa osakaal on viimase kümnendi jooksul suurenenud. Riigimetsamaa 1,08 mln hektarist on nüüdseks range kaitse all kolmandik ning kogu metsamaa pindalast moodustab range kaitse all olev mets 18,1% (SMI 2022 järgi). Metsade kasutus on võimalikult mitmekülgne, vastab ühiskonna ootustele ja vajadustele, aitab leevendada kliimamuutusi ja nende mõjuga kohaneda ning tagab sotsiaalselt tasakaalustatud elu- ja majanduskeskkonna ning

---

⁵ [Looduskaitse arvudes 2022 \(arcgis.com\)](https://arcgis.com)

metsaökosüsteemide soodsa seisundi. Nüüdisaegne haridussüsteem ja metsateadus, samuti selgelt mõistetav ja avalikkusele kergelt kättesaadav teave metsandusest ning kvaliteetsed ja avalikustatud andmed suurendavad ühiskonna teadlikkust ja kujundavad hoiakuid jätkusuutliku metsanduse suunas ning tagavad puidu maksimaalse väärimise ja kõigi metsaga seotud hüvede targa kasutuse. 2024. aastal esitatakse Riigikogule uus metsanduse arengukava aastani 2030, mis sätestab järgneva kümnendi metsanduse arengusuunad. Metsa vääriselupaikade kaitseks viiakse läbi üle-eestiline inventuur ning vabatahtliku kaitse eesmärgil sõlmitakse erametsaomanikega lepinguid. Järgmiste aastate peamiseks fookuseks on töötada välja regionaalsed või riiklikud mudelid metsa biomassi ja süsinikuvoogude hindamiseks ning erinevate majandamisvõtete mõjust süsinikubilansile. Samuti on fookuseks puidu väärimise suurendamine ning raadamisõiguse tasu sihtotstarbelise kasutamise süsteemi väljatöötamine.

Ilmainfo tagamine

Ilmainfo on fundamentaalseks aluseks kliimamuutustega kohanemise ja nende leevendamise meetmete rakendamisel, sh äärmuslikeks ilmastikunähtusteks valmisoleku tagamisel. Viimase juures on eriti oluline varajase hoiatussüsteemi toimivus. Usaldusväärsete prognooside ja hoiatuste aluseks on nõuetele vastavad ja kvaliteetsed vaatlusandmed. Vaatlusandmete kogumiseks on vajalik jätkusuutlik ja toimepidev seirevõrk. Lähiaastate fookuseks on avalikkusele operatiivse ilmainfo ja ilmaprognooside tagamisega seotud süsteemide edasine arendamine.

Keskkonnateadlikkuse (sh keskkonnahariduse) edendamine ja korraldamine, keskkonnainfo

Tagamaks ühiskonnas arusaam keskkonda säästvast tarbimisest, mis toetaks elurikkuse säilitamist, ökosüsteemi teenuste hoidmist ja aitaks leevendada kliimamuutusi, on pidevalt vajalik tegeleda **keskkonnateadlikkuse edendamisega**. Rohereformi ja kliimapolitika elluviimisel on väga oluline kujundada Eesti inimeste hoiakuid ja käitumisharjumusi keskkonnahoidlikumaks, et nad oskaksid hinnata oma tegevuste otsest või kaudset mõju loodusele. Seejuures on võrdsest oluline nii loodusteaduslik ja keskkonnavaline kirjaoskus, süsteemne mõtlemine, millele pannakse alus koolis, kui ka võimalus leida usaldusväärset asjakohast keskkonnateavet, et teha igapäevaelus kestlikke otsuseid ja valikuid. Oluline on arendada tähendusliku teaduspõhise keskkonnainfo loomise ja edastamise süsteemi kõrvale ka võimalused selleks, et inimesed saaksid keskkonnateadlikult käituda. Kuigi suur osa inimestest peab end keskkonnateadlikeks (keskkonnateadlikkuse indeks oli 2022. aastal 41,6%), ei kinnita seda hinnangut inimeste tegelik käitumine.

Suur osa elanikest väärtustab puhast ja looduslikult mitmekesist elukeskkonda ning teab, kuidas elada keskkonda säästvalt. Samas ei rakendu see igapäevases tegevuses oskuste ja võimaluste vähesuse tõttu⁶. Selleks on vaja pidevalt tegeleda kõigi elanikkonna gruppide keskkonnateadlikkuse suurendamisega ning samas toetada tegevusi, teenuseid ja tooteid, mis soodustavad keskkonnateadlike käitumisharjumuste kujunemist.

Eestis tegutseb üle 150 keskkonnahariduskeskuse, kes pakuvad õppeprogramme koolidele ja lasteaedadele. **Keskkonnateadlikkuse ja -hariduse** suunamiseks valmis 2018. aasta sügisel

---

⁶ Eesti elanike keskkonnateadlikkuse uuring 2022 - <https://kliimaministeerium.ee/media/8063/download>

Kliimaministeeriumi ning Haridus- ja Teadusministeeriumi koostöös tegevuskava, mille elluviimist hinnati aastal 2022 ning selle põhjal uuendati tegevuskava perioodiks 2023–2025⁷. Olulisteks prioriteetideks, mis tagaksid valdkonna tõhusama toimimise ja arengu on:

- 1) keskkonna ja kliimateadlikkuse kompetentsikeskuse loomine;
- 2) keskkonnahariduse võrgustiku toimimismudeli, sh rahastamismudeli reform ja kvaliteedisüsteemi arendamine;
- 3) keskkonnahariduse riikliku (koolitus- ja arendus)programmi rakendamine.

Keskkonnateadlikkuse üheks aluseks on ka ajakohane, kvaliteetne ja kättesaadav **keskkonnainfo**. Keskkonnainfo saamise üheks vahendiks on keskkonnaseire. Selleks tuleb arendada ja kasutusele võtta uued tehnoloogilised lahendused ning tagada keskkonnaseire, andmeanalüüsi ning keskkonnainfo valdkonna terviklik arendamine. Keskkonnainfo kättesaadavuse parandamiseks on töösse võetud keskkonnaportaali.

5. Programmi olulised tegevused aastatel 2024–2027

Meede 1. Kliimaeesmärkide elluviimine, välisõhu kaitse ja kiirgusohutus

- Kliimaseaduse väljatöötamine ja rakendamine.
- Taastuvenergia ja rohetehnoloogiate kasutuselevõtu edendamine ja koordineerimine.
- Kliimapoliitika rakendamise ning kasvuhoonegaaside andmete aruandlus (EL, ÜRO).
- Kasvuhoonegaaside inventuuri ja prognooside arendusprojektide kavandamine ja elluviimise koordineerimine.
- ÜF rahastatud meetme elluviimine KOVide kliima- ja energiakavade koostamiseks ja meetmete rakendamiseks.
- Organisatsioonide kasvuhoonegaaside jalajälje mudeli rakendamise koordineerimine ning riigiasutuste keskkonna ja KHG jalajälje hindamine.
- LIFE Strateegilise Integreeritud Projekti „Kliimamuutustega kohanemise tegevuste elluviimine Eestis“ juhtimine.
- Kohanemise digilahenduste väljatöötamine.
- Kuivendatud turbaalade viimine kasvuhoonegaaside netosidujaks.
- Teatavate õhusaasteainete heitkoguste vähendamise riikliku programmi aastateks 2020-2030 rakendamine ja uuendamine õhukvaliteedi parandamiseks.
- Euroopa Liidu perioodi 2021-2027 Euroopa Regionaalarengu Fondist rahastatav meetme „Elamute liitumise kaugküttevõrkudega või tahkel kütusel põhineva kütteseadme uuendamine“ elluviimine.
- Euroopa Liidu perioodi 2021-2027 Euroopa Regionaalarengu Fondist rahastatav meede "Õhukvaliteedi seirevõrgustiku arendamine ja täiendamine ning asukohapõhise terviseriski hinnangute süsteemi loomine" elluviimine.
- Paldiski endise tuumaobjekti kahe reaktorisektsiooni likvideerimise ja radioaktiivsete jäätmete lõppladustuspäiga rajamise eriplaneeringu koostamise ja keskkonnamõju strateegilise hindamise, ning nendeks vajalike uuringute elluviimine.
- Tuumaenergia kasutusele võtmise võimaluste analüüsimine ning (olenevalt Vabariigi Valitsuse ja Riigikogu otsusest) tuumaenergeetika programmiga alustamine.
- Vesinikutehnoloogiate kasutuselevõtu arendamine.

⁷ <https://kliimaministeerium.ee/rohereform-kliima/keskkonnateadlikkus/keskkonnahariduse-ja-teadlikkuse-tegevuskava-2023-2025>

- Rohereformi tegevusplaani elluviimine.

Meede 2. Ringmajanduse korraldamine

- Tootjate ja tarbijate võimekuse suurendamine kestliku tootepoliitika suunas, sh majanduslik raamistik, ressursitõhusus, ökomärgised, keskkonnajuhtimissüsteemid.
- Keskkonnahoidlike riigihangete kohustuslik rakendamine avalikus sektoris.
- Kestliku rahastuse põhimõtete ja praktika rakendamine keskkonnakestlike investeeringute soodustamiseks Eestis.
- Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnamõju strateegilise hindamise (KMH/KSH) menetluste efektiivsuse suurendamine ja kvaliteedi tõstmine, sh KMH digipöörde elluviimine.
- Uue keskkonnakasutuse regulatsiooni kontseptsiooni väljatöötamine nii, et maksupoliitikaga oleks soositud ringmajandus ja ressursside taaskasutust ja maksustatud pakendite ja plasti kasutamist.
- Riigi jäätmekava 2023–2028 eesmärkide täitmine ja jäätmekäitlussüsteemi arendamine vastavalt olmejäätmete reformile.
- Riigi kohustusse jäänud kaevandatud maa ja maapõue korrastamise korraldamine (altkaevandatud alad, karjäärid ja kuivendamisest rikutud veerežiimiga turbaalad) sh kahjude hüvitamise regulatsiooni koostamine ja toetusmeetmete rakendamine ja elluviimine (ÕÜF ja SF TAT meetmete raames teostatavad projektid). Maavarade maakondlike teemaplaneeringute algatamises ja koostamises osalemine. Uue maavarade kasutamise regulatsiooni väljatöötamine (2024–2027).
- SF perioodi 2021-2027 ringmajanduse meetmete rakendamine.

Meede 3. Merekeskkonna ja vee kaitse ning kasutus

- Mereala hea keskkonnaseisundi saavutamiseks merestrateegia meetmekava rakendamine (perioodil 2023-2028), mereala seisundihinnangu ajakohastamine (2024) ning merestrateegia seireprogrammi uuendamine (2026) ja rakendamine.
- Rahvusvaheliste merekaitsekonventsioonide ratifitseerimine ja rakendamine Eestis. Mereuuringute, sh mikroplasti, saasteainete leviku, laevanduse keskkonnamõju ning elustiku ja mereelupaikade inventuuride jms korraldamine, sh EL elupaikade taastamise määruse rakendamise ettevalmistamiseks ja merekaitsealade võrgustiku toimimise tõhustamiseks.
- Merekeskkonnakaitse reformi läbiviimine, sh keskkonnajärelevalve süsteemi tõhustamine, järelevalve süsteemi uuendamine ja arendamine.
- Kestliku sinimajanduse arendamine.
- Reostustõrje ja mereuuringute võimekuse tagamine ning suurendamine, sh uue multifunktsionaalse laeva kasutusele võtmisega.
- Veekogumite hea seisundi saavutamiseks perioodi 2022–2027 veemajanduskavade rakendamine ning edukaks rakendamiseks vajalike ressursside tagamine (k.a inimesed).
- Positiivse rahastusotsuse korral Lääne-Eesti vesikonnas Life strateegilise integreeritud veemajanduse projekti LIFE SIP for Water elluviimine, selle raames Lääne-Eesti vesikonna veekogumite hea seisundi saavutamiseks ja säilitamiseks vajalike meetmete rakendamine kuni 2033. aastani. Lisaks üle-Eestiliselt veemajanduskavade koostamise, rakendamise, seire jms tõhustamine. Projekti kestus on 2024–2033 ning kogumaksumus ligikaudu 27,8 miljonit eurot.

- LIFE integreeritud veemajanduse projekti LIFE IP CleanEST rakendamine, mille raames viiakse ellu Viru alamvesikonna veekogumite hea seisundi saavutamiseks vajalikud meetmed kuni 2028. aasta lõpuni. Kümme aastat kestva projekti kogumaksumus on ligi 16,7 miljonit eurot.
- Sademevee kombineeritud lahenduste meetme väljatöötamine ja rakendamise tagamine lokaalsete üleujutuste leevendamiseks või vältimiseks (2022–2027).
- Üleujutuse riskide leevendamiseks 2022–2027 maandamiskavade rakendamine ja kolmanda tsükli üleujutusega seotud riskide hinnangu, üleujutusohu ja üleujutusega seotud riskide kaartide ning maandamiskavade ajakohastamine (2024–2027).
- Veeteenuse reformi strateegilise teekaardi koostamine, et tagada ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniteenuse toimepidevus ja jätkusuutlikkus.
- Pandivere, Adavere-Põltsamaa nitraaditundliku ala tegevuskava 2021–2024 rakendamine pinna- ja põhjaveele põllumajandustootmisest tuleneva keskkonnariski vähendamiseks ja uue perioodi 2025–2028 kava väljatöötamine 2025. aasta lõpuks.
- Joogivee kvaliteedi riskipõhise lähenemise tagamine optimeerimaks veekäitluse kulusid ja suunata ressursid joogiveeahela kriitilistele punktidele.
- 2024. a uuendatud asulareovee puhastamise direktiivi nõuete ülevõtmine Eesti õigussüsteemi.
- Vee taaskasutuse poliitika välja töötamine, et võimaldada looduslike veeressursside säästmiseks kasutada puhastatud asulareovett, karjääri- ja kaevandusvett ning muud kasutusel olnud vett tegevustes, kus vesi ei pea olema joogivee puhtusega.
- Reoveepuhastuse energiatõhususe edendamine vee-ettevõtete kulude vähendamiseks ja kasvuhoonegaaside emissioonide vähendamiseks.
- Hajaasustuse ja maapiirkondade reovee kohtkäitluse valdkonna õigusliku raami ajakohastamine, et tõhusamalt tagada purgimisteenuse kättesaadavus ja reovee jõudmine puhastitele.

Meede 4. Eluslooduse kaitse ja kasutus

- Elupaikade (mh sood, metsad, pärandniidud, vooluveekogud) ja liikide kaitse, taastamine ja tegevused nende soodsa seisundi saavutamiseks, et ühegi EL kaitsealuse elupaiga ja liigi kaitse suundumus ja seisund ei halveneks ning ebasoodsas seisundis olevatest elupaikadest ja liikidest 30% saavutaks aastaks 2030 soodsa seisundi või näitaks selget positiivset suundumust paranemise poole (2024–2027).
- Panustatakse EL elurikkuse strateegia eesmärki, kaitsta ELis vähemalt 30% maismaast ja 30% merest ning tagades range kaitse vähemalt 10% maismaast ja 10% merest (2024–2027).
- Loodus- ja põlismetsade defineerimine, kaardistamine, range kaitse alla võtmine ja seiramine. Koostatakse ja rakendatakse looduse taastamise kava vastavalt EL määrusele (2024–2027).
- Looduskaitse tulemuslikuks korraldamiseks vajalikud mahus järjepideva, usaldusväärse ja süsteemse ülevaate tagamine siinsete liikide ja ökosüsteemide/koosluste seisundist. Selleks kasutame mh senisest enam innovaatilisi seire- ja inventuurilahendusi, rakendusuringuid (2024–2027).
- Uuendame ja arendame IT-teenuseid, andmestikke ja rakendusi looduskaitse ja keskkonnaga seotud andmete paremaks haldamiseks, kasutamiseks ja avalikustamiseks (2024–2027).

- Looduskaitsepiirangute kompenseerimine vajalikus mahus ja toetuste süsteemi ajakohastamine (2024–2027).
- Kaitstavate liikide poolt tekitatud kahju ennetamise ja kompenseerimise süsteemi tõhustamine 2024–2027.
- LIFE-IP projekti “Loodusrikas Eesti” elluviimine aastatel 2020–2029. Projekti eesmärk on kaitsta ja taastada traditsioonilisi Eesti maastikke ja ökosüsteeme ning parandada seal elavate liikide seisundit kogumaksumusega 19,4 mln kümne aasta jooksul, millest välisabi 60% ehk 11,6 mln.
- Kaitsemeetmete tulemuslikkuse hindamise süsteemi uuendamine (2024–2027).
- Märjade ja kuivade metsade kavade koostamine, pärandniitude ja kaitstavate soode tegevuskavade uuendamine, liigitegevuskavade ja kaitsekorralduskavade koostamine ja uuendamine (2024–2027).
- Metsaelupaikade tegevuskava koostamine (valmib 2024. a lõpuks).
- Metsanduse arengukava aastani 2030 koostamine ja rakendamine (2024–2027).
- Koostatakse metsandusega seotud andmete digitaliseerimise analüüs (2024).
- Arendatakse kaugseire võimalusi ja uuritakse metsamajanduslike tegevuste mõju süsiniku sidumisele (2024–2027).
- Puidust referentshoone (loodusmaja) rajamine eesmärgiga luua suurte puitehitiste ehitamise kogemus ja suurendada sellega Eesti puidusektori ekspordipotentsiaali ning edendada kohaliku tooraine väärimist.
- Biomasskütusest toodetud taastuvenergia osakaalu arvutamise põhimõtete ning biomassi säästlikkuse nõuetele ja kriteeriumidele vastavuse tõendamise nõuete rakendamine (2024–2027).
- Töötatakse välja raadamisõiguse tasust laekunud raha kasutamise kontseptsioon (2024).
- Mullakaitse poliitika väljatöötamine ja rakendamine (2024–2030).

Meede 5. Ilmainfo tagamine

- Avalikkusele operatiivse ilmainfo, ilmaprognooside ja -hoiatuste tagamine, sh süsteemide ja teavituskanalite (nt ilmaäpp ILM+) arendamine.
- Avalikkusele meteoroloogiteabe, mis on avaandmete direktiivi alusel väärtuslike andmete kategoorias, vabalt kättesaadavaks tegemine.
- Avalikkusele meteoroloogia ja keskkonna avaandmete kättesaadavuse tagamine keskkonnaportaali kaudu.
- Hüdrometeoroloogilise seirevõrgu ajakohastamine (projekti Meteoroloogilise, hüdroloogilise ja keskkonnaseire ning nende tugisüsteemide arendamine (SEME3) raames).
- Meteoroloogiliste radarite võrgu laiendamine (SEME3 ja Üleujutusohu ennetamine ja leevendamine, hoiatussüsteemid projektide raames).
- Üleminek uue põlvkonna satelliitandmetele: MTG ja EPS-SG (LIFE SIP AdaptEst projekti raames).
- Kliimaprojektsioonide uuendamine (LIFE SIP AdaptEst projekti raames)
- Tulehukaardi arendus (LIFE SIP AdaptEst projekti raames).
- Lennumeteoroloogia vaatlus (sh tehnika) ja prognoosteenuse arendamine/kaasajastamine.

Meede 6. Toetavad programmi tegevused

- Keskkonnahariduse- ja teadlikkuse tegevuskava 2023–2025 elluviimine koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumiga sh riikliku keskkonnahariduse arendamise programmi kavandamine ja elluviimine.
- Põhjamaade kaasaegseima Loodusmuuseumi valmimine, sh uue püsiekspositsiooni loomine ning loodusteaduslike kogude kolimine nõuetekohastesse hoidlatesse.
- Keskkonna- ja kliimateadlikkuse kompetentsikeskuse loomine ning keskkonnahariduse võrgustiku toimimismudeli reformimine.
- Rohereformi toetavate koolitusprogrammide sh kõrgemad keskkonna- ja kliimakursused, riigiametnike e-kursus jm korraldamine.
- Teaduspõhise, ajakohase ja tähendusliku keskkonnainfo kättesaadavuse tagamine erinevatele sihtgruppidele sh Keskkonnaportaali arendamine.
- Toimiva seirevõrgu tagamine, et omada infot keskkonnaseisundist ja surveteguritest, mille põhjal on võimalik kujundada tõhusat faktipõhist keskkonnapoliitikat.

6. Meetmed ja tegevused

Meede 1. Kliimaeesmärkide elluviimine, välisõhu kaitse ja kiirgusohutus

Meetme eesmärk:	Kliimamuutuste mõjuga kohanemise võimekus on paranenud ning kliimamuutuste mõju on leevendatud, välisõhk on puhas, kiirguskaitse areng on tagatud.				
Meetme kirjeldus:	Meede koosneb kolmest programmi tegevusest: kliimamuutuste leevendamine ja kliimamuutustega kohanemine, õhukvaliteedi parendamine, kiirgusohutuse tagamine. Eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada: Kliimaministeerium, Keskkonnaamet, Keskkonnaagentuur ja Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus.				
Meetme mõõdikud	2022 (algtase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Kliimariske teadvustavate ja vastavaid meetmeid võtnud inimeste osakaal, %	47 (2021)		> 60		70
Välisõhu kvaliteedi tase ei ületa piirnorme	välisõhu kvaliteedi piirnormid on täidetud	jah	Jah	jah	jah
Kiirgusallikatega seotud intsidentide arv aastas	0	≤8	≤8	≤8	≤8

Poliitika kujundamisel ja õigusloomes on arvestatud Rahvusvahelise Aatomienergiaagentuuri (IAEA) kiirgusohutuse standarditega, kiirgusohutuse raamistiku hindamise IRRS auditi ja radioaktiivsete jäätmete käitlemise riiklikku korralduse ja dekomissioneerimise auditi ARTEMIS ettepanekutega	Jätkati ettepanekute plaanikohast rakendamist	2019.a IRRS-follow up ja ARTEMIS ettepanekud on rakendatud	2019.a IRRS-follow up ja ARTEMIS ettepanekud on rakendatud	2019.a IRRS-follow up ja ARTEMIS ettepanekud on rakendatud	2019.a IRRS-follow up ja ARTEMIS ettepanekud on rakendatud
---	---	--	--	--	--

Tegevus 1.1. Kliimamuutuste leevendamine ja kliimamuutustega kohanemine

Tegevuse eesmärk:	Välja on töötatud ja ellu on rakendatud poliitikad, tegevused ning meetmed, mis toetavad kliimamuutuste leevendamist ja mõjuga kohanemist igal tasandil. Fluoritud kasvuhoonegaase sisaldavate toodete, seadmete, süsteemide ja mahutite kontrollimine ja piiramine on tagatud ning vastav poliitika kujundatud ja rakendatud.				
Tegevuse kirjeldus:	Eesmärgi täitmiseks tagatakse kliimapoliitika kujundamine ja rakendamine kooskõlas riigi arengustrateegiatega ning rahvusvaheliste nõuetega. Suurendatakse elanikkonna teadlikkust kliimavaldkonnas. Töötatakse välja ning rakendatakse meetmeid kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamiseks ning sidumise suurendamiseks. Tagatakse toimiv ja ajakohane kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikutega kauplemise süsteem, tehakse kliimavaldkonna analüüse ja prognoose, kogutakse ja esitatakse kasvuhoonegaaside andmeid ning kliimaaruandeid. Tagatakse osoonikihti kahandavate ainete ja fluoritud kasvuhoonegaaside (f-gaaside) käitlemine ja järelevalve, tagatakse võimekus järk-järgult üle minna alternatiivsetele väikese kliimamõjuga külmaainete kasutamisele. Antakse F-gaase sisaldava toote, seadme (jahutus- ja kliimaseadmete ning soojust pumpade, paiksete tuletõrjeseadmete) ja süsteemi käitlemisalust.				
Tegevuse mõõdikud	2022 (algtase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikutega kauplemise süsteemid on rakendatud	Jah	jah	Jah	jah	jah
Korraldatud infopäevade ja seminaride arv	0	2	2	2	2
F-gaaside heitkoguste vähenemine võrreldes 2020 aastaga, %	Algkogus 179,92 kt CO ₂ ekv	17%	21%	25%	30%
Kliimariske teadvustavate ja vastavaid meetmeid võtnud inimeste osakaal, %	47 (2021)		> 60		70

Olukorra lühianalüüs

Eesti kliimapoliitikat mõjutavad kokkulepped nii globaalselt ÜRO tasandil kui Euroopa Liidus. Globaalne kliimaeesmärk on seatud Pariisi kokkuleppega, mille põhieesmärgid on kliimamuutuste leevendamine ja heitkoguste vähendamine, et hoida globaalse keskmise temperatuuri tõus tuntavalt alla 2°C võrreldes tööstusrevolutsiooni eelse ajaga. Lisaks leevendamise eesmärgile sätestab Pariisi kokkuleppe artikkel 7 üleilmse kliimamuutustega kohanemise eesmärgi (*global goal of adaptation*), mille kohaselt tuleb tugevdada ühiskonna võimet kliimamuutustega toimetulemiseks ning suurendada arengumaadele antavat toetust kliimamuutustega kohanemiseks. Lisaks on ÜRO kliimaläbirääkimisel osapooled vastu võtnud mitmeid olulisi otsuseid ja suunavaid kokkuleppeid (nt Glasgow kliimapakkt) ning sektoriaalseid deklaratsioone (Eesti on liitunud ülemaailmse metaanideklaratsiooni, kivisööst loobumise liidu ning metsa ja maakasutuse deklaratsiooniga), mille rakendamine annab eeldused globaalse keskmise temperatuuritõusu pidurdamiseks ja 1,5°C poole püüdlemiseks.

Euroopa Liidu ühine eesmärk on vähendada aastaks 2030 kasvuhoonegaaside heitkogust vähemalt 55% võrreldes 1990. aasta tasemega. See otsus on sätestatud Euroopa kliimamääruses⁸, mis jõustus 2021. aasta juunis. 2030. aasta kliima- ja energiapoliitika eesmärkide täitmiseks koostasid KeM ja MKM koostöös 2019. aasta lõpuks riikliku energia- ja kliimakava (REKK), milles lepiti kokku riigi pikaajalised tegevused⁹. REKKi eduaruanne esitati Komisjonile 2023. aasta kevadel. 10. augustil 2023 kiitis Vabariigi Valitsus heaks Euroopa Komisjonile esitamiseks Eesti riikliku energia- ja kliimakava aastani 2030 ajakohastatud versiooni kavandi ja ajakohastatud Eesti riiklik energia- ja kliimakava esitatakse Euroopa Komisjonile 2024. aasta suvel.

Riigikogu kiitis 12. mail 2021 heaks riigi pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035“, milles lepiti kokku Eesti riikliku kliimaneutraalsuse eesmärgis aastaks 2050. „Eesti 2035“ tegevuskava seab 2035. aastaks kasvuhoonegaaside netoheite eesmärgiks 8 mln tonni CO₂ ekvivalenti. 8.02.2023 Riigikogu poolt ajakohastatud „Kliimapoliitika põhialused aastani 2050“ näeb ette, et Eesti pikaajaline siht on tasakaalustada kasvuhoonegaaside heide ja sidumine hiljemalt 2050. aastaks ehk vähendada selleks ajaks kasvuhoonegaaside netoheide nullini.

2021. aastal oli Eesti kasvuhoonegaaside koguheide¹⁰ ligikaudu 15,6 t CO₂ ekvivalenti, mis on 57,3% võrra vähem kui 1990. aastal. Arvestamata LULUCF sektorit, oli Eesti KHG netoheide ligi 12,7 miljonit t CO₂ ekv. 2023. aastal valminud kasvuhoonegaaside 2050 aastani prognoosi kohaselt on Eestis tarvis „Eesti 2035“ kasvuhoonegaaside vähendamise eesmärgideni jõudmiseks ja EL määrustega võetud kohustuste täitmiseks rakendada lisameetmeid.

2021.a avaldas Euroopa komisjon uue kliima- ja energiaalase seadusandluse paketi (nn „Eesmärk 55“ pakett). Ettepanekute kohaselt jõustuksid erinevad õigusaktid (või nende

---

⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1119, millega kehtestatakse kliimaneutraalsuse raamistik ning muudetakse määruseid (EÜ) nr 401/2009 ja (EL) 2018/19999 (Euroopa Kliimamäärus): <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R1119&from=EN>

⁹ REKK lähtub muuhulgas Riigikogus 2017. aastal vastu võetud ning 2023. aastal muudetud arengudokumendist „Kliimapoliitika põhialused aastani 2050“ (<https://kliimaministeerium.ee/kliimapoliitika-pohialused-aastani-2050>).

¹⁰ Kasvuhoonegaaside koguheide hõlmab kõikide sektorite netoheidet, sh LULUCF (maakasutus, maakasutuse muutus ja metsandus) sektorit.

muudatused) vahemikul 2023–2026. „Eesmärk 55“ paketiga tugevdatakse kaheksat kehtivat õigusakti ja esitatakse viis uut algatust erinevates poliitikavaldkondades ja majandussektorites: kliima, energia ja kütused, transport, hooned, maakasutus ja metsandus.

2022. aasta lõpus ja 2023. aasta kevadel saavutati kokkulepped mitme “Eesmärk 55” õigusakti osas. Euroopa Liidu KHGde lubatud heitkoguse ühikutega kauplemise süsteemis (EL HKS) on Euroopa Liidu ülese eesmärgina seatud vähendada koguheidet 62% võrreldes 2005. aastaga. Eesmärk on seatud ELi HKS-i kuuluvate sektorite üleselt ja riiklikke eesmärke ei ole. Turg reguleerib heite vähendamist läbi turul saadaval olevate lubatud heitkoguse ühikute koguse järk-järgulise vähendamise. Eesti ELi HKS-i sektorite kasvuhoonegaaside heide on 2022. aasta andmete kohaselt vähenenud ligi 33% võrreldes süsteemi algusaastaga 2005. Aastal 2021 algas ELi HKS-i neljas kauplemisperiood, mis on võrreldes eelnevate perioodidega kestuselt pikem, mis omakorda jaguneb kaheks nõ eraldusperioodiks (2021–2025 ja 2026–2030). Uue kokkulepitud direktiivi kohaselt tuleb enampakkumistulu kasutada 2024. aastast 100% kliimapolitiika eesmärkidele kaasa aitavateks tegevusteks. Samuti laieneb ELi HKS alates 2024. aastast ka meretranspordile. 2027. aastal luuakse lisaks ka uus ELi HKS maanteetranspordi ja hoonetesektorile.

Riiklik KHG vähendamise kohustus on seatud jõupingutuste jagamise määruse sektorites. Jõupingutuste jagamise määrus katab neid valdkondi, mis EL HKS-i alt välja jäävad (transport, jäätmed, põllumajandus, tööstuslikud protsessid, väikesemahuline energiatootmine ja hooned). Eestil tuleb uue kokkuleppe järgi jõupingutuste jagamise sektorites aastaks 2030 KHG heidet vähendada 24% võrra võrreldes 2005. aastaga. Arvestades kasvuhoonegaaside heitkoguste ning neid mõjutavate meetmete kohta koostatud prognoose ja trende, saab selle eesmärgi saavutamine olema suur väljakutse. Tagada pole vaja mitte üksnes prognoosides kajastuvate meetmete elluviimine selliselt, et oodatav mõju oleks tagatud, vaid vajalik on uute meetmete rakendamine ning olemasolevate meetmete laiendamine, mis peavad kajastuma erinevates riigi strateegilistes arengudokumentides. Vastavalt määrusele on võimalik kasutada teatavaid paindlikkusi näiteks katta kohustust LULUCF sektoris tekkivat sidumise ülejäägiga teatud ulatuses või kanda eelmise aasta ülejääk järgmise aasta kohustuse täitmiseks. Eesmärgi saavutamata jätmisel peab riik puudujäägi ostma mõnelt teiselt EL-i liikmesriigilt.

Lisaks kehtib maakasutuse, maakasutuse muutuse ja metsanduse (LULUCF) sektoritele uue kokkuleppe järgi põhimõte, et riik peab aastatel 2021–2025 tagama nn *no-debit* reegli täitmise, ehk sektori heitkogused peavad olema kompenseeritud samaväärse sidumisega. Aastateks 2026–2029 seatakse aga liikmesriikidele kasvuhoonegaaside sidumise eelarve ning aastaks 2030 LULUCF sektori suhteline sidumise eesmärk, mille järgi Eesti peab baastasemega (aastate 2016–2018 keskmine) võrreldes suurendama KHG sidumist 434 kt CO₂ ekv võrra. Sektori sidumiskohustus suureneb märkimisväärselt ning sihttasemete saavutamiseks tuleb rakendada täiendavaid meetmeid.

Lisaks kliimamuutuste leevendamisele on vaja pöörata oluliselt suuremat tähelepanu kliimamuutuste mõjuga kohanemisele. Õigeaegne kliimamuutuse mõjudega arvestamine ja nendega kohanemine vähendab oluliselt teadmatusest tehtavate lühiajaliste otsuste tegemist, mis omakorda aitab kokku hoida ressursse ja vältida kahjusid tulevikus. Kohanemise eesmärkide täitmine eeldab nii piisavat rahalist panust meetmete rakendamisel kui ka inimressurssi poliitika kavandamisel ja elluviimisel. Seetõttu on oluline tagada hea koostöö

ja infovahetus ning kõigi asjakohaste valdkondade eesmärkide ja indikaatorite sidusus kliimaeesmärkidega.

Kliimameetmeid rakendatakse eri valdkondades, kuid sellest puudub ühtne riigiülene ülevaade. Mitmete meetmete kliimamõju pole hinnatud või pole võimalik hinnata. Näiteks 2021. aasta kasvuhoonegaaside prognooside tegemisel tuvastati 66 kliimameedet, kuid vaid kolmandiku tuvastatud meetmete mõju sai arvuliselt hinnata, mis mõjutab omakorda Eesti KHGde prognooside täpsust. Sarnased probleemid esinevad ka kohanemise meetmete hindamisel. Olukorra parandamiseks on vaja jätkata inventuuri ja aruandluse parandamist ja täpsemaks muutvaid arendustöid ning suurendada teiste haldusalade teadlikkust riikliku KHG inventuuri ja meetmete mõjude hindamise teemal. Samuti vajab ettevõtete kliimaeesmärkidesse panustamise soodustamine riiklikku raamistikku, tagamaks läbipaistvus, rohepesu vältimine ning teiste säästva arengu eesmärkide toetamine. Täiendavalt panustatakse taksonoomia määrase ülevõtmisse läbi ettevõtete võimekuse tõstmise ning aruandluseks vajalike andmete koondamise ja kättesaadavaks tegemise.

Enimlevinud F-gaaside kasutus maailmas tõuseb kiiresti - 10-12% aastas. Samas Euroopa Liidus kehtib F-gaaside kasutuse vähendamise graafik, millega väheneb turule lastud F-gaaside kogus 79% perioodil 2015–2030. Praegu moodustavad F-gaaside heitkogused 2,5% ELi kasvuhoonegaaside koguheitest, kuid erinevalt teistest kasvuhoonegaaside heitkogustest, mis on võrreldes 1990. aastaga vähenenud, olid F-gaaside heitkogused 1990–2014 vahemikus kahekordistunud. F-gaaside turule laskmise piiramine on otseselt seotud heitkoguste vähenemisega ning kliimaeesmärkide saavutamiseks, et suudaksime kasvuhoonegaaside heitkoguseid vähendada 55% 2030. aastaks võrreldes 1990. aastaga ning saavutada kliimanetraalsus 2050. aastaks.

F-gaaside kiire vähendamise tõttu toimub Euroopa Liidu turul **F-gaaside ebaseaduslik kaubandus**. 2018. aastal moodustasid Euroopasse sisenenud ebaseaduslikud F-gaasid hinnanguliselt 20% kogu Euroopa Liidu F-gaaside legaalsest turust.

Olulisemad tegevused	Oodatavad tulemused
<ul style="list-style-type: none"> Kliimaseaduse väljatöötamine	<ul style="list-style-type: none"> Sätestatud on põhimõtted, vaheeesmärgid ja vastutajad 2050. aastaks kliimanetraalsuse saavutamisel, kliimamuutuste leevendamisel ja kliimamuutuste mõjuga kohanemisel.
<ul style="list-style-type: none"> Kasvuhoonegaaside (KHG) riikliku inventuuri ja prognooside koostamine ning aruandluse esitamine Euroopa Komisjonile ja ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni sekretariaadile. Sh jätkatakse inventuuri ja aruandluse parandamist ja täpsemaks muutvaid arendustöid ning suurendatakse teiste haldusalade teadlikkust riikliku KHG	<ul style="list-style-type: none"> Kliimavaldkonna analüüsid ja prognoosid on tehtud, kasvuhoonegaaside andmed ning kliimaaruanded koostatud ja esitatud.

inventuuri ja meetmete mõjude hindamise teemal.	
<ul style="list-style-type: none"> Jätkub ELi HKSi lubatud heitkoguse ühikute enampakkumistulu kasutamine, et anda Eesti panus rahvusvahelisse kliimapoliitika koostöösse, üleujutusriskide maandamiseks, et suurendada Eesti valmisolekut üleujutuseks, vähese heitega sõidukite kasutuselevõtu edendamiseks, biokütuste ning kasvuhoonegaaside aruandluse parandamiseks ning KHG kauplemissüsteemide koordineerimiseks ja arendamiseks ning kliimapoliitika eesmärkide täitmiseks pilootprojektides (sh kliimamuutuste kohanemise tegevuste elluviimine, teadlikkuse tõstmine, kliimamuutuste mõju uuringute läbiviimine, rohetehnoloogiate arengu soodustamine jms). 	<ul style="list-style-type: none"> Kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikutega kauplemise süsteemid on ajakohased ja toimivad.
<ul style="list-style-type: none"> Ettevõtete kliimaeesmärkidesse panustamise soodustamiseks vabatahtliku süsinikuturu riikliku ja ELi raamistiku põhiste tegevuste elluviimine. 	<ul style="list-style-type: none"> Vabatahtliku süsinikuturu toimimise läbipaistvust ja õigusselgust toetamiseks vajalikud tegevused on ellu viidud.
<ul style="list-style-type: none"> Euroopa Majanduspiirkonna perioodi 2014–2021 finantsmehhanismi kliimaprogrammi „Kliimamuutuse leevendamine ja nendega kohanemine“ elluviimine. 	<ul style="list-style-type: none"> EMPi programmist toetatavad KOVide kliima ja energiakavade tegevuste projektid lõppevad 2024. a kevadeks, samuti valmivad TÜ, EMÜ ja TLÜ koostatud kliimaalased õppematerjalid erinevatele kooliastmetele, on läbiviidud kliimateadlikkust suurendavad koolitused õpetajatele.
<ul style="list-style-type: none"> Taastuvenergia ja rohetehnoloogiate kasutuselevõtu edendamine ja koordineerimine. 	<ul style="list-style-type: none"> Vesiniku teekaardi ajakohastamine; biogaasi teekaardi koostamise koordineerimine ja ajakohastamine.
<ul style="list-style-type: none"> Heitkogustega kauplemissüsteemide ülevõtmine siseriiklikku õigusesse ja nende rakendamine. 	<ul style="list-style-type: none"> Heitkogustega kauplemissüsteemid ja nende muudatused on siseriiklikku õigusesse üle võetud ja rakendunud.
<ul style="list-style-type: none"> KOHAKi tegevuskava rakendamine. 	<ul style="list-style-type: none"> KOHAKi tegevuskava meetmed on rakendamisel.

<ul style="list-style-type: none"> Osoonikihti kahandavate ainete ja fgaaside on käitlemine ja järelevalve teostamine. 	<ul style="list-style-type: none"> Osoonikihti kahandavad ained ja fgaasid on käideldud ja järelevalve teostatud, on tagatud võimekus järk-järgult üle minna alternatiivsetele väikese kliimamõjuga külmaainete kasutamisele. On vähenenud fluoritud kasvuhoonegaaside ebaseaduslik kaubandus ning järelevalvet nende gaaside üle on tõhustatud.
<ul style="list-style-type: none"> Täiendavate kliimamõju vähendavate meetmete kaardistamine, KHG heite vähendamise potentsiaali analüüs ja meetmete rakendamine kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamiseks ELi kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikutega kauplemise süsteemi välises sektorites ning tugevam integreerimine RES (sh kliimarahade jaotamise) protsessi 	<ul style="list-style-type: none"> Tagatud on jooksev ülevaade kliimameetmete rakendamise seisust, nende mõjust ning võimalikest täiendavatest meetmetest koos KHG heite vähendamise potentsiaaliga ning sellega on arvestatud RES, CO₂ ning uue perioodi välisvahendite planeerimise protsessides.
<ul style="list-style-type: none"> Uue perioodi struktuurivahendite rakendamise toetuse andmise tingimuste välja töötamine ja elluviimine. Aastatel 2024–2027 on plaanitud toetada: <ul style="list-style-type: none"> kliimateadlikkuse suurendamist; KOV kliima- ja energiakavade koostamist ja elluviimist; üleujutusohu ennetamise ja leevendamise tegevuste elluviimist; kombineeritud sadeveesüsteemide sh. lahkvoolsete sademeveesüsteemide rajamist; meteoroloogilise, hüdrooloogilise ja keskkonnaseire ning nende tugisüsteemide arendamist; linnade rohestamise kavade koostamist ja elluviimist; märgalade, järvede, jõgede, sh mitte heas seisundis veekogude taastamist. sadamate akvatooriumi kaitse teeilmajaamade seiresüsteemi uuendamine 	<ul style="list-style-type: none"> Meetmed on rakendatud.
<ul style="list-style-type: none"> Riikliku rohereformi tegevuskava raames riigi sektorile ühtse keskkonna- ja kasvuhoonegaaside jalajälje hindamise juhise koostamine ning piloothindamise läbiviimine. 	<ul style="list-style-type: none"> Metoodika on välja töötatud ning valitsemisalade jalajäljed on hinnatud.

<ul style="list-style-type: none"> Riikliku energia ja kliimakava (REKK) eduaruande (tähtaeg 15.03.2023) ja ajakohastatud REKKi (tähtaeg 30.06.2024) koostamine koostöös seotud ministeeriumidega. 	<ul style="list-style-type: none"> Ajakohastatud REKK on esitatud.
<ul style="list-style-type: none"> Rahvusvaheline koostöö ja Eesti seisukohtade esitamine rahvusvaheliste lepete sõlmimiseks, osalemine ÜRO Kliimamuutuste konventsiooni (UNFCCC) osapoolte konverentsil 2024. aastal on COP29 ja eel-COP. Lisaks toimub koostöös Välisministeeriumiga kliimadiplomaatia edendamine. 	<ul style="list-style-type: none"> Eesti on rahvusvahelises kliimakoostöös aktiivselt esindatud.
<ul style="list-style-type: none"> Projekti „Kliimamuutustega kohanemise tegevuste elluviimine Eestis“ juhtimine. 	<ul style="list-style-type: none"> Projekti rakendatakse.
<ul style="list-style-type: none"> Vesinikutehnoloogiate kasutuselevõtu arendamine. 	<ul style="list-style-type: none"> Vesiniku pilootprojektid on rakendamisel.

Tegevus 1.2. Õhukvaliteedi parendamine

Tegevuse eesmärk:	Õhukvaliteedi tagamiseks on siseriiklikult tagatud vastavus rahvusvaheliste ja Euroopa Liidu õigusaktide nõuetele, õhuseire teostatud ja avalikkust teavitatud.				
Tegevuse kirjeldus:	Eesmärgi täitmiseks tagatakse õhu, müra ja kütuse valdkonna õigusraamistik ja õigusaktide rakendamine, tehakse analüüse, koostatakse ja esitatakse rahvusvahelisi aruandeid, teostatakse riiklikku järelevalvet, kontrollitakse tarbimisse lubatud kütuste aruannete nõuetele vastavust, registreeritakse paikse heiteallika või orgaanilisi lahusteid kasutava käitaja tegevus, antakse õhusaaste lube.				
Tegevuse mõõdikud	2022 (algtaase)	2024 (sihttaase)	2025 (sihttaase)	2026 (sihttaase)	2027 (sihttaase)
Rahvusvahelised ja EL nõuded on täidetud	Jah	jah	jah	jah	jah
Üle 45 dB öises müratasemes elanike arv Tallinnas ja Tartus vähenenud	Jah (138100 25%)	- (ei mõõdeta)	- (ei mõõdeta)	- (ei mõõdeta)	- (ei mõõdeta)
Mittevastavuste protsent võetud kütuseproovide arvust	<1% mootorikütuste, <1% laevakütuste ja 9% kütteõlide proovide arvust	<1% mootorikütuste, <1% laevakütuste ja <5% kütteõlide proovide arvust	<1% mootorikütuste, <1% laevakütuste ja <5% kütteõlide proovide arvust	<1% mootorikütuste, <1% laevakütuste ja <5% kütteõlide proovide arvust	<1% mootorikütuste, <1% laevakütuste ja <5% kütteõlide proovide arvust
Välisõhu kvaliteedi tase ei ületa piirnorme	välisõhu kvaliteedi piirnormid on täidetud	jah	jah	jah	jah

Olukorra lühianalüüs

Eestile on aastateks 2020 ja 2030 seatud õhusaasteainete heitkoguste vähendamise kohustused järgmistele saasteainetele: vääveldioksiid (SO_2), mittemetaansed lenduvad orgaanilised ühendid (LOÜ), ammoniaak (NH_3), eriti peened osakesed ($\text{PM}_{2,5}$) ja lämmastikoksiidid (NO_x). Nende eesmärkide saavutamiseks on KeM koostanud teatavate õhusaasteainete heitkoguste vähendamise riikliku programmi aastateks 2020–2030. Võrdluses 2019. aastaga on peamiste saasteainete (v.a ammoniaak ja lenduvad orgaanilised ühendid) heitkogused vähenenud seoses kõrgel püsinud KHG lubatud heitkoguse ühiku turuhinnast tingitud elektri toodangu vähenemisega (-41%) ning tolmpõletuskateldest vähem saastavamate keevkihtkatelde tööaja osakaalu suurenemisega elektrijaamades. Eesti Energia hinnangul oli 2020. aasta toodangu languse taga ka COVID-19 pandeemiast tingitud väiksem energianõudlus, mida võimendas pehme talv ja Põhjamaade hüdroenergia rohkus rahvusvahelisel turul. Lisaks mõjutas lämmastikdioksiidi heidet klinkri tootmise lõpetamine Kundas ning uute sõidukite arvu ja kasutamise osakaalu järjepidev kasv.

Keskkonnakaitseluba omavate käitiste 2021. aasta välisõhu saastamisega seotud tegevuste aastaaruannete esialgsete andmete põhjal elektrijaamade vääveldioksiidi heide küll 2020. aastaga võrreldes mõnevõrra kasvas. Põhjuseks elektrituru olukord, mis tõi möödunud sügiskul kaasa põlevkiviõli suurema kasutuse. Heitkoguste vähendamise eesmärgi täitmist see tõus siiski ei mõjuta.

Eesti täitis aastal 2021 Euroopa Komisjoni poolt aastateks 2020–2029 seatud heitkoguste vähendamise eesmärgid ning on hetkel täitmas ka 2030. aastaks seatud eesmärgi enamuste saasteainete puhul, seega on seni rakendatud vähendamismeetmed olnud tõhusad. Jätkuvalt on suurimaks väljakutseks ammoniaagi heitkoguse eesmärgi täitmise hoidmine, mis sõltub võimekusest võtta põllumajandustoodangu (loomade arv, väetiste kasutus) kasvuga samaaegselt kasutusele vähem saastavaid tehnoloogiaid (sõnnikuhoidlate katmine, vedelsõnniku sisestuslaotus, väetise kiire mulda viimine jmt).

Peamiseks väljakutseks õhu valdkonnas on **erinevate sektorite õhusaaste heitkoguste vähendamine**. Kõige keerulisem on saavutada ammoniaagi heitkoguse vähendamise eesmärki. Eesmärk on 1% vähendamist, võrreldes 2005. aasta tasemega, seega sisuliselt on tegemist heitkoguse külmutamisega. Ligi 90% ammoniaagi heitkogusest tekib põllumajanduses. Keerulisem on see seetõttu, et esiteks oli 2005. aastal loomade arv väiksem ning teiseks ei ole loomakasvatusektoris valmisolekut rakendada meetmeid võrreldavas tempos näiteks energeetikasektoriga. Loomade arv on olnud lauges kasvus ning kasvu prognoositakse ka edaspidi. Kuigi järjepidevalt tehakse ka tehnoloogilisi uuendusi, siis küsimus on nende kiiruse piisavuses, et tasakaalustada loomade arvu kasvu. Ligi 5% heitkogusest on seotud puidu põletamisega keskmistes ja suurte põletusseadmes, mille osakaal on samuti järjepidevalt kasvanud. Samuti üha suuremast kemikaalide sh värvide, antifriiside ja jäätumisvastaste vedelike tootmise ja tarbimisest tingitud lenduvate orgaaniliste ühendite (LOÜ) heitkoguste kasv ehituses ja kodumajapidamistes. Nii kemikaalide kui väetiste kasutatud koguste osas on kahtlus, et need võivad sisaldada laoseise. Seetõttu vajavad Statistikaameti algandmed täiendavat analüüsi. Seda enam, et lähiaastatel on näha selliste tegevuste (biogaasi tootmine, kompostimine jne) osakaalu kasvu, mis mõjutavad lenduvate orgaaniliste ühendite ja ammoniaagi heidet. Viimastel aastatel on muutumatuna püsinud

lahusti- ja veepõhiste kemikaalide osakaal ehk keskkonnasõbralikemale kemikaalidele üleminek on peatunud. Ehitusmahtude tõus viimastel aastatel kajastub ka osakeste heites.

Transpordi sektori heitkoguste vähenemist mõjutab jätkuvalt suurenev uute autode osakaal. Maagaasi turuhinna tõus, sügistalvine tuulevaegus ja lähiriikide elektriijaamade rikked tingisid 2021.a põlevkivi elektriijaamade toodangu ja sellest tuleneva vääveldioksiidi heitkoguste kasvu. Heitlik olukord, sh põlevkivi elektri nõudluse tõus, jätkus elektriturul ka 2022.a. Viimast kinnitavad ka keskkonnaluba omavate käitiste 2022.a välisõhu saastamisega aastaaruannete esialgsed andmed, mis näitavad põlevkivi kasutuse ja vääveldioksiidi heite kasvu. Heitkoguste vähendamise eesmärgi täitmist see tõus siiski ei mõjuta.

Kuna energeetikas ja tööstuses on järjepidevalt vähendatud õhusaasteainete heitkoguseid, seondub aina suurem heitkoguse osakaal **hajusate heiteallikatega** nagu kohtküte ja transport. 36% Eestis tekkivatest peenosakestest (PM_{2,5}), 48% mustast süsinikust, 14% lenduvatest orgaanilistest ühenditest ja 78% benso(a)püreenist eraldub koduahjudest. Maanteeliiklusega on seotud 31% lämmastikoksiididest, 6% lenduvatest orgaanilistest ühenditest ning 7% eriti peente osakeste heitkogusest. Nendes sektorites on õhusaastesse panustajate arv väga suur ning heitkoguse vähendamine keerulisem ning aeganõudvam kui ettevõtte tasandil heidete vähendamise kokkulepete saavutamine.

Aastal 2023 on välja töötatud Euroopa Liidu perioodi 2021-2027 Euroopa Regionaalarengu Fondist rahastatav meede „Elamute liitumise kaugküttevõrkudega või tahkel kütusel põhineva kütteseadme uuendamine“. Toetuse andmise eesmärk on parandada tiheasustuspriirkondade õhukvaliteeti, asendades tahkel kütusel põhineva kütteseadme taastuenergiaallikat kasutava kütteseadmega või kaugküttega, ning uuendada olemasolevat tahkel kütusel põhinevat kütteseadet, mille tulemusena paraneb elamu küttesüsteemi tuleohutus ning energiaefektiivsus.

Avalikkuse parem teadlikkus heitkoguste tekkesektoritest ning igaühe võimalustest heite vähendamiseks on hädavajalik, et täiendavalt piirata heitkoguseid kohtküttest ja transpordist. Vajalik on Küta õigesti! (<https://kliimaministeerium.ee/kutaoigesti>) kampaania jätkamine, et parendada elanike teadmisi efektiivsest kütmisest.

Eestis teostatakse õhukvaliteedi seiret üheksas riiklikus seirejaamas ja andmed on reaalajas kättesaadavad veebilehel www.ohuseire.ee. Probleeme õhusaasteainete piirväärtuste tagamisega pole Eestis olnud. Aastast 2023 on rakendamisel Euroopa Liidu perioodi 2021-2027 Euroopa Regionaalarengu Fondist rahastatav meede "Õhukvaliteedi seirevõrgustiku arendamine ja täiendamine ning asukohapõhise terviseriski hinnangute süsteemi loomine".

Euroopa Liidu liikmesriikides peab olema toimiv riiklike struktuure ühendav kütusekvaliteedi juhtimissüsteem ning vedelkütuste kvaliteedi seireprogramm. Eestis teostatakse kütuste kvaliteedinõuete seiret mootorikütustest, sh vedelatest biokütustest ning laevakütustest, sh. kergetest ja rasketest kütteõlidest. Lisaks teostatakse kontrolli katlamajades kasutatavatele kütustele.

2022. aastal tehtud strateegilise **müra** kaardistamise alusel on ligi veerand Tallinna (23,3%) ja kuuendik Tartu (15,5%) elanikest kokkupuutes vähemalt 55 dB liikluse (teeliiklus, raudteeliiklus ja lennuliiklus) müraga. Selline kokkupuude suurendab suure häirituse riski umbes 5% Tallinna ja Tartu elanikel. Niisamuti suureneb väiksel määral nendel müratasemetel südame isheemiatõve haigestumuse risk (ligikaudu 250 inimesel). **Halva ruumilise**

planeerimise tulemusel tekkinud õhukvaliteedi ja müra probleemide lahendamine on keeruline. Koos eri ametkondadega tuleb leida müra vähendamise võimalusi ja neid ka rakendada.

Olulisemad tegevused	Oodatavad tulemused
<ul style="list-style-type: none"> Teatavate õhusaasteainete heitkoguste vähendamise riikliku programmi aastateks 2020–2030 rakendamine õhukvaliteedi parandamiseks. 	<ul style="list-style-type: none"> „Teatavate õhusaasteainete heitkoguste vähendamise riikliku programm aastateks 2020–2030“ rakendamine õhukvaliteedi parandamiseks.
<ul style="list-style-type: none"> Euroopa Liidu toetusmeetmete edukas käivitamine ja rakendamine („Õhukvaliteedi seirevõrgustiku arendamine ja täiendamine ning asukohapõhise terviseriski hinnangute süsteemi loomine“ ja „Elamute liitumine kaugküttevõrkudega või tahkel kütusel põhineva kütteseadme uuendamine“). 	<ul style="list-style-type: none"> Euroopa Liidu toetusmeetmed on edukalt käivitatud ja rakendatud („Õhukvaliteedi seirevõrgustiku arendamine ja täiendamine ning asukohapõhise terviseriski hinnangute süsteemi loomine“ ja „Elamute liitumine kaugküttevõrkudega või tahkel kütusel põhineva kütteseadme uuendamine“).
<ul style="list-style-type: none"> Välisõhu saasteainete heitkoguste inventuurimetoodikate täiendamine 	<ul style="list-style-type: none"> On täiendatud välisõhu saasteainete heitkoguste inventuurimetoodikad.
<ul style="list-style-type: none"> Avalikkuse teadlikkuse tõstmine müra- ja õhuvaldkonnas 	<ul style="list-style-type: none"> On tehtud edusamme avalikkuse teadlikkuse tõstmiseks nii müra- kui ka õhuvaldkonnast, et tagada 2030. aastaks kavandatud null-saaste eesmärkide täitmine.
<ul style="list-style-type: none"> Kohtla-Järve piirkonna lõhnakavade elluviimine ning järeluuringu teostamine 	<ul style="list-style-type: none"> On ellu viidud Kohtla-Järve piirkonna lõhnakavad ning teostatud järeluuringu „Välisõhu kvaliteedi, lõhnahäiringu ning saasteainete heitkoguste hindamine Kohtla-Järve linnas Järve linnaosa piirkonnas“ (KeA).
<ul style="list-style-type: none"> Projekti „Keskkonnakaitseluba 3.0“ raames õhusaastelubade süsteemi uuenduse elluviimine 	<ul style="list-style-type: none"> On ellu viidud projekti „Keskkonnakaitseluba 3.0“ raames õhusaastelubade süsteemi uuendus.

Tegevus 1.3 Kiirgusohutuse tagamine

Tegevuse eesmärk:	Kiirgusohutus on tagatud õigusaktide ja arengukavade rakendamise kaudu.
Tegevuse kirjeldus:	Eesmärgi täitmiseks tagatakse kiirguspoliitika kujundamine ja rakendamine rahvusvaheliste nõuete kohaselt ja kooskõlas riigi arengustrateegiatega, antakse kiirgustegevuslube ning kiirguseksperdi tunnistusi ja teostatakse riiklikku järelevalvet. Tagatakse kiirgushädaolukordadeks valmisolek ja neile reageerimine, avaldatakse kiirgusandmeid ning nõustatakse pädevaid asutusi ja järelevalve teostajaid, peetakse riiklikku kiirgustöötajate doosiregistrit.

Tegevuse möödikud	2022 (algtase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Kiirgusohutuse riikliku arengukava ja selle alampaanide eesmärgid on täidetud	osaliselt	jah	jah	jah	jah
Vähendatud on elanikele kiirgusallikatest ja radioaktiivsetest jäätmetest tulenevaid ohtusid	osaliselt	osaliselt	osaliselt	osaliselt	osaliselt
Kiirgusallikatega seotud intsidentide arv aastas	0	≤8	≤8	≤8	≤8
Poliitika kujundamisel ja õigusloomes on arvestatud Rahvusvahelise Aatomienergiaagentuuri (IAEA) kiirgusohutuse standarditega, kiirgusohutuse raamistiku hindamise IRRS auditi ja radioaktiivsete jäätmete käitlemise riiklikku korralduse ja dekommissioneerimise auditi ARTEMIS ettepanekutega	Jätkati ettepanekute plaanikohast rakendamist	2019.a IRRS-follow up ja ARTEMIS ettepanekud on rakendatud	2019.a IRRS-follow up ja ARTEMIS ettepanekud on rakendatud	2019.a IRRS-follow up ja ARTEMIS ettepanekud on rakendatud	2019.a IRRS-follow up ja ARTEMIS ettepanekud on rakendatud

Olukorra lühianalüüs

Eestis on kiirgusohutus tagatud õigusaktide ja arengukavade rakendamise kaudu rahvusvaheliste nõuete kohaselt ja kooskõlas riigi arengustrateegiaga (kiirgusohutuse riiklik arengukava 2018–2027). Kiirgusohutuse tagamisel on oluline ka Eesti seisukohtade kujundamine ja kaitsmine ELi ja ÜRO kiirgusvaldkonna otsustusprotsessidest, nõutud riikliku aruandluse koostamine erinevatele sihtgruppidele, avalikkuse kaasamine ja teadlikkuse suurendamine. Kiirgustegevused on läbi viidud kiirgustegevuslubade alusel, olemas on kiirguseksperdi tunnustamise süsteem ning järjepidevalt teostatakse riiklikku järelevalvet. Samuti avaldatakse kiirgusandmeid ning nõustatakse pädevaid asutusi ja järelevalve teostajaid, peetakse riiklikku kiirgustöötajate doosiregistrit.

Aastal 2023 alustas Tööinspektsioon järelevalvet töökohtadel, mis asuvad kõrgendatud radooniriskiga aladel. Selle raames korraldatakse järelevalvega tegelevate Tööinspektsiooni ja Keskkonnaameti inspektoritele pädevuse suurendamiseks radoonialaseid koolitusi, tööandjatele korraldatakse uute nõuete tutvustamiseks radoonialaseid teabepäevi ning avalikkusele suunatud kiirgusalaseid teabepäevi. Kiirgusalase teadlikkuse suurendamiseks jätkatakse iga-aastaste avalikkusele suunatud kiirgusseminaride korraldamist (alates 2022. aastast ka tuumaenergiale suunatud teabepäevad), infomaterjalide koostamist ja

looduskiirguse uuringute tegemist, sh vastavate ametnike koolitamist. Kiirgustegevuste ja nende üle järelevalve tegemisel tuleb kiirgusallikatega seotud riskide minimeerimiseks lähiaastatel keskenduda eelkõige mõõduka ja suure ohuga tegevustele.

Riiklikult on oluline tagada nii kiirgusohust varajase hoiatamise süsteemi toimimine kui ka valmisolek kiirgushädaolukorrale reageerimiseks. Selleks toimub pidevalt varajase hoiatamise süsteemi ja kiirgushädaolukorrale reageerimiseks vajalike seadmete ja vahendite uuendamine. Järjepidevalt korraldatakse ka hädaolukorrale reageerimise õppuseid. Keskkonnaamet pakub kiirgusohutust tagavaid teenuseid, nt laboratoorsed analüüsid, kiirgustöötajate isikudooside seire, radooni mõõtmine, kiirgustaseme mõõtmised, kiirgusohutushinnangute koostamine, inspekteerimine.

Valdkondlikud vajadused ja arengusuunad on väga ressursimahukad (inimressurss, tehnilised ja rahalised vahendid) ning vajavad väga pikaajalist pühendumust ja kindlustunnet finantseerimisallikate osas (nt Paldiski endise tuumaobjekti reaktorsektiooni dekomissioneerimine, lõppladustuspaiga rajamine, tuumaenergia kasutuselevõtu analüüs ning võimaliku tuumaprogrammiga alustamise etapid). Hetkel puudub pikaajaline plaan vajalike ressursside tagamiseks, selle soovitava lahendusena on välja pakutud idee tagatisfondi loomisest, tuginedes sh teiste riikide näidetele.

Oluliseks kitsaskohaks on ka ebapiisav koostöö ja vähene koordineeritus Sotsiaalministeeriumiga (meditsiini kiirgusohutus- ja kvaliteedinõuded, meditsiini kiirguse kasutamise põhjendatus, patsiendidooside optimeerimine patsiendi kaitse, järelevalve). Kliimaministeeriumi loomisega on alates 2023. aasta juulist radioaktiivsete jäätmete käitlemine (AS A.L.A.R.A) ning energeetikavaldkond Kliimaministeeriumi haldusalas. Üle tuleb vaadata lõppladustuspaiga rajamise edasiste protsesside juhtimine ning koostöö teiste ministeeriumite ja nende allasutustega.

Kiirgusohutuse alane haridus- ja koolitussüsteem eelkõige loodusliku kiirguse valdkonnas vajab arendamist ning ka elanike teadlikkust kiirgusvaldkonnas tuleb suurendada.

Olulisemad tegevused	Oodatavad tulemused
<ul style="list-style-type: none"> • Õigusaktide täiendamine 	<ul style="list-style-type: none"> • Kiirguse valdkonna õigusaktid on uuendatud, tagamaks nende kooskõla 2019. aastal algatatud kiirgusseaduse muudatustega (nt doosipõhiselt ohuastme määramiselt kiirgusallikapõhisele lähenemisele üleminek) ning Rahvusvahelise Aatomienergiaagentuuri kiirgusohutuse auditite (IRRS, ARTEMIS) ettepanekute rakendamine. • Kiirgustegevuste osas on läbi viidud riskianalüüs ning teatud tegevuste puhul on kiirgustegevusloa asemel

	nõutud registreering. 2024. aastal on kehtestatud määrus „Kiirgustegevuse registreeringu taotluse menetluse nõuded, taotluse ja registreeringu andmete loetelud“, muudetud kiirgusseadus ning puutumust omavad teised määrused.
<ul style="list-style-type: none"> Radooniohtlike alade kaardistamine ja radooniriskide vähendamine 	<ul style="list-style-type: none"> Lõpetatud on Eesti radooniohtlike alade kaardistamine ning valminud radoonikaart, mille alusel täiendatakse kliimaministri määrust „Tööruumide õhu radoonisisalduse viitetase, õhu radoonisisalduse mõõtmise kord ja tööandja kohustused kõrgendatud radooniriskiga töökohtadel“.
<ul style="list-style-type: none"> Radooni uuringud 	<ul style="list-style-type: none"> Läbi on viidud siseruumide radooni sisalduse mõõtmise uuringud ning kiirgusallikate kogumise kampaaniad.
<ul style="list-style-type: none"> Kiirgustegevuste loastamine 	<ul style="list-style-type: none"> Läbi Keskkonnaameti tegevuse on tagatud, et Eestis läbi viidavad kiirgustegevused on läbi lubade ja registreeringute reguleeritud ning tagatud on tegevuste nõuetele vastavus. Riiklik doosiregister toimib ning pidevalt on teostatud riiklik kiirgusseire.
<ul style="list-style-type: none"> Kiirgushädaolukordadeks valmisolek 	<ul style="list-style-type: none"> Tagatud on kiirgushädaolukordadeks valmisolek ning sellele reageerimine.
<ul style="list-style-type: none"> Paldiski endise tuumaobjekti kahe reaktorisektsiooni likvideerimise ja radioaktiivsete jäätmete lõppladustuspaiga rajamise eriplaneeringu koostamise ja keskkonnamõjude hindamise, ning nendeks vajalike uuringute elluviimine. 	<ul style="list-style-type: none"> 2023. aasta lõpuks on radioaktiivsete jäätmete lõppladustuspaiga sobivaim asukoht välja selgitatud ning lõppeb radioaktiivselt saastunud metallijäätmete lõppladustamiseks vajalik käitlemine. 2025. aasta lõpuks on koostatud radioaktiivsete jäätmete lõppladustuspaigale detailne lahendus, kehtestatud on kohaliku omavalitsuse eriplaneering ning teostatud on asukohaspetsiifilised ja reaktorisektsioonide likvideerimise insenertehnilised ning radioloogilised uuringud.
<ul style="list-style-type: none"> Tuumaenergia kasutusele võtmise võimaluste analüüsimine ning (olenevalt Vabariigi Valitsuse ja 	<ul style="list-style-type: none"> 2022. aasta septembris esitati Vabariigi Valitsusele vahearuanne tuumaenergia kasutuselevõtu tingimuste ja võimaluste osas – kas, millisel juhul ja tingimustel

Riigikogu otsusest) tuumaenergeetika programmiga alustamine.	võiks Eestisse tuumaelektrijaama rajada. Lõpparuanne esitati 2023. aasta lõpus. Tuumaenergia kasutuselevõtu arutelud toimuvad Vabariigi Valitsuses ja Riigikogus 2024. aastal.
<ul style="list-style-type: none"> Tuumaenergia töörühma töö koordineerimine ning tuumaenergia kasutuselevõtmise tingimuste ja võimaluste osas järelduste, soovitude ja ettepanekute esitamine Vabariigi Valitsusele. 	<ul style="list-style-type: none"> Esimene vahearuanne ning ülevaade töörühma töö tulemustest esitati Vabariigi Valitsusele 2022. aasta septembris. Lõpparuanne, mis on läbinud ka vastava Rahvusvahelise Aatomenergiaagentuuri auditi (toimus oktoobris 2023), avaldati 2023. aasta lõpus. Arutelud tuumaenergia kasutuselevõtu üle toimuvad Vabariigi Valitsuses ja Riigikogus 2024. aastal.

Meede 2. Ringmajanduse korraldamine

Meetme eesmärk:	Kestliku ressursside kasutamise, tarbimise ja tootmise edendamine ning ressursitõhususe suurendamine ning terviklik keskkonnamõju vähendamine.				
Meetme kirjeldus:	Meede koosneb viiest programmi tegevusest: ressursitõhususe ja ökoinnovatsiooni edendamine, keskkonnamõju hindamise ja selle maandamise tagamine, tööstusheite ja kemikaalipoliitika kujundamine, jäätmemajanduse korraldamine, maapõueressursside kasutamise ja kaitse korraldamine. Eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada: Kliimaministeerium, Keskkonnaamet, Keskkonnaagentuur ja Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus.				
Meetme mõõdikud	2022 (algfase)	2024 (sihtfase)	2025 (sihtfase)	2026 (sihtfase)	2027 (sihtfase)
Aheraine taaskasutamine, %	118	40	40	60	80
Plastpakendi teke inimese kohta, kg	38 (2021)	41	40	40	40
Sisemajanduse koguprodukti (SKP) kasvuprotsent suhtena olmejäätmete tekke kasvuprotsenti	2,86 (2021)	2,57	2,57	2,57	2,57
Keskkonnakaupade ja -teenuste sektori toodang, mln eurot	4152 (2021)	2858,5	2900	4000	4000

Tegevus 2.1. Ressursitõhususe ja ökoinnovatsiooni edendamine

Tegevuse eesmärk:	Lisandväärtus ressursikasutuse suhtes kasvab, ettevõtted pakuvad rohkem keskkonnahoidlike tooteid-teenuseid ning kasutavad vabatahtlike keskkonnahoidu tõendavaid ja tõhustavaid meetmeid.				
Tegevuse kirjeldus:	Eesmärgi täitmiseks toetatakse keskkonnakorraldus- ja ringmajanduspoliitika kujundamise ja rakendamise ettevõtluse üleminekut ressursitõhusale ringmajandusele ja saastamise vähenemist, korraldatakse keskkonnatasude deklareerimist, väljastatakse ökomärgiseid ning Euroopa Liidu keskkonnajuhtimis- ja keskkonnanäidatõendamisüsteemi (EMAS) tunnustusi ning arendatakse keskkonnahoidlike riigihangete kriteeriume nende laiemaks rakendamiseks avalikus sektoris. Eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada: Kliimaministeerium, Keskkonnaagentuur, Keskkonnaamet ja Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus.				
Tegevuse mõõdikud	2022 (algtase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Keskkonnahoidlike riigihangete mahu % riigihangete mahust kokku %	16	20	25	30	35
Ressursitõhususe meetmetest investeeringuteks saanud ettevõtete arv	171 (2023)	150	160	190	190

Olukorra lühianalüüs

Ringmajanduse valdkond on viimastel aastatel kiires tempos arenenud. Eesti tugevuseks saab pidada meie väiksust ja võimet arendada uusi suundi kiirelt ja tõhusalt. Samas on ringmajandus ka nõ uuesti avastatud vana ehk parandamiskultuur, vajalike tarvete ühiskasutus või ressursside optimaalne kasutamine on olnud meie praktika pikka aega. Samuti saab tugevusena välja tuua selle, et Eestis soodustavad ringmajandusele üleminekut järjest tekkivad ringkasutuspõhised algatused. Uue rahastamisperioodi puhul oleme valdkonnale ette näinud ka edendavad ja üleminekut kiirendavad toetused. Aktiivselt on arendamisel ka äridiplomaatia suund, kus on oluline välispartnerite toetus ja aktiivne kaasamine. Tugevuseks ringmajanduse arendamisel on digilahendused, kuna nende kasutus on üks peamistest ringmajanduse hõlbustajatest.

Samas on selgunud, et kitsaskohaks on asjaolu, et Eesti seadusandluses ei ole praegu ringmajanduse horisontaalseid põhimõtteid kirjeldatud, mis omakorda teeb keeruliseks nende süsteemse järgimise. KOVide roll teadlikkuse tõstmisel on kriitilise tähtsusega kohalike kogukondade (sh ettevõtjate, tarbijate) harimisel, kuid omavalitsustes on ressursside puudus (nii inimeste, teadmiste kui raha puudus). Oluliste probleemide lahendamiseks algatati 2023. aastal nn olmejäätmete reform.

Ringmajanduse arendamisel on väljakutseks küsimus, kuidas tagada ringmajanduse põhimõtete läbiv kasutus ja arusaam nii ühiskonnas üldiselt kui ka erinevates poliitikavaldkondades. Eesti olulisim väljakutse on omada head meetodikat, kuidas

ringmajanduse ahelaid kaardistada ja hinnata, et seejärel juba pakkuda praktilisi teadmisi, kuidas neid kujundada.

Järgnevatel aastatel on vajalik soodustada ringmajanduspõhist tootearendust (sh ärimudelid, finantseerimisskeemid) ning tagada, et tootmine ja tarbimine toetaksid väärtuspõhise ringmajanduse põhimõtetele ning lähtuksid jäätmehierarhiast ja tarbijate reaalsest vajadusest. Samuti on vajalik kasvatada sekundaarse materjali turunõudlust. Ka ökoinnovatsiooni valdkonda tuleb edasi arendada ning soodustada koostööd avaliku sektori, ülikoolide ja ettevõtete vahel uute keskkonnahoidlike lahenduste väljatöötamisel.

Kestlike lahenduste juurutamisele aitab üha enam kaasa ka keskkonnamõju arvestamine finantseerimisel. Näiteks on Euroopa Komisjoni eestvedamisel finantssektorile koostatud nn **kestliku rahastamise taksonoomia** või ametlikult kestlike investeeringute soodustamise raamistik¹¹, mille alusel hinnatakse nii finantssektori kui ka üle 250 töötajaga suurettevõtete finantseeritavate tegevuste ja finantstoodete vastavust kestliku arengu eesmärkidele. Eesti ettevõtlus saaks kasutada selle raamistiku potentsiaali, et end rohkem uudsete ja keskkonnameetmete toetavate tegevuste osas esile tõsta, eriti fookusega meie väike- ja keskmise suurusega ettevõtete (VKE) kestlikkuse potentsiaalile, ning kaasata seeläbi enam ja soodsamatel tingimustel rahastust. Raamistik käsitleb eelkõige järgmiste keskkonnameetmete saavutamist:

- kliimamuutuste leevendamine ja nendega kohanemine;
- vee ja mereressursside kestlik kasutamine ja kaitse;
- üleminek ressursitõhusale ringmajandusele;
- elurikkuse ja ökosüsteemide kaitse ja taastamine;
- saastuse vältimine ja tõrje.

Eesti üheks kitsaskohaks on madal ressursitõhusus. Eesti majanduse konkurentsivõime parandamiseks ning tootmises tekkivate jäätmete ja jääkide vähendamiseks jätkatakse Ühtekuuluvusfondist ning Taaste- ja vastupidavuskavast ring- ja ressursitõhusale majandusele ülemineku edendamise toetamist. Laiem eesmärk on vältida ja vähendada jäätmeteket ning luua tootmis- ja tarbimismudelid milles võetakse arvesse kogu ressursiahela kestlikkust. Lisaks tuleb uuel perioodil suurendada ka teenindussektori panust ressursitootlikkuse suurendamisel. Riik peab olema suunanäitajaks, käitudes nn targa tellijana, kes läbi keskkonnasõbralikke lahendusi eelistavate riigihangetega kujundab siseturul vastava nõudluse, mõjutades erasektorit keskkonnatehnoloogiaid rakendama ning keskkonnahoidlike tooteid/teenuseid pakkuma.

Eesti keskkonnakorraldus- ja ringmajanduspoliitika toetab ettevõtluse üleminekut ressursitõhusale ringmajandusele ja saastamise vähenemist. Selleks on ringmajandusele ülemineku strateegiliseks juhtimiseks kokku lepitud Eesti ringmajanduse strateegiline nägemus – koostatud on ringmajanduse Valge Raamat. Oluline on avalikus sektoris keskkonnahoidlike riigihangete süsteemne kasutuselevõtmine. Lisaks arendatakse edasi ka teiste vabatahtlike keskkonnameetmete kasutamist, sh ökomärgised, keskkonnajuhtimissüsteemid, vaba tahte lepingud. Keskkonnahoidlike maanteeõidukite edendamise direktiivi alusel on tagatud aastate 2025 ja 2030 perspektiivis keskkonnahoidlike maanteeõidukite minimaalne osatähtsus avaliku sektori ja võrgustiku sektori hangetes.

---

¹¹ Viide kestlike investeeringute soodustamise määrule - estlex.ee/?id=76&aktid=213008&fd=1&leht=1

Samuti on ringmajandus üks ELi rahastamisvahendite kasutamise prioriteete võimendades investeeringuid vastavasse valdkonda ning vastavad vahendid on suunatud vajalikeks investeeringuteks.

KAUR rakendas 2023.a lõpuni avaliku sektori ringmajanduse võimekuse tõstmise projekti ja tegeleb EL-i ökomärgise kasutusõiguse taotlustega toodetele ja teenustele ning EL-i keskkonnajuhtimise- ja keskkonnanäidatuste süsteemi (EMAS) tunnistuste taotlustega. KeA tegeleb keskkonnatasu deklareerimise ja kontrolliga.

Olulisemad tegevused	Oodatavad tulemused
<ul style="list-style-type: none"> • Tootjate ja tarbijate võimekuse suurendamine kestliku tootepoliitika suunas, sh majanduslik raamistik, maapõueressursside väärindamine ja ressursitõhusus, ökomärgised, keskkonnajuhtimissüsteemid. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ringmajandusele ülemineku strateegiliseks juhtimiseks on kokku lepitud Eesti ringmajanduse strateegiline nägemus – ringmajanduse Valge Raamat. • Arendatud on vabatahtlike keskkonnameetmete kasutamist, sh ökomärgised ning keskkonnajalajälje hindamine. Ökomärgised ja EMAS¹² tunnistused on välja antud ning välja on töötatud keskkonnajalajälje hindamise metoodika.
<ul style="list-style-type: none"> • Keskkonnahoidlike riigihangete rakendamine avalikus sektoris. 	<ul style="list-style-type: none"> • Keskkonnahoidlike riigihangete kriteeriumite kasutamine on kohustuslik ja laialdaselt kasutusel üha enamates valdkondades.
<ul style="list-style-type: none"> • Välis- (EL, EMP) ja siseriiklike vahendite (KIK KP) kaudu kestlikusse ressursikasutusse ja ringmajandusse tehtavate investeeringute võimendamine. 	<ul style="list-style-type: none"> • Keskkonnavaldkonna riiklikult strateegiliste projektide elluviimine on jätkusuutlikult korraldatud ja ellu viidud.
<ul style="list-style-type: none"> • Analüüs kestliku rahastuse põhimõtete ja praktika rakendamiseks keskkonnakestlike investeeringute soodustamiseks Eestis. 	<ul style="list-style-type: none"> • Keskkonnakestlike investeeringute soodustamiseks Eestis arendatakse kestliku rahastuse põhimõtteid ja praktikat rakendamiseks.
<ul style="list-style-type: none"> • Analüüs ettevõtlussektori rahastuse kaasamise kohta rohepöörde elluviimisel ja keskkonnakasutuse majandusmeetmete ülevaatamise kohta. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Keskkonnatasu deklareerimine 	<ul style="list-style-type: none"> • Keskkonnatasu deklareerimine on korraldatud ja kontrollitud.

¹² Euroopa Liidu keskkonnajuhtimis- ja keskkonnanäidatuste süsteem

<ul style="list-style-type: none"> Keskkonnahoidlike maanteeõidukite osatähtsus avaliku sektori ja võrgustiku sektori hangetes. 	<ul style="list-style-type: none"> Keskkonnahoidlike maanteeõidukite minimaalne osatähtsus avaliku sektori ja võrgustiku sektori hangetes on tagatud.
--	--

Tegevus 2.2. Keskkonnamõju hindamise ja selle maandamise tagamine

Tegevuse eesmärk:	Oluline keskkonnamõju on keskkonnamõju hindamise ja keskkonnamõju strateegilise hindamise (KMH ja KSH) käigus hinnatud ning tagatud kavandatava tegevuse vastavus keskkonnaeesmärkidele, rakendatakse leevendusmeetmeid ebasoodsa keskkonnamõju vältimiseks või vähendamiseks.				
Tegevuse kirjeldus:	Eesmärgi saavutamiseks rakendatakse keskkonnamõju tõhusa leevendamise meetmeid, kooskõlastatakse planeeringuid ja projekte, otsustatakse KMH/KSH algatamise vajalikkuse üle ning antakse seisukohti KMH/KSH menetlustes, menetletakse keskkonnavastutuse juhtumeid. Eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada: Kliimaministeerium, Keskkonnaamet ja Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus.				
Tegevuse mõõdikud	2022 (algtase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
KMH/KSH juhtumite arv, mille puhul on selgunud prognoosimata või alaprognositud keskkonnamõju	0	0	0	0	0

Olukorra lühianalüüs

Kliimaministeerium osaleb asjaomase asutusena erinevate piiriülese keskkonnamõjuga, riigi eriplaneeringutega ning muude asjakohaste menetlustega seotud KMH/KSH materjalide (programmid/aruanded) ülevaatamises ja seisukohtade kujundamises. Oluline on ka keskkonnamõjude objektiivne arvestamine tegevuste planeerimisel ja elluviimisel, seega tuleb tagada keskkonnamõju hindamise süsteemi ajakohasus.

Valitsemisala peamine roll taastuvenergeetikale ülemineku kiirendamisel ning energiajulgeoleku tagamisel seisneb taastuvenergeetika taristu rajamise eelduste ja võimaluste väljaselgitamisel, pakkudes keskkonnaalast infot ja ekspertiisi, et leida võimalused loodusväärtuste ja taristu koosseksisteerimiseks.

Selle rolli täitmiseks on valitsemisala pakutavad teenused seotud peamiselt planeerimistegevuse, keskkonnamõju hindamise (KMH/KSH, Natura), keskkonnakaitselubade menetlemise, optimaalsete looduskaitseliste piirangute kehtestamise ning otsustamise aluseks oleva täpse ja kvaliteetse keskkonnaandmestiku tagamisega.

Alustatud on keskkonnamõju hindamise teenuse kaasajastamisega digiühiskonna toimimisele vastavaks (nn KMH digipööre) – eesmärgiks on kiire, automatiseeritud, kasutajakeskne ja andmepõhine teenus.

2022. aasta augustis viidi läbi audit, mh keskkonnamõju hindamise protsessile, eesmärgiga kiirendada taastuveniaprojektide elluviimist. Audit keskendus eeskätt tuuleparkide kavandamise ja loomise kiirendamisele ning auditi tulemusena tehtud ettepanekute elluviimiseks on oluline suunata lisaressurssi KLIM valitsemisalale. 2023. a töötati välja vajalikud seadusandluse muudatused, et kiirendada menetlusprotsesse, sh mõju hindamise valdkonda. Käimasolevate menetluste kiirendamiseks ja üha lisanduvate menetluste asjatundlikuks läbiviimiseks puudub valitsemisalal võimekus – ametnikke ei ole piisavalt ning konkurentsivõimetust töötasust ning ülekoormusest tingituna vahetuvad inimesed tihti ning sellistes tingimustes ei ole võimalik tagada enam piisavat ekspertiisi, sujuvaid menetlusi, rääkimata lisanduva töökoormuse, ekspertiisi ja tempoga toime tulemisest.

Kliimaministeerium osaleb suurte arenduste KMH/KSH menetlustes (nt Rail Baltic, maismaa- ja meretuulepargid, maavarade maakonna teemaplaneeringud, riiklikud arengukavad jt). Lisaks väljastatakse uusi litsentse KMH juhtekspertidele ja pikendatakse olemasolevaid. Tagatud on Eesti õigusaktide ajakohasus ning vastavus ELi direktiivide nõuetega. KeA tegeleb keskkonnavastutuse menetlustega, KMH/KSH toimingutega ning planeeringute ja projektide kooskõlastustega.

Olulisemad tegevused	Oodatavad tulemused
<ul style="list-style-type: none"> KMH/KSH menetluste efektiivsuse suurendamine ja kvaliteedi tõstmine, sh KMH digipöörde elluviimine 	<ul style="list-style-type: none"> KMH/KSH seisukohad on kujundatud ja nende kvaliteet tagatud. Planeeringute ja projektide kooskõlastamine on korraldatud. KMH juhtekspertide litsentsid on väljastatud ja pikendatud. Keskkonnavastutuse juhtumid on menetletud.

Tegevus 2.3 Tööstusheite ja kemikaalipoliitika kujundamine

Tegevuse eesmärk:	Tööstusheite- ja kemikaalipoliitika on kujundatud selliselt, et on saavutatud keskkonna kui terviku kaitse.				
Tegevuse kirjeldus:	Eesmärgi saavutamiseks kujundatakse tööstusheite ja kemikaalipoliitikat, koostatakse ja esitatakse rahvusvahelisi aruandeid, korraldatakse riigi poolt suletud prügilate järelhooldust ja -seiret, töötatakse välja uut keskkonnakaitseala kontseptsiooni, teostatakse riiklikku järelevalvet, antakse keskkonnakomplekslube. Eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada: Kliimaministeerium, Keskkonnaamet ja Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus.				
Tegevuse mõõdikud	2022 (algtaase)	2024 (sihttaase)	2025 (sihttaase)	2026 (sihttaase)	2027 (sihttaase)
Taaskasutatud põlevkivituhha osakaal kogutekkest, %	1,7 (2021)	4,5	4,5	4,5	4,5

PVT-järeldused on rakendatud tähtaegselt, %	96	100	100	100	100
---	----	-----	-----	-----	-----

Olukorra lühianalüüs

Tööstusheite ja kemikaalipoliitika integreeritud kujundamine ja rakendamine (sh lubade menetlus ja järelevalve). Ministeeriumi ülesandeks on valdkonnapoliitiliste otsuste ja nende rakendamise ettevalmistamine, EL-i otsustusprotsessis osalemine, ELi õigusaktidest ja rahvusvahelistest konventsioonidest (Stockholm, Minamata) tulenevate nõuete täitmine, sh aruandlus ja muu rahvusvaheline koostöö. Aga ka õigusraamistiku ja juhiste loomine, suhtlus huvigruppidega, tööstusheite valdkonna koordineerimine õigusaktide ja uuringute alusel ning suunates arenguid parima võimaliku tehnika (PVT) rakendamisega. Tööstusheite valdkonnas on lähiaastate prioriteediks tööstusheite direktiivi muudatusettepanekute osas Eesti seisukohtade esindamine ning hilisem direktiivi ülevõtmine Eesti õigusesse. Jätkuvalt on lahenduseta riigi poolt suletud prügilate (Kohtla-Järve poolkoki prügila, Kiviõli tööstusjäätmete ja poolkoki prügila) järelhoolduse ja -seire korraldamine ning nõrgvee ja saastatud sademevee käitlemine majanduslikult jätkusuutlikul viisil – hetkel toimub see Kliimaministeeriumi eelarvest täiendava toeta, mis paneb eelarve väga suure pinge alla.

Kemikaalipoliitika kujundamisel on oluline jätkata ohutu materjaliringluse põhimõtte juurutamist, tagamaks, et materjale saaks võimalikult palju ringlusse võtta. Uue perioodi välisvahendite meetmete kujundamisel on tähtis Eestis ohutu materjaliringluse edendamise tõhus toetamine. Samuti tuleb jätkata panustamist üleriigilise kemikaalikorralduse tõhustamisse ja tõsta teadlikkust kemikaalidest kui läbivast valdkonnast. Planeeritavateks tegevusteks kemikaalide valdkonnas on teadus- ja arendusprojektide elluviimine ning püsivate orgaaniliste saasteainetega seotud riikliku rakenduskava arendamine ja täiendamine.

Samuti keskendutakse keskkonnakaitseloa põhimõtete üle vaatamisele. Keskkonnakasutuse regulatsiooni poliitika kujundamise eesmärgiks on tagada keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja valdkondlike seadustike õigusselgus ja rakendajasõbralikkus, vähendada keskkonnaõiguses bürokraatiat ja korduseid ning võimaldada keskkonnakaitselubade haldamist tänapäevases keskkonnaotsuste infosüsteemis (KOTKAS). Kliimaministeerium on seadnud eesmärgiks keskkonnakaitselubade süsteemi korrastada ning selle jätkusuutlikuks ja terviklikuks toimeks jätkab 2021. aastal käivitatud projektiga "Keskkonnakaitseluba 3.0". Projekti eesmärk on tagada keskkonnakasutuse reguleerimiseks ühtsetel alustel, tasakaalustatud keskkonnakasutusest ja keskkonnariskist lähtuv nutikas ning halduskoormust vähendav avalik teenus. Lisaks algas 2022. aasta septembris projekt „Välisõhu andmepõhise aruandluse mudeli piloteerimine“ (edaspidi projekt), mis kestab 2024. aasta lõpuni. Selle raames analüüsitakse kaugküttesettevõtete ning nende põletusseadmetes sooja- ja/või elektritootmiseks kasutatavate kütuste andmetega seotud aruandluskohustusi, mis võimaldaks minna üle andmepõhisele aruandlusele. 2024. aasta teises pooles luuakse lähtuvalt analüüsi tulemustest ka andmepõhise aruandluslahenduse prototüüp. Teine osa projektist on lubadega seotud välisõhu omaseire andmete esitamise lihtsustamise ja automatiseerimise võimaluste analüüs. Selle raames koostatakse pideva heiteseire aruandluse jaoks vajaliku automaatse mõõtesüsteemi (AMS) andmehõive standardi koostamine, mis on eelduseks ja aluseks minna üle andmepõhisele aruandlusele. Tegevused panustavad keskkonnainfo kättesaadavusse ning üldise keskkonnaandmete

avalikustamisesse, et suurendada kodanike juurdepääsu keskkonnaalaste haldusotsuste ülevaadetele ning tõhustada avalikult kättesaadava keskkonnateabe kvaliteeti.

Eesti koos teiste Euroopa Liidu (EL) riikidega on võtnud endale mitu struktuurseid muudatusi eeldavat kohustust aastateks 2030 ja 2050 nii kliimamuutustega kohanemise ja nende mõju leevendamise, ringmajandusele ülemineku, elurikkuse ja ökosüsteemide kaitse kui ka tervikuna kestliku arengu saavutamise vallas. Seda peab toetama keskkonnanäesmärkide saavutamist edendav ja ühiskonna ootustele vastav keskkonnakasutuse tasustamine. Tasumäärad jäätmete, vee ja välisõhu valdkondades on püsinud pikalt muutumatuna ega ole enam keskkonnakasutuse hinnastamisel adekvaatsed. Olukorra parandamiseks kehtestati 2023. aastal keskkonnatasude seaduse muudatus, mille alusel tõstetakse alates 01.07.2024, 01.01.2025, 01.01.2026 ja 01.01.2027 saastetasusid ja alates 01.07.2024 kehtestatakse uue tasuliigina raadamisõiguse tasu.

Saastetasude muutmise eesmärk on senisest tõhusamalt rakendada põhimõtet, et saastaja maksab, vähendamaks saasteainete paiskamist õhku, heitveega saasteainete juhtimist keskkonda ning ladestatavate jäätmete hulka, soodustades taaskasutust. Saastetasu määrade kehtestamisel on lähtutud eeskätt saasteaine ohtlikkusest, et keskkonnale ja inimese tervisele ohtlikumad saasteained oleksid kõrgemalt maksustatud kui vähemootlikud saasteained. Samuti ajakohastatakse põlevkivi kaevandamisõiguse tasu ülemmäära, sh eesmärgiga saavutada taastumatu loodusvara tõhus kasutamine. Uue tasuliigina kehtestatakse raadamisõiguse tasu, ehk metsamaa muutmise muu kasutusotstarbega maaks, näiteks parklaks, teeks või hoonestatud alaks. Raadamisõiguse tasust laekunud raha kasutatakse sihtotstarbeliselt, et maakasutussektoris suurendada seotud süsiniku varu ja parandada süsiniku sidumist, pidades silmas elurikkuse eesmärgi.

Olulisemad tegevused	Oodatavad tulemused
<ul style="list-style-type: none"> Uue keskkonnakasutuse regulatsiooni väljatöötamine. Keskkonnaotsuste infosüsteemi KOTKAS edasiarendamine, kuhu koondatakse kogu keskkonnakaitselubadega seonduv menetlus taotlemisest ja riigilõivu tasumisest keskkonnatasu deklareerimise ja aastaaruannete koostamiseni. 	<ul style="list-style-type: none"> Keskkonnakaitselubade süsteem on korrastatud, sh arendatud keskkonnaotsuste infosüsteemi KOTKAS.
<ul style="list-style-type: none"> Õigusraamistiku kujundamine. 	<ul style="list-style-type: none"> Õigusraamistik kujundatud ja juhised loodud, toimub suhtlus huvigruppidega.
<ul style="list-style-type: none"> Riigi poolt suletud prügilate järelhoolduse ja -seire korraldamine. 	<ul style="list-style-type: none"> Riigi poolt suletud prügilate järelhooldus ja -seire on korraldatud ja piisavalt rahastatud.
<ul style="list-style-type: none"> PVT nõuete rakendamine. 	<ul style="list-style-type: none"> PVT nõuete rakendamine on korraldatud.

<ul style="list-style-type: none"> • Teadlikkuse suurendamine kemikaalivaldkonnas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kemikaalivaldkonnas on suurendatud teadlikkust ohtlikest ainetest ning nende kasutamise vähendamiseks on toetatud tootearendust. Samuti on täiendatud püsivate orgaaniliste saasteainetega seotud riikliku rakenduskava.
<ul style="list-style-type: none"> • Kaugküttevõttes ning nende põletusseadmetes sooja- ja/või elektritootmiseks kasutatavate kütuste aruandluskohustuste automatiseerimise võimaluste analüüsimine. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kaugküttevõtte ning nende põletusseadmetes sooja- ja/või elektritootmiseks kasutatavate kütuste andmetega seotud aruandluskohustuste automatiseerimise võimalusi on analüüsitud ja on loodud andmepõhise aruandluslahenduse prototüüp. Lubadega seotud välisõhu omaseire andmete esitamise lihtsustamise ja automatiseerimise võimaluste analüüs on valminud.
<ul style="list-style-type: none"> • Pideva heiteseire aruandluse jaoks vajaliku automaatse mõõtesüsteemi (AMS) andmehõive standardi koostamine. 	<ul style="list-style-type: none"> • Andmehõive standard on koostatud.

Tegevus 2.4. Jäätmemajanduse korraldamine

Tegevuse eesmärk:	Efektiivne ja innovaatiline jäätmekäitlus, mis vastab jäätmehierarhiale.				
Tegevuse kirjeldus:	Eesmärgi saavutamiseks kujundatakse jäätmekäitlusega seotud poliitikat (sh viiakse ellu riigi jäätmekava 2023-2028 eesmärged), antakse jäätmelube, tehakse analüüse, koostatakse ja esitatakse aruandeid, korraldatakse jätkuvalt riigimandis maalt jäätmete koristamist, teostatakse riiklikku järelevalvet. Eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada: Kliimaministeerium, Keskkonnaamet, Keskkonnaagentuur ja Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus.				
Tegevuse mõõdikud	2022 (algase)	2024 (sihtase)	2025 (sihtase)	2026 (sihtase)	2027 (sihtase)
Liigiti kogutavate jäätmete osakaal olmejäätmete kogutekkest, %	44 (2021)	52	54	55	56
Plastpakendi teke inimese kohta, kg	38 (2021)	41	40	40	40
Sisemajanduse koguprodukti (SKP) kasvuprotsent suhtena	2,86 (2021)	2,57	2,57	2,57	2,57

olmejäätmete tekke kasvuprotsenti					
Keskonnakaupade ja -teenuste sektori toodang, mln eurot	4152 (2021)	2858,5	2900	4000	4000

Olukorra lühianalüüs

Ringmajanduse edendamisel on **jäätmekäitluse korraldamine** üheks oluliseks osaks. Kõigis KOVides on korraldatud jäätmevedu, millega valdav osa elanikest on liitunud. Samuti on olemas nõuetekohane jäätmekäitlustaristu, toimiv pandipakendisüsteem ja toimiv ohtlike jäätmete liigiti kogumine ning toimiv tootjavastutuse süsteem.

Eestil on jätkuvalt probleeme suurenenud jäätmetekkega ning madala olmejäätmete liigiti kogumisega. Jäätmeid võetakse vähe ringlusse ja jäätmete lakkamise kriteeriumeid rakendatakse vähe. Puudusena tuleb märkida ka ebapiisavat teadustööd ja selle rakendamist jäätmevaldkonnas. Näiteks koostöö teadlaste ja ettevõtjate vahel on ebapiisav ning avalikus ja erasektoris valitseb vastavate ekspertide ja spetsialistide puudus. Lisaks toimub jäätmevaldkonna taristu arendamine projektipõhiselt ehk puudub valdkonnas terviklik vaade. Puudusi esineb jäätmekäitluse andmetes, kus olemasolev andmete ajakohasus ei ole piisav ning vaja on arendada reaalaaja andmeid. Nende kitsaskohtade ja probleemide ületamiseks on töös erinevaid seadusandlikke muudatusi ning projekte. Näiteks algas 2022.a jäätmete valdkonna digitaliseerimise projekt, mis viiakse ellu KliM ja MKM koostöös ning mille eesmärk on jäätmevaldkonna andmete digitaliseerimise piloteerimine.

Nende kitsaskohtade ja probleemide valguses tuleb jõuda jäätmehierarhiat rakendava jäätmekäitluseni arendades üle Eesti välja optimaalse ja toimiva jäätmete liigiti kogumise taristu ja ringlussevõtu võimekuse ning leides stiimulid liigiti kogumise edendamiseks. Jätkatakse teadlikkuse tõstmisega jäätmevaldkonnast, eriti liigiti kogumise vallas. Seejuures on oluline koostöö riigi, KOVi, tarbija ja jäätmekäitleja vahel ühiste eesmärkide saavutamiseks. Jäätmealased õigusaktid vastavad EL õigusele ja toetavad valdkonna arengut. Lähiaastatel on jõustumas mitmeid jäätmekäitlusega seotud poliitika kujundamist puudutavaid Euroopa Liidu algatusi, näiteks patareide ja akude määrus, riikidevahelise jäätmeveo määrase muudatused ning ökodisaini määrus. Lisandumas on veel pakendimäärus, mootorsõiduki ringsuse ja romusõiduki töötamise määrus, raamdirektiivi muudatus.

Lisaks on oluline korraldada jäätmekäitlus efektiivselt ja innovaatseliselt ümber nii, et tagatud oleks ohutu materjaliringsus ning saavutatud olmejäätmetele ja muudele jäätmeliikidele Kehtestatud sihtarvude täitmine. Muudatuste aluseks on koostöös Euroopa Komisjoni ja Maailmapangaga valminud jäätmevaldkonna tervikanalüüs, mida arvestades on kavas viia jäätmevaldkonnas ellu struktuursed muudatused. Selleks algatati 2023.a nn olmejäätmete reform, mille eesmärk on tugevdada omavalitsuste rolli, luua ringlussevõttu motiveerivad tasusüsteemid, vähendada pakendijäätmete teket, edendada pakendite ringlussevõtetavust ning tagada ajakohaste jäätmeandmete olemasolu.

Riigi jäätmevaldkonda hõlmav arengudokument „Riigi jäätmekava 2023–2028“ kinnitati 20.12.2023. a. Riigi jäätmekava on paika pannud üldised suunad, kuhu järgnevatel aastatel jäätmemajanduses liigume. Jäätmekava alusel suuname ka erinevaid toetusvahendeid

ringmajanduse edendamiseks. Uues jäätmekavas pööratakse tähelepanu sellele, kui palju ja kuidas tarbitakse ning keskendutakse teadlikumale tootmisele ja tarbimisele, et tervikuna vähendada jäätmete teket ning soodustada korduskasutust. Jäätmevaldkonnas tuleb tagada jäätmete efektiivne liigiti kogumine ja ohutu ringlussevõtt ning vähendada jäätmekäitluse mõju elu- ja looduskeskkonnale.

KeA tegeleb keskkonnakaitselubade, riikide vahelise jäätmeveo lubade väljastamise, haldamise ja järelevalvega, jäätmete koristamise korraldamisega reformimata riigimaalt, keskkonnajärelevalvega, mille eesmärk on kontrollida jäätmekäitluse nõuetele vastavuse täitmist. KAUR tegeleb jäätmekäitluse andmete seire korraldusega ja aruannete avaldamisega, jäätmevaldkonna analüüsidega, PAKIS andmete ja PROTO registreeringutega ning valdkonna projektide juhtimisega.

Olulisemad tegevused	Oodatavad tulemused
<ul style="list-style-type: none"> Jäätmekäitlussüsteemi arendamine vastavalt Maailmapanga analüüsile. 	<ul style="list-style-type: none"> Jäätmealased õigusaktid vastavad EL õigusele, on õigeaegselt Eesti õigusruumi üle võetud ja toetavad valdkonna arengut. Jäätmekäitluse seire on korraldatud, analüüsid tehtud ja aruanded avaldatud. Jäätmeload on välja antud, riiklik järelevalve teostatud, riigiomandis olevalt maalt jäätmete koristamine on korraldatud, jäätmevaldkonnas kooskõlastused antud.
<ul style="list-style-type: none"> Riigi jäätmekava 2023-2028 eesmärkide elluviimine. 	<ul style="list-style-type: none"> Mitmed Riigi jäätmekava 2023-2028 eesmärgid on ellu viidud või elluviimisel.
<ul style="list-style-type: none"> Uue perioodi välisvahendite meetmete väljatöötamine ja rakendamine. 	<ul style="list-style-type: none"> Uue perioodi välisvahendite meetmed on edukalt väljatöötatud ja ellu viidud.
<ul style="list-style-type: none"> Kestlik ja teadlik tootmine ja tarbimine ning jäätmetekke vältimine ja korduskasutuse edendamine. 	<ul style="list-style-type: none"> Tooted on kestlikumad; jäätmete ke väheneb; tootmisprotsessid on ressursitõhusamad; väheneb jäätmete käitlemisest tulenev negatiivne mõju keskkonnale ja inimese tervisele; kaasneb esmase toorme sääst.
<ul style="list-style-type: none"> Suurendatakse ohutut materjaliringlust. 	<ul style="list-style-type: none"> Ringmajanduspõhised tootmis- ja tarbimismudelid on võetud kasutusele; Loodud on täiendavad ringmajanduse koostööprojektid;

	<ul style="list-style-type: none"> Tootearendust on edendatud, ohtlikud ained on asendatud tootmisprotsessides ja toodetes.
<ul style="list-style-type: none"> Biolagunevate jäätmete ringlussevõtu suurendamine. 	<ul style="list-style-type: none"> Eraldi kogutud biojäätmel, reoveesete ning digestaat läbib ringlussevõtutoimingu (R3o) ning võetakse kasutusele teisese toormena.
<ul style="list-style-type: none"> Olmejäätmete reformi elluviimine. 	<ul style="list-style-type: none"> KOVidel on motivatsioon ja võimekus olmejäätmete liigiti kogumist ja ringlussevõtt edendada. Pakendijäätmete teke väheneb, eelistatud on ringlussevõetavast materjalist pakendite kasutamine. Olmejäätmete ringlusse võtmine on soodsam kui jäätmete põletamine energiakasutuseks ja jäätmete prügilasse ladestamine. Ajakohased ja usaldusväärsed jäätmehandmed on osapooltele kättesaadavad. Olmejäätmete liigiti kogumine ja ringlussevõtt suureneb.

Tegevus 2.5. Maapõueressursside kasutamise ja kaitse korraldamine

Tegevuse eesmärk:	Maapõueressursid on kasutatud säästlikult ja jätkusuutlikult.				
Tegevuse kirjeldus:	Eesmärgi saavutamiseks kujundatakse maapõue kaitse ja kasutamise poliitikat, koostatakse maavarade maakondlikud teemaplaneeringud, antakse maavara kaevandamisega seotud lube, samuti geoloogiliste uuringute, kivimi, kaevise või katendiga seotud lube, teostatakse riiklikku järelevalvet. Eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada: Kliimaministeerium, Keskkonnaamet ja Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus.				
Tegevuse mõõdikud	2022 (algtase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Allmaakaevandamise kao osakaal kaevandatud ja kasutuskõlbmatuks muudetud põlevkivivarust, %	27 (2022)	29,2	29,2	29,2	29,2
Aheraine taaskasutamine, %	118	40	40	60	80

Olukorra lühianalüüs

Eesti vajab jätkuvalt maapõueressursse ja toormeid, et tagada Eesti majandusareng, kuid seda mitte vaid kasvava ressursside ammendamise arvelt. Tähtis on kaevandamise ruumiline planeerimine ning õigusruumi loomine. Lisaks on oluline tagada kaevandatud alade korrastamine ning tõsta arendajate motivatsiooni kaevandatud alade senisest kiiremaks korrastamiseks ja parimate võimalike tehnikate juurutamiseks, mis aitaks vähendada mäetööstuse keskkonnamõju. Seejuures on maapõueressursside kasutamise suunamisel oluline lähtuda ressurssidest võimalikult suure lisandväärtuse saamisest ning laiemalt suurendada ringmajanduse põhimõtete rakendamist, et tekiks minimaalselt kadusid ja väheneks jäätmeteke.

Maakasutuse jätkusuutlikkuse edendamiseks tuleb tagada kaevandatud alade korrastamine, sealhulgas ka vanad mahajäetud karjäärid, hüljatud või ammendunud turbatootmisalad ja vanade kaevanduste varingud ning vajumid, mis võivad olla ohtlikud nii inimestele kui ka keskkonnale ja takistavad maa otstarbekat kasutamist. Maapõueressursside kasutamine peab toimuma jätkusuutlikult, avatud menetluse põhimõtetest lähtuvalt ning maavaradega seotud teave tuleb hoida kaasaegsete infosüsteemide kaudu pidevalt kättesaadav ja ajakohane.

Oluline on jätkuvalt leida põlevkivi töötlemisel tekkivatele jäätmetele, tuhale ja aherainele, aga ka poolkokside, efektiivset rakendust ja suurendada taaskasutust. Selleks on vajalik kaardistada tekkinud jäätmete kogus ja koostis ning jätkata uuringutega, mis toetavad põlevkivi kaevandus- ja tööstusjäätmete taaskasutust, otsese toormena või teisese toormena, kasulike komponentide eraldamiseks ja kasutuselevõtuks. Oluline on kasutada riiklikel taristuobjektidel aherainet.

Avalikkust tuleb informeerida maapõue kasutamisega seonduvast pidevalt ja objektiivselt ning teave hoida kättesaadavana. Samuti tuleb välja töötada ja rakendada õiglase riigitulu kogumise regulatsioon ning aidata korraldada maapõuealase info ja geoloogiliste materjalide säilitamist ja kättesaadavaks tegemist.

Maapõue kaitse ja kasutamise tagamiseks on oluline jätkata maapõue poliitika kujundamise ja rakendamise (sh loastamine ja järelevalve). Selleks on oluline jätkata ministeeriumi ja valitsuse valdkonnapoliitiliste otsuste ja nende rakendamise ning vajadusel osaleda EL-i otsustusprotsessis. Muldade kaitse tagamiseks tuleb muuhulgas üle võtta vastav EL direktiiv. Samuti on oluline määratleda tuleva direktiivi ja seonduvate kohustuste valguses ressursside vajadus ja jaotus, sh eri ministeeriumide haldusala vahel, sest muudatused on üpris mastaapsed. Planeeritakse seada sihid sarnaselt kliimapoliitikale muldade hea seisundi tagamiseks aastaks 2050, maa netohõive osas riiklikult aastaks 2030, võtta kasutusele maatehingutes mullapass ja täiendada ja täpsustada mullaseire praktikaid ning muldade kestliku majandamise põhimõtteid.

2023. a lõppesid ResTA maapõueressursside väärimise TA projektid, mille raames keskenduti kriitilisi elemente sisaldavate maapõueressursside otsingute, uuringute ja kasutuselevõttu hindavatele teadusuuringutele. 2022.a sügisel kinnitati HTM-MKM ühise Teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse (TAIE) arengukava alusel maapõueressursside teekaardid. 2023.a alustavad HTM-MKM teadus- ja

arendusprogrammide toetusmeetme väljatöötamisega, kus üheks valdkonnaks on maapõueressursside väärimine. KliM osaleb maapõueressursside TA tegevuses, eelkõige eesmärgiga tagada uuringute läbiviimisel keskkonnavalaste aspektide arvestamine ja suunata projekte maavara efektiivse kasutamise põhimõtetest lähtuvalt.

Ohutu elukeskkonna tagamiseks on vajalik korrastada vanad allmaakaevandamisega seotud varingud ja vajumid ning korrastamata ehitusmaavarade karjäärid. Perioodil 2023–2029 on kavandatud korrastustööd ÖÜFi ja SFi raames mahajäetud karjääride, ammendunud turbatootmisalade või jääksoode, varingute ja vajumite korrastamisega seotud tegevused. Endiste turbatootmisalade taastamisega seoses toimuvad kuni 2023. a lõpuni RMK poolt jääksoode veerežiimi taastamistööd.

2021. aasta detsembris algatas Vabariigi Valitsus Harju maakonna maavarade teemaplaneeringu. 2022. aasta lõpus algatas Vabariigi valitsus Rapla ja Pärnu maakondade maavarade teemaplaneeringu.

Olulisemad tegevused	Oodatavad tulemused
<ul style="list-style-type: none"> Maapõuepoliitika kujundamine 	<ul style="list-style-type: none"> Maapõuepoliitika on kujundatud, vajalikud uuringud tellitud ja läbi viidud, valdkonna ekspertide kaasamiseks on maavarade komisjoni töö korraldatud, toimub suhtlus huvigruppidega ja allasutustega. Valminud on uus maapõueseadus.
<ul style="list-style-type: none"> Riigi kohustusse jäänud kaevandatud maa ja maapõue korrastamise korraldamine (altkaevandatud alad, karjäärid ja turbatootmisalad) sh kahjude hüvitamise regulatsiooni koostamine (2023–2028). 	<ul style="list-style-type: none"> Vanade allmaakaevandamisega seotud varingute ja vajumite, ohtlike surfiaukude, mahajäetud karjääride, ammendunud turbatootmisalade korrastamine on korraldatud. Välja on töötatud kaevandatud alade korrastamise tagamise ja osalise korrastamise parim süsteem.
<ul style="list-style-type: none"> Maavarade maakondlike teemaplaneeringute algatamises ja koostamises osalemine (2023–2026). 	<ul style="list-style-type: none"> Vajalikud maakondade maavarade teemaplaneeringud on kehtestatud.
<ul style="list-style-type: none"> Maapõueressursside uurimise ja väärimise alases TA tegevuses osalemine (TAIE, ResTA, Eesti Geoloogiateenistuse (EGT) ja teised TA uuringud. 	
<ul style="list-style-type: none"> Ringmajandust suunavate meetmete kujundamine/rakendamine maavarade säästliku kasutamise eesmärgil, sh 	

põlevkivitööstuses tekkivate jäätmete osas.	
<ul style="list-style-type: none"> Mullakaitse direktiivi ülevõtmine Eesti huvidest lähtuvalt ja tervikliku mullakaitse poliitika väljatöötamine ja rakendamine nii õiguslikult kui ka riiklike sihtide täitmiseks). 	<ul style="list-style-type: none"> Muldade kaitse on tagatud, sh mulladirektiiv üle võetud.
<ul style="list-style-type: none"> Maavara kaevandamisega seotud lubade välja andmine, riikliku järelevalve teostamine. 	<ul style="list-style-type: none"> Maavara kaevandamisega seotud load on välja antud, samuti geoloogiliste uuringute, kivimi, kaevise või katendiga seotud load, riiklik järelevalve on teostatud.

Meede 3. Merekeskkonna ja vee kaitse ning kasutus

Meetme eesmärk:	Saavutatud ning säilitatud on merekeskkonna ja pinnavee ning põhjavee hea seisund ning inimestele on tagatud taskukohane ja kvaliteetne veeteenus.				
Meetme kirjeldus:	Meede koosneb kahest programmi tegevusest: merekeskkonna kaitse suunamine ning vee säästliku kasutamise ja kaitse tagamine. Meetme eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada: Kliimaministeerium, Keskkonnaamet, Keskkonnaagentuur ja Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus.				
Meetme mõõdikud	2022 (algase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Mere meetmekava täitmise määr	100	0	40	50	80
Eesti mereala seisund toita- niete alusel väljaspool rannikuveekogumeid (EQR)	0,76	suureneb	suureneb	suureneb	suureneb
Rannaprügi kogused on vähenenud ¹³	31	Väheneb	väheneb	väheneb	väheneb
Veeteenuse keskmine hind leibkonnaliikme keskmisest netosissetulekust. Hinnatakse OECD soovitusliku piiri 3-5% alusel	1,1 (2021)	1,3	1,4	1,5	1,5
Reovee kogumise ja puhastamise osas nõuetele vastavate üle 2000 ie koormusega reoveekogumisalade osakaal, %	98% (2021)	100	100	100	100

¹³ Rannaprügi kogused (prügiesemete arv) 100 m kohta (kõigi seirerandade aastakeskmisena); EL hea keskkonnaseisundi läviväärtus 20 prügieset 100 m rannajoone kohta.

Tegevus 3.1. Merekeskkonna kaitse suunamine

Programmi tegevus 3.1	Merekeskkonna kaitse suunamine				
Tegevuse eesmärk:	Merekeskkonna kaitseks on rahvusvahelised lepped jõustatud, rahvusvahelised kohustused täidetud, see tagab merekeskkonna kaitse Eestis ja väljaspool Eesti jurisdiktsiooni olevatel merealadel.				
Tegevuse kirjeldus:	Eesmärgi saavutamiseks kujundatakse poliitikat, toetatakse mere-uuringuid teadmise puudujääkide vähendamiseks, töötatakse välja ja rakendatakse meetmeid merekeskkonna seisundi parandamiseks, koostatakse ja esitatakse rahvusvahelisi aruandeid, koostatakse reostustõrjeplaan, antakse vee erikasutuslube ning mereuuringulube. Eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada: Kliimaministeerium, Keskkonnaagentuur ja Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus.				
Tegevuse mõõdikud	2022 (algase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Maismaalt merre jõudvate saasteainete hulk on vähenenud	Jah (2021)	jah	jah	jah	jah
Mere meetmekava täitmise määr	100	0	40	50	80
Eesti mereala seisund toitainete alusel väljaspool rannikuveekogumeid (EQR)	0,76	suureneb	suureneb	suureneb	suureneb
Rannaprügi kogused on vähenenud	31	Väheneb	väheneb	väheneb	väheneb

Olukorra lühianalüüs

Eesti korraldab merekeskkonna kaitset koostöös teiste Läänemere riikidega (HELCOMi koostöö). Eesti elanikele on kõige murettekitavam rannikumere olukord – seal on eutrofeerumise tagajärjed kõige ilmsemad. Mere kestlikku kasutamist võimaldavate tegevuste määratlemiseks ja soodustamiseks koostatakse pikaajaline kava (nn sinimajanduse kava). Ajakohastatakse mere vesiviljelusega seotud keskkonnanõuded Läänemere piirkonnas ning toetatakse vesiviljeluse kahjulikku mõju leevendavate meetmete rakendamist, et soodustada kestlikku vesiviljelust. Maailmamere seisundi ohustatuse ja rahvusvahelise meretranspordi mõju kasvu tõttu on vaja tagada rahvusvaheliste kokkulepete ratifitseerimine Eestis ning nende jõustamine nii Eesti merealal kui ka väljaspool riikide jurisdiktsiooni olevatel merealadel. Ratifitseerimist vajab ka 2023.a juunis vastu võetud ÜRO ookeanide rahvusvahelistes vetes kaitsealade moodustamise leping. Eesti mereala seisundi parandamiseks tuleb ajakohastada kogu senine merekeskkonna kaitse korraldus, sh võtta merealad tõhusa kaitse alla, ajakohastada keskkonnanõuded mereliste tegevustele, otsustada merekeskkonna kaitse seaduse koostamise vajalikkus ning tõhustada keskkonnavalvet merel.

Olulisemad tegevused	Oodatavad tulemused
<ul style="list-style-type: none"> Mereala hea keskkonnaseisundi saavutamiseks merestrateegia rakendamine. Merepõhja loodusväärtuste inventuur. 	<ul style="list-style-type: none"> Merestrateegia meetmekava on rakendatud. Selgunud on EL direktiivides ja määrustes nimetatud mereelupaikade leviala ja seisund Eesti merealal, mis võimaldavad taastamismeetmete kavandamist ning ohustatud liikide ja koosluste paremat kaitset (sisendandmed merekaitsealade määratlemiseks ja nende kaitsereežiimide kujundamiseks).
<ul style="list-style-type: none"> Ballastvee konventsiooni rakendamise tagamiseks täiendavate mere võõrliikide uuringute ja nende ohjamistööde läbiviimine eesmärgiga vähendada invasiivsete võõrliikide negatiivset mõju kohalikele liikidele, samuti taastada väärtuslikke mereelupaiku. 	<ul style="list-style-type: none"> Meetmed laevadega levivate võõrliikide leviku piiramiseks, merekeskkonna ohutuse ja hea seisundi tagamiseks on rakendatud, sh meetmed merest prügi eemaldamiseks või selle kinnipüüdmiseks merest ja jõgedest.
<ul style="list-style-type: none"> Merekeskkonna kaitse alase keskkonnajärelevalve süsteemi tõhustamine, järelevalve süsteemi uuendamine ja arendamine. 	<ul style="list-style-type: none"> Välislepingutega võetud kohustused on kajastatud Eesti õigusaktides, kohustuste täitmise tagamiseks on määratletud vastutajad ning järelevalve teostajad ning kehtestatud asjakohased sanktsioonid nõuete rikkumise eest.
<ul style="list-style-type: none"> Läänemere tegevuskava rakendamine. 	<ul style="list-style-type: none"> Tagatud on Läänemere merekeskkonna kaitse tõhus ja tulemuslik korraldamine.
<ul style="list-style-type: none"> Sadamates laevaheitmete vastuvõtusüsteemide korrastamine ja kaasajastamine, nii laevaheitmete kui mereprügi vastuvõtu ja käitlemise tagamiseks. 	<ul style="list-style-type: none"> Tagatud on laevaheitmete vastuvõtmine kõikides sadamaid külastatavatelt laevadelt.
<ul style="list-style-type: none"> Reostustõrje ja mereuuringute võimekuse suurendamine, multifunktsionaalse laeva ehitamine ja ohtlike ja kahjulike ainete mereveo fondi loomine reostustõrjeks valmisoleku ja mereuuringute läbiviimise tagamiseks. 	<ul style="list-style-type: none"> Sadamatel on kooskõlastatud ja ajakohased reostustõrjeplaanid koos vajaliku inventariga reostuse tõrjumiseks. Mereuuringuload on välja antud. Riigis on olemas uus multifunktsionaalne laev merekeskkonna seireks ja uuringuteks, tagatud on võimekus merereostusega toimetulekuks nii taristu, seadmete kui ka kompetentse inimressursi näol.
<ul style="list-style-type: none"> Toetusmeetmete väljatöötamine. 	<ul style="list-style-type: none"> Toetusmeetmed merest toitainete eemaldamiseks, näiteks vetikate ja

	karpide kasvatamiseks, samuti laevade ohutuks lammutamiseks, laevavrakkide ohutuse tagamiseks, kemikaalitankerite õnnetusteks valmisoleku tagamiseks ja nendest põhjustatud reostuskahjude hüvitamiseks ja reostuse likvideerimiseks, naftatankerite õnnetusteks valmisoleku tagamiseks ja nendest põhjustatud reostuskahjude hüvitamiseks ning reostuse likvideerimiseks, on kehtestatud.
<ul style="list-style-type: none"> Merel asetleidvate hädaolukordade lahendamise poliitika kujundamine. 	<ul style="list-style-type: none"> Merel asetleidvate hädaolukordade lahendamiseks, ennetamiseks, valmisolekuks on teadmistepõhiselt poliitika kujundatud ja rakendatud.
<ul style="list-style-type: none"> Mereseire korraldamine, seiret toetavad uuringud ja arendustööd. 	<ul style="list-style-type: none"> Mereseire on korraldatud ja aruanded avaldatud, valdkonna analüüsid on tehtud, andmed avalikkusele kättesaadavad.

Tegevus 3.2. Vee säästliku kasutamise ja kaitse tagamine

Tegevuse eesmärk:	Vee kasutamine ja kaitse on korraldatud viisil, mis tagab veekogumite hea seisundi saavutamise ja säilitamise ning tagab inimestele kvaliteetse joogivee ja taskukohase veeteenuse.				
Tegevuse kirjeldus:	Eesmärgi saavutamiseks kavandatakse ja rakendatakse meetmeid veekogumite hea seisundi saavutamiseks, sh paisudel kaladele läbipääsu tagamiseks, põllumajandusliku hajukoormuse, maaparandushoiust tingitud koormuse, ohtlike ainete koormuse ja veevõtust tingitud koormuse vähendamiseks, ja ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse tagamiseks ja üleujutuste mõjude maandamiseks, määratakse reoveekogumisalad, hinnatakse ja kehtestatakse põhjaveevarud ning korrastatakse jääkreostusobjekte. Korraldatakse veemajandusega seotud tegevustes kvalifikatsiooni taotlemist, antakse veelube, tehakse veekogumite seiret, hinnatakse veekogumite seisundeid ja koormusi, seejuures ajakohastades seisundi hindamise meetodikat, koostatakse ja esitatakse rahvusvahelisi aruandeid, teostatakse riiklikku järelevalvet. Eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada: Kliimaministeerium, Keskkonnaamet, Keskkonnaagentuur ja Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus.				
Tegevuse mõõdikud	2022 (algfase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Ühiskanaliseerimisega liitunud elanike osakaal	82	84	84	84	84
NTA põhjavee seirepunktide protsent, kus nitrataiooni sisaldus ületab 40 mg/l ei suurene algtasemega võrreldes	27% (2021)	<37,6	<37,6	<37,6	<37,6

Veeteenuse keskmine hind leibkonnaliikme keskmisest netosissetulekust. Hinnatakse OECD soovitusliku piiri 3-5% alusel	1,1 (2021)	1,3	1,4	1,5	1,5
Reovee kogumise ja puhastamise osas nõuetele vastavate üle 2000 ie koormusega reoveekogumisalade osakaal, %	98% (2021)	100	100	100	100

Olukorra lühianalüüs

Vaatamata **veevaldkonnas** tehtud investeeringutele ja rakendatud erinevatele kaitsemeetmetele ei ole veekogumite seisund viimase 12 a jooksul paranenud. Ligi poolte pinnaveekogumite ning veerandi põhjaveekogumite puhul on vähemalt hea seisundi eesmärk jätkuvalt saavutamata¹⁴. 2022–2027 veemajanduskavades on seatud eesmärgiks saavutada 2027. aasta lõpuks 65% pinnaveekogumite ja 74% põhjaveekogumite vähemalt hea seisund. Samas VMK eesmärkide saavutamine on ebarealistlik, kuna selleks vajalikele tegevustele puudub rahaline kate (vajak ca 165 mln eurot). Samuti ei vasta vajadustele vete seisundi hindamise süsteem, sh on alarahastatud veekogumite seire, vananenud on seiretaristu. Selle tagajärjel on veekogumite seisundi hinnangud madala usaldusväärsusega ja ei võimalda tuvastada mitte hea seisundi põhjuseid. Uurimusliku seire rakendamise tase on Eestis madal, mistõttu asjakohased ja teaduspõhised saasteallikate ohjamise kavad ja veekogude elustikku taastavad hüdro-morfoloogilised meetmed on jäänud välja töötamata.

Veekogumite hea seisundi saavutamiseks on esmalt vajalik tõhustada veemajanduskavade rakendamist, sh tuleb välja töötada rakendamiseks tõhus juhtimissüsteem ja struktuur ning leida rakendamiseks raha. Kavandatud konkreetsete meetmete elluviimiseks tuleb tagada rahastus ning rakendamine. Veekogumite seire ja seisundite hindamissüsteem tuleb ajakohastada, et tagada seisundite hindamise usaldusväärsus.

Suurim toitainete reostuskoormus veekogumitele pärineb põllumajandusest. Samas ei rakendata piisavalt põllumajanduskoormuse vähendamise meetmeid. Tootjate teadmised kulutõhusatest ja loodussõbralikest meetmetest on ebapiisavad ja puuduvad meetmete juhtimiseks vajalikud digilahendused. Tulemuseks on näiteks viimastel aastatel nitraaditundlikul alal nitraatiooni sisalduse suurenemine põhjavees. Üheks suurimaks vooluveekogumite mitte hea seisundi põhjuseks on nende tõkestatus paisudega. Vaatamata sellele, et aastatel 2010–2021 on kaladele läbipääsetavaks muudetud üle 100 paisu, põhjustab tõkestatus jätkuvalt enam kui 115 voolukogumi mitte head seisundit. Eestis on maaparandussüsteeme kokku ca 1,3 ha maal, mitteheas seisundis veekogumites 172 on osaliselt või kogu ulatuses maaparandussüsteemi eesvooluks. Veekogumite hea seisundi saavutamist takistav regulaarne eesvoolude hoiutööde tegemine veekogumites. Maaparandustööde mõjude minimeerimiseks tuleb hoiutöid teha võimalikult veekeskonda säästvalt.

¹⁴ Eesti pinnaveekogumitest 51% (2022. a) ja põhjaveekogumitest 74% (2020.a) on heas seisundis.

83% riikliku tähtsusega jääkreostusobjektidest on 2023 detsembri lõpu seisuga ohutustatud ning kohalikele omavalitsustele ja maaomanikele on tagatud võimalused taotleda toetust jääkreostuse likvideerimiseks. Samas on vaja ka ohutustada ülejäänud 17% riikliku tähtsusega jääkreostusobjektidest sh leida selleks vajalikud ressursid.

Eestis on kõrge ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse kvaliteedi tase ja teenusega liitunute osakaal (2022.a andmetel on ühiskanaliseerimisega liitunud 82% elanikkonnast, ühisveevärgiga 83%). Samuti on elanikkonnale ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse hind taskukohane, keskmiselt moodustab hind 1,1% leibkonnaliikme keskmisest netosissetulekust (OECD soovitusel ei tohiks hind olla kõrgem kui 3-5%). Siiski tuleb lähitulevikus valdkonnas ellu viia olulisi muutusi, kuna toetusrahade abil rajatud ühisveevärgi ja -kanalisatsioonitaristu nõuab ulatuslikke reinvesteeringuid, mida olemasoleva veeteenuse hinnaga pole võimalik katta. Paljud vee-ettevõtted Eestis on regionaalsed vee-ettevõtted, kes pakuvad ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenust korraga mitmele kohalikule omavalitsusele, tagades seeläbi kvaliteetsema veeteenuse ka väiksematele asulatele. Samas ei ole regionaliseerituse tase piisav ning sama kujul jätkates ei ole tagatud sektori jätkusuutlikkus tarbijale taskukohase hinnaga. Eestis suudavad jätkusuutlikult sh ilma toetusteta majandada vaid 3-4 vee-ettevõtet, kes teenindavad suuremaid linnasid, kuid kokku on Eestis ligi 150 vee-ettevõtet. Riik peab välja töötama veeteenuse reformi strateegilise teekaardi, et tagada ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniteenuse toimepidevus ja jätkusuutlikkus.

Lisaks ei vasta paljud individuaalsed joogi- ja reoveelahendused nõuetele, sest uuringud näitavad, et oma kaevuvett tarvivatest inimestest, keda on ligikaudu 12%-15% elanikkonnast, tervelt 60-70% ei saa tervisele ohutut joogivett. Sageli on põhjuseks lekkivad kanalisatsiooniehitised (reovee kogumismahutid, septikud jms) ning nende mitte nõuetekohane tühjendamine. Tuleb välja töötada lahendus individuaalsete reoveesüsteemide haldamiseks ja tagada nende süsteemide tühjendamise teenus.

Hajastatustes kvaliteetse joogivee tagamiseks ja reovee paremaks käitlemiseks tuleb meetmeid suunata ka individuaalsete süsteemide korrastamisele, sh tuleb vajadustega vastavusse viia reovee kohtkäitluse regulatsioon.

Eestis üldiselt on piisavalt veeressurssi, mis katab senise inimtegevuse vajaduse ja võimaldab arendada uusi vett tarvivaid tootmisharusid. Kuid veed tiheasustusega piirkondade planeerimisel on kaasa toonud piirkonniti põhjaveevarude ammendumise (nt Harjumaa tiheasustusega piirkonnad). See toob nendes piirkondades kaasa vajaduse veetarbimist piirata ning takistab piirkondade arengut. Lisaks puudub süsteemne ülevaade Eesti pinnavee ressursist, selle jaotuse ja muutuste dünaamikast ning kriitiliste veevarude ruumilisest jaotusest, st ökosüsteemide toimimiseks vajalikust ressursist. Seetõttu on arendustegevuste kavandamine ning kaasnevate mõjude hindamine raskendatud. Parandada tuleb riigi veevarude kohta andmete kättesaadavust ning suunata KOV enam arvestama veevarudega arendustegevuste planeerimisel. Eesti tingimustesse sobivate vee taaskasutusvõimaluste seadustamiseks tuleb välja selgitada vee taaskasutuse potentsiaal ja vee taaskasutamise mõju erinevate tegevusvaldkondade lõikes.

Kuigi tulenevalt Eesti geograafilisest asukohast on erinevate kliimastsenaariumite kohaselt üleujutuste risk pigem madal, ei ole siiski riski ennetamiseks ja leevendamiseks ettenähtud meetmete rakendatud piisavalt, ka elanikkonna teavitust ja teadlikkust üleujutuste riskide kohta on madal, puudu on kahjude ennetamise ja leevendamise meetmetest. Samuti on sademevee käitlus linnalistes piirkondades ebapiisav, puuduvad konkreetset projektlaheandused. See suurendab saasteainete intensiivsemat kannet veekeskkonda ning põhjustab linnalistes piirkondades lokaalseid üleujutusi ja majanduslikku kahju.

Rohkem tuleb tähelepanu pöörata sademevee käitlusele, et juba planeeringute koostamise etapis arvestataks sademevee kohapealse käitluse võimalustega ning vajadusel kavandataks ja ehitataks sobivad eesvoolud ja vooluhulga ühtlustamise lahendused eesmärgiga vähendada liigniiskust ja üleujutusi ning ühisvoolse kanalisatsiooni ülevoolude kaudu keskkonda jõudvat reostuskoormust. Samuti tuleb enam tähelepanu pöörata üleujutusriskide maandamisele ja nende mõjude leevendamisele.

Ka suuremahulised uued arendustegevused (transpordi ja energia taristu, kaevandused, tehased, vesiviljelus) võivad mõjutada veekogumite seisundit füüsiliste muutuste, täiendavate saasteainete vette jõudmise või põhjaveetaseme muutuste kaudu. Üheks uueks suuremahuliseks arendustegevuseks on vesiviljeluse arendamine. "Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukavva aastani 2030" kirjutatud säästva merevesiviljeluse arendamise strateegiliseks eesmärgiks viia avamere vesiviljeluse maht järgneva viie aasta jooksul 10 000 tonni juurdekasvuni aastas. Tootmismahu lisandumine tähendab täiendavat reostuskoormust. Vesiviljeluse arenguga kaasneva keskkonnakoormuse vähendamiseks on vajalik välja töötada leevendus- ja kompensatsioonimeetmed.

Olulisemad tegevused	Oodatavad tulemused
<p>Veekogumite hea seisundi saavutamiseks perioodi 2022–2027 veemajanduskavade rakendamine, sh põllumajandustegevuse puhul veekaitseõuete järgimise tagamine, veekogumite seisundit mõjutavatest tõkestusrajatistest kaladele läbipääsu tagamine, maaparanduse hoiutööde mõju minimeerimine, jääkreostusobjektide ohutustamine jne ning veemajanduskavade edukaks rakendamiseks vajalike ressursside tagamine (k.a inimesed).</p>	<ul style="list-style-type: none"> Välja on töötatud veemajanduskavade rakendamise juhtimissüsteem, tagatud ressursid kavade elluviimise juhtimiseks ning meetmete rakendamiseks. Veekogumite seisundite hindamise süsteem on välja arendatud ning see on toimiv ja usaldusväärne.
<p>LIFE strateegilise integreeritud veemajanduse projekti LIFE SIP WetEST ellu viimine, selle raames Lääne-Eesti vesikonna veekogumite hea seisundi saavutamiseks ja säilitamiseks vajalike meetmete rakendamine rõhuga</p>	<ul style="list-style-type: none"> Lääne-Eesti vesikonna veekogumite hea seisundi saavutamiseks ja säilitamiseks vajalikud meetmed on rakendatud. Kogu Eestis on loodud ja rakendatud integreeritud veeseiresüsteem, arendatud ja juurutatud on struktuurid

<p>maaparanduse hoiutööde jt hüdro-morfoloogiliste koormuste, põllumajandusliku hajukoormuse, ohtlike ainete, järvede ja rannikuvee sisekoormuse meetmetel kuni 2033. aastani. Lisaks üle-Eestiliselt veemajanduskavade rakendamise süsteemi ja digilahenduste loomine ja juurutamine ning, seiretõhustamine, sh selleks vajalike inimeste tööle rakendamine Lääne-Eesti vesikonnas. Projekti kestus on 2025–2033 ning kogumaksumus ca 32 miljonit eurot.</p>	<p>ja süsteemid (sh Lääne-Eesti vesikonda palgatud selleks vajalikud inimesed) veemajanduskavade rakendamise tõhusaks koordineerimiseks. Oluline arenguhüpe on saavutatud maaparanduse hoiutööde jt hüdro-morfoloogiliste koormuste, põllumajanduse hajukoormuse, ohtlike ainete, järvede sisekoormuse, rannikuvee koormuste meetmetes ja nende rakendamises.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • LIFE integreeritud veemajanduse projekti LIFE IP CleanEST rakendamine, mille raames viiakse ellu Viru alamvesikonna veekogumite hea seisundi saavutamiseks vajalikud meetmed kuni 2028. a lõpuni ja tehakse ettepanekud veemajanduskava IV tsükli meetmete loomiseks 10 aastat kestva projekti kogumaksumus on ligi 16,7 miljonit eurot. Perioodil 2024 – 2027 tehakse lõpetatud tegevuste järelseiret rakendatud meetmete mõju hindamiseks, rekonstrueeritakse Püssi pais Purtse jõel (november 2023 lõppeb objekti keskkonnamõjude hindamine) ning tehakse eelprojektid ja rekonstrueeritakse nende põhjal kuustäiendavat prioriteetset rändetakistust piirkonnas. Valmivad juhendmaterjalid karjäärialade korrastamiseks, jääkreostusobjektide ohutustamiseks, elustiku taastamiseks ja põhjaveekaitse parimate praktikate tutvustamiseks. Valmib ökosüsteemi teenuste ja sotsiaalmajanduslike mõjude analüüs. Suutlikkuse suurendamiseks selgitatakse ärianalüüsiga veemajanduskava digitaalsete tööriistade vajadus, arendatakse põhjavee meetmekataloog ning piirkonna veemajanduskava spetsialist toetab rakendajaid meetmete elluviimisel. Algatatakse kaasnevaid projekte, mis LIFE IP CleanESTile täiendavalt toetavad Viru alamvesikonna 	<ul style="list-style-type: none"> • Viru alamvesikonna III tsükli veemajanduskava meetmed on rakendatud, sh on LIFE IP CleanEST projekti kaasnevate projektidena kaasatud täiendavad rahastusallikad meetmete rakendamiseks.

meetmete rakendamist. Projekti tulemusi arvestades kujundatakse veemajanduskava IV tsükli 2027 – 2033 Viru alamvesikonna meetmed.	
<ul style="list-style-type: none"> • Veeteenuse reformi strateegilise teekaardi koostamine, et tagada ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniteenuse toimepidevus ja jätkusuutlikkus. 	<ul style="list-style-type: none"> • 2025. a juuniks on välja töötatud veeteenuse reformi strateegiline teekaart. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni seaduses on tehtud muudatused, mis tagavad veeteenuse efektiivset ja jätkusuutlikku toimimist. Välja on töötatud toetuskeemid veeteenuse vajadusepõhiseks toetamiseks ning riigieelarvest on selleks tagatud rahastus.
<ul style="list-style-type: none"> • Kohtkäitluse valdkonna korrastamine, et tagada reovee kokku kogumine piirkondades, kus puudub ühiskanalisisatsioon 	<ul style="list-style-type: none"> • Veeseadusega on loodud õiguslik raamistik reovee kohtkäitluse korralduse parendamiseks.
Sademevee kombineeritud lahenduste meetme väljatöötamine ja rakendamise tagamine lokaalsete üleujutuste leevendamiseks või vältimiseks (2022–2027).	<ul style="list-style-type: none"> • Välja on töötatud toetuskeem KOV-dele ja vee-ettevõtetele kombineeritud sademeveesüsteemide kavandamiseks ja ellu on viidud perioodi 2022–2027 üleujutusriskide maandamiskavad.
Pandivere, Adavere-Põltsamaa nitraaditundliku ala tegevuskava 2021–2024 rakendamine pinna- ja põhjaveele põllumajandustootmisest tuleneva keskkonnamõju vähendamiseks ja uue perioodi 2025–2028 kava väljatöötamine 2025. a lõpuks.	<ul style="list-style-type: none"> • Põllumajanduse mõju vähendamiseks on ellu viidud nitraaditundliku ala tegevuskava (NTA) perioodi tegevuskava 2021–2024 sh tagatud kava elluviimiseks vajalik rahastus. 2024 a lõpuks on välja töötatud uus tegevuskava aastateks 2025–2028.
<ul style="list-style-type: none"> • Veeseire korraldamine, vee erikasutuslubade välja andmine, järelevalve teostamine. 	<ul style="list-style-type: none"> • Veeseire on korraldatud ja aruanded avaldatud, valdkonna analüüsid on tehtud, vee erikasutuse load on välja antud, veevaldkonna tegevused registreeritud, järelevalve teostatud.
<ul style="list-style-type: none"> • KOVide ja avalikkuse teadlikkuse tõstmine. 	<ul style="list-style-type: none"> • KeA teavitustöö tulemusena ja KliM KOVdega koostöö edendamise tulemusel on KOVd teadlikud veevarudega arvestamise vajadusest. KAUR-s on loodud pinnavee varude üle arvestuse pidamise süsteem ning info on kättesaadav avalikkusele. Välja on töötatud nõuded heitvee taaskasutamiseks.
<ul style="list-style-type: none"> • Vesiviljeluse keskkonnamõju vähendamine. 	<ul style="list-style-type: none"> • 2027. aastaks Eesti õigusesse üle võetud HELCOM vesiviljeluse töögrupis valmiva soovitus 37/3 lisa, mis kirjeldab

	<p>Läänemere piirkonna parimat võimalikku tehnikat ja parimat keskkonnapraktikat vesiviljeluse arendamisel. Erinevate uuringute kaudu on välja selgitatud vesiviljeluse keskkonnamõju kompenseerivad meetmed.</p>
<ul style="list-style-type: none"> Alustatakse Kurtna järve veerežiimi taastamistöödega ning viiakse läbi Ida-Virumaa joogivee varustuskindluse uuring. 	<ul style="list-style-type: none"> Kurtna järvede veerežiimi taastamistööd on teostatud ning läbi on viidud Ida-Virumaa joogivee varustuskindluse uuring.
<ul style="list-style-type: none"> Joogivee kvaliteedi riskipõhine tagamine 	<ul style="list-style-type: none"> 2028. a alguseks minnakse joogivee kvaliteedi tagamisel üle WHO poolt tunnustatud riskipõhisele käsitlesele, hinnates joogivee kvaliteeti mõjutavaid riske ja rakendades riskiohjamise meetmeid kogu joogiveeahelas alates joogivee võtmise kohast kuni tarbija kraanini välja. Eesmärk on suunata ressursid joogiveeahela kriitilistesse punktidesse ja optimeerida seeläbi veekäitluse kulusid.
<ul style="list-style-type: none"> 2024. a uuendatud asulareovee puhastamise direktiivi nõuete ülevõtmine Eesti õigussüsteemi. 	<ul style="list-style-type: none"> Uuendatud asulareovee puhastamise direktiivi nõuded on õigeaegselt ja nõuetekohaselt üle võetud Eesti õigusesse. <p>Kavandatud muudatused on laiaulatuslikud võrreldes seni kehtinud direktiiviga. Ühe suurima uuendusena nähakse eelnõus näiteks ette ravimi- ja kosmeetikatootjatele kohustusliku laiendatud tootjavastutuse süsteemi loomine, et katta selle süsteemi kaudu kokku kogutud rahaga reoveest mikrosaasteainete eemaldamise puhastussüsteemi rajamise ja käigushoidmise kulud. Kavandatud on laiendada reovee kogumissüsteemide ja teise astme puhastuse kohaldamise nõudeid alla 2000 ie koormusega reoveekogumisaladele. Kavandatud on seada reoveepuhastitele rangemad toitainete (lämmastik ja fosfor) piirnormi ja ärastusefektiivsuse nõuded ning kehtestada energianeutraalsuse nõue reoveepuhastitele, mis töötlevad</p>

	<p>reostuskoormust vähemalt 10 000 ie. Lisaks on kavandatud seada kohustus koostada asulareovee käitlemise lõimitud kavad (sademeveega kaasneva reostuse vähendamiseks), laiendada seirenõudeid (sh tõsta tavasaastenäitajate seiresagedust, laiendada ohtlike ainete seirenõudeid ja seada sisse mikroplasti, mikrosaasteainete ning tervisekaitse näitajate seirekohustus).</p> <p>Nõuded tuleb eelduslikult üle võtta Eesti õigusesse kahe aasta jooksul alates direktiivi jõustumisest (täpne ülevõtmise aeg selgub direktiivi jõustumisel, ent eelduslikult on selleks tähtajaks 2026. a kevad).</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Vee taaskasutuse poliitika kujundamine 	<ul style="list-style-type: none"> • 2024 on loodud õiguslikud alused kasutatud vee üleandmiseks kolmandatele isikutele. Õigusaktidega on sätestatud nõuded, et taaskasutusvesi oleks kasutamiseks ohutu sõltuvalt kasutamise eesmärgist. Loodud on eeldused selleks, et tulevikus joogiveega ei puhastataks tänavaid ega immutataks tööstuses puitu. 2026 on koostatud riiklik vee taaskasutuse strateegia.
<ul style="list-style-type: none"> • Vee-ettevõtete KHG jalajälje vähendamine ja efektiivsuse suurendamine 	<ul style="list-style-type: none"> • 2024 on loodud rahastusmeede toetuse andmiseks KOV-ide vee-ettevõtetele reoveepuhastuse energiatõhususe edendamiseks ning toimub meetme rakendamine. Väheneb veeteenuste sõltuvus kõrgetest energiahindadest. Reoveepuhastamisel hakatakse kasutama süsinikuneutraalset elektrienergiat.

Meede 4. Eluslooduse kaitse ja kasutus

Meetme eesmärk:	Liigid ja elupaigad on soodsas seisundis, maastikud on mitmekesised ning metsa majandatakse jätkusuutlikult.				
Meetme kirjeldus:	Meede koosneb kahest programmi tegevusest: elurikkuse kaitse tagamine ja metsanduse arengu suunamine. Eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada: Kliimaministeerium, Keskkonnaamet, Keskkonnaagentuur ja Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus.				
Meetme mõõdikud	2022 (algtase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Asjakohaste kaitsekorralduskavadega kaetud Natura loodusala osakaal (% pindalast)	84	vähemalt 86	vähemalt 86	vähemalt 86	Vähemalt 86
I kaitsekategooria ja muude ohustatud liikide kaetuse % tegevuskavaga	68	75	80	80	85
Metsanduse arengu suunamise eesmärgid on kokku lepitud	ei	jah	jah	jah	jah
Pikas perspektiivis kasutatakse puitu kui taastuvat loodusressurssi puidutööstuses ning energeetikas kuni juurdekasvu ulatuses	jah	jah	jah	jah	jah
Metsade uuendamise osakaal uuendusraiete mahust, %	60	vähemalt 50	vähemalt 50	vähemalt 50	Vähemalt 50
Suurkiskjate populatsioonide reguleerimiseks on seatud küttemismahud suurkiskjate kaitse ja ohjamise kava eesmärkide järgi	jah	jah	jah	jah	jah

Tegevus 4.1 Elurikkuse kaitse tagamine

Tegevuse eesmärk:	Liikide ja elupaikade soodne seisund ning maastike mitmekesisus on tagatud, nii et elupaigad toimivad ühtse ökoloogilise võrgustikuna ja elurikkuse poolt pakutavad ökosüsteemiteenused on jätkusuutlikud.
Tegevuse kirjeldus:	Eesmärgi saavutamiseks kujundatakse ja rakendatakse looduskaitsepoliitikat, kavandatakse meetmeid liikide ja elupaikade soodsa seisundi ja maastike mitmekesisuse saavutamiseks muutuvas kliimas ning korraldatakse nende rakendamist sh taastatakse elupaiku, tõrjutakse võõrliike, tehakse eluslooduse rakendusuuringuid, inventuure ja seiret, hinnatakse liikide ja elupaikade seisundit ja kaitse korraldamise tulemuslikkust, koostatakse ja esitatakse rahvusvahelisi aruandeid, võetakse loodusväärtusi riikliku kaitse alla, koostatakse tegevuskavasid ja kaitsekorralduskavasid (sh üle-euroopalise loodusväärtuste võrgustiku Natura 2000 kaitse tõhusaks korraldamiseks), makstakse looduskaitsekompensatsioone, arendatakse andmebaase ja veebiteenuseid, antakse lube ohustatud liikidega legaalseks kaubitsemiseks, antakse looduskaitse piirangutega seotud kooskõlastusi ja lube, teostatakse riikliku järelevalvet, jagatakse looduskaitseteavet, arendatakse ökosüsteemiteenuste kaardistamise hindamise ja taastamise süsteemi jm. Eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada: Kliimaministeerium, Keskkonnaamet, Keskkonnaagentuur ja Kliimaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus.

Tegevuse mõõdikud	2022 (algtase)v	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Hoolduses olevate poollooduslike koosluste pindala (ha)	42 300	47 000	48 000	49 000	50 000
Liigikavade I ja II prioriteedi tegevuste täitmine (%)	85	90	90	90	60
Kaitsekorralduskavade vahehindamine (aastas vahehinnatavate kavade % kõigist kavadest)	20	20	20	20	20
Taastatavate elupaikade pindala aastas	3898	4000	4000	4000	4000
Asjakohaste kaitsekorralduskavadega kaetud Natura looduslade osakaal (% pindalast)	84	vähemalt 86	vähemalt 86	vähemalt 86	Vähemalt 86
I kaitsekategooria ja muude ohustatud liikide kaetuse % tegevuskavaga	68	75	80	80	85

Olukorra lühianalüüs¹⁵

Eesti maismaast koos siseveekogudega on looduskaitseseaduse alusel kaitstavate objektidena (kaitsealad, hoiualad, püsielupaigad, üksikobjektid) kaitse all 20,6%¹⁶ ja merest koos majandusvööndiga 18,7%. Oluline osa kaitstavast territooriumist on range kaitse all – 12,2% maismaapindalast. Lisaks sätestatakse looduskaitse eesmärkide saavutamiseks kitsendusi ka muudel objektidel nagu näiteks ranna- ja kaldaalad, kaitsealuste liikide leiukohad jmt. Aktiivselt tegeletakse ohustatud liikide ja elupaigatüüpide kaitse, taastamise ja seirega. Aladele on kehtestatud kaitsereežiim ning kaitsealadele ja püsielupaikadele alaspetsiifilised kaitse-eeskirjad. Üldised kaitse-eesmärgid on kehtestatud ala kaitse alla võtmise määruses ja neid täpsustatakse kaitsekorralduskavades, kus on määratletud täpsemad eesmärgid. Alapõhised kaitsekorralduskavad on koostatud pindalaliselt 86%-le Natura aladest. Kaitse-eeskirju uuendatakse, et need vastaksid kaitse-eesmärgiks olevate liikide ökoloogilisele nõudlusele ja tagaksid elupaikade soodsa seisundi. Üleriigilised kaitse-eesmärgid on sätestatud liigikaitse tegevuskavades ja elupaikade tegevuskavades. Üleriigilised liigitegevuskavad on kinnitatud 34 loodusdirektiivi liigile (lisaks tegevuskava eelnõud veel 53 liigile) ja 17 linnudirektiivi I lisa liigile (lisaks eelnõud veel 17 liigile). Koostatud ja rakendatud on pärandniitude ja kaitstavate soode tegevuskavad, soode tegevuskava uuendatakse programmiperioodi jooksul, koostatud ja kinnitamisel on märgade metsade tegevuskava, koostamisel kuivade metsade tegevuskava. Koostamisel on metsaelupaikade tegevuskava (valmib 2024. a lõpuks). Laiendatud on toetuste süsteemi, sh väljaspool Natura 2000 alasid kaitstavate metsade omanikele. Aktiivselt on tegeletud IT-lahendustega looduskaitse ja keskkonnaga seotud andmete paremaks haldamiseks, kasutamiseks ja avalikustamiseks. Vajalik on tõhustada kaitsemeetmete tulemuslikkuse hindamise süsteemi, et tagada seniste looduskaitsemeetmete operatiivne täiendamine ja parandamine. Valmimas on

¹⁵ Kuna MAK ja KEVAD on hetkel veel valmimise/koostamise protsessis, siis on järgnevalt välja toodud eesmärgid, mõõdikud ja tulemused veel lõplikult kokku leppimata ja võivad muutuda. Küll on aga mitmete eesmärkide poole jõudmiseks juba töö käimas.

¹⁶ [Looduskaitse arvudes 2022 \(arcgis.com\)](https://arcgis.com)

maaparandussüsteemide negatiivsete mõjude leevendus- ja kompensatsioonimeetmete rakendamise juhis, edaspidi on vajalik kavandada tegevused selle ellu rakendamiseks.

Loodud on punase nimestiku regulaarse uuendamise ja täiendamise süsteem, eesmärgiga muuta liikide ohustatuse hindamine ühekordsetest projektidest pidevaks protsessiks. Senised praktilised tegevused, mh elupaikade (jõgede looduslikkuse, pärandniitude, soode veerežiimi jt) taastamine; *ex situ* liigikaitse tegevused, (näiteks euroopa naaritsa ja kõre loodusesse tagasitoomiseks) on olnud tulemuslikud; karuputke võõrliikide tõrje on olnud edukas. Ranna- ja kaldavööndi elupaikade seisund on valdavalt soodne tänu ranna- ja kaldakaitse piirangu-, ehituskeelu- ja veekaitsevööndite piirangutele. Eesti mitmekesine loodus koos igaüheõiguse ja kaitsealadele rajatud külastustaristuga on oluliseks vaimse ja füüsilise tervise tagajaks, lisaks annab tööd maapiirkondades võimaldades teenida nii rahvusvahelisest kui siseriiklikust turismist. Koostatud on nelja ökosüsteemi (metsad, sood, niidud, põllumajanduslikud ökosüsteemid) seisundi ja teenuste hindamise ja kaardistamise meetodikad ning valik ökosüsteemiteenuseid on üleriigiliselt esmaselt hinnatud ja kaardistatud¹⁷. Valminud kaardiandmestikud aitavad saada esmase ülevaate võimalikest halvenenud sidususega aladest ja planeerida rohevõrgustikku.

Looduskaitse ja säästev maakasutus ei ole teistesse valdkondadesse ja ruumiloomesse piisavalt integreeritud, mille tulemusena jätkub loodusliku mitmekesisuse vähenemine, seda nii maastiku, liigilise kui geneetilise mitmekesisuse tasemel. Puuduvad tõhusad meetmed säilitamiseks elurikkust väljaspool kaitstavaid loodusobjekte. Majandustegevuse mõjude tõttu (nt kuivendus, intensiivne maakasutus, sh põllumajandus jmt) kahaneb liikide arvukus, elupaikade pindala ja sidusus väheneb, kvaliteet halveneb ja elupaigad killustuvad. Suurte taristuobjektide rajamisel suureneb surve keskkonnale ja vajadus planeerida elurikkust suurendavaid ning kaitsevaid meetmeid. Kaitsekorralduslike tööde planeerimine on keerukas ja kallis ning takerdub ajakohaste andmete puudumise ja huvide konfliktide taha. Elurikkuse kaitsmine vajab süsteemsemat lähenemist ja erinevate osapoolte koostööd, et suudaksime kaitstavad liigid ja nende elupaigad viia soodsasse seisundisse. Elurikkuse säilitamiseks vajalike meetmete käsitus ja integreerimine planeeringutesse on olnud ebaühtlane. Looduse rekreatiivseks kasutamiseks ette nähtud taristu vähesus on kohati kaasa toonud ülekasutamise.

Olulisemad tegevused	Oodatavad tulemused
<ul style="list-style-type: none"> Elupaikade (mh sood, metsad, pärandniidud, vooluveekogud) ja liikide kaitse, taastamine ja tegevused nende soodsa seisundi saavutamiseks, et ühegi EL kaitsealuse elupaiga ja liigi kaitse suundumus ja seisund ei halveneks ning ebasoodsas seisundis olevatest elupaikadest ja liikidest 30% saavutaks aastaks 2030 soodsa	<ul style="list-style-type: none"> Rakendatud on meetmeid, et ühegi EL loodus- ja linnudirektiivi liigi ega elupaiga kaitse suundumus ja seisund ei halveneks ning 2019. a aruande järgi ebasoodsas seisundis olevatest liikidest ja elupaikadest 30% on aastaks 2030 saavutanud soodsa seisundi või näitavad selget positiivset suundumust paranemise poole. Alade kaitse tulemuslikuks korraldamiseks on kõigile

¹⁷ <https://keskkonnaagentuur.ee/elme>

<p>seisundi või näitaks selget positiivset suundumust paranemise poole. Mh on vajalik defineerida loodus- ja põlismetsad, need kaardistada, võtta range kaitse alla ja seirata.</p> <ul style="list-style-type: none"> Koostatakse ja rakendatakse looduse taastamise kava vastavalt EL määrusele (2024–2026). 	<p>Natura 2000 aladele kinnitatud kaitse-eesmärgid (kinnitatud 2023 lõpp). Käivitatud on protsess aastaks 2030 defineerida, kaardistada ning range kaitse alla ning seiresse võtta kõik säilinud loodus- ja põlismetsad.</p> <ul style="list-style-type: none"> Halvas seisundis elupaikade (sh sood, metsad, pärandniidud jt) struktuuri ja funktsioonide ökoloogiliseks taastamiseks on koostatud taastamiskava ja seda viiakse ellu¹⁸.
<ul style="list-style-type: none"> Uuendatakse loodusväärtuste kaitseks kehtestatud meetmete tõhususe ja kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamise süsteemi. Uuendatud süsteem loodud 2024, rakendamine. 	<ul style="list-style-type: none"> Kaitstavate alade kaitsekord on ajakohane, vastab LKSle ja tagab kaitse-eesmärkide saavutamise, kavandatud meetmed on asjakohased, kaitse on piisavalt tõhus loodusväärtuste kaitsmiseks, kehtestamata samal ajal põhjendamatuid kitsendusi maaomandi ja loodusvarade kasutamisele. Analüüsitakse loodusväärtuste kaitseks kehtestatud meetmete tõhusust ja kaitsekorralduse tulemuslikkust, mh piiranguvööndis.
<ul style="list-style-type: none"> Elupaigatüüpide tervikliku kaitse tagamiseks elupaikade tegevuskavade (soodele, märgadele ja kuivadele metsadele), ohustatud liikide tervikliku kaitse tagamiseks liigitegevuskavade ning alade kaitse tulemuslikuks korraldamiseks alade kaitsekorralduskavade koostamine, uuendamine ja rakendamine (2024–2027). 	<ul style="list-style-type: none"> Elupaigatüüpide tervikliku kaitse tagamiseks on koostatud (märgadele ja kuivadele metsadele), uuendatud (soodele), või uuendamisel (pärandniitudele) elupaigatüübipõhised tegevuskavad, liikide tervikliku kaitse tagamiseks liigitegevuskavad.
<ul style="list-style-type: none"> Meetmete rakendamine eutrofeerumise vältimiseks ja põllumajandusmaastiku elurikkuse suurendamiseks. Pärandniitude hooldajate nõustamise süsteem toimib. 	<ul style="list-style-type: none"> Nii seis- kui vooluveekogudesse jõudvate saasteainete hulk on vähenenud. Põllumajandusmaastiku elurikkus suureneb, taastatakse ja hooldatakse pärandniite, põllumaadel säilitatakse ja luuakse täiendavaid maastikuelemente ning avamaastiku elupaiku ja liike toetavaid rohumaaribasid. Pärandniitude hooldajate nõustamise süsteem toimib.

¹⁸EL elurikkuse strateegia: eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0380&from=EN

<ul style="list-style-type: none"> • Turvasmuldade kuivendamist käsitlevate regulatsioonide täpsustamine, et leida juriidilised lahendused ja praktikas toimivad meetmed, et põllumajandusmaade maaparandussüsteem ja metsakuivenduskraavid moodustaksid võimalikult loodusliku veevoolusüsteemi ega kahjustaks elurikkust. 	<ul style="list-style-type: none"> • Põllumajandusmaade maaparandussüsteem ja metsakuivenduskraavid moodustavad võimalikult loodusliku veevoolusüsteemi ega kahjusta elurikkust.
<ul style="list-style-type: none"> • Tõhus panustamine EL elurikkuse strateegia eesmärki, kaitsta ELis vähemalt 30% maismaast ja 30% merest ning tagada range kaitse vähemalt 10% maismaast ja 10% merest ning üleeuroopaliselt loodusvõrgustikku lõimida ökoloogilised koridorid. Pööratakse tähelepanu suurte taristute võimalusele toetada elurikkust. Koostatakse elurikkust soosiva majandamise juhiseid. Nii riigi kui kohalike omavalitsuse tasandi planeeringute koostamisel arvestatakse tõhusalt elurikkuse aspektidega. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ruumilisel planeerimisel ja maastike kujundamisel arvestatakse kultuuri- ja looduskeskkonna väärtuste säilitamise vajadustega, loodusvarade kasutamine on elurikkust säästev. Aastaks 2030 kaitstakse ELis vähemalt 30% EL maismaast ja merealast ning üleeuroopaliselt loodusvõrgustikku on lõimitud ökoloogilised koridorid. Rohevõrgustik on toimivate rohealade, -koridoride ja -rajatiste sidus süsteem, mis võimaldab liikidel levida ja kliimamuutustega kohaneda, rikastab inimese elukeskkonda ning toetab ökosüsteemiteenuseid. Suured taristud toetavad elurikkust (näiteks on loobutud teeäärte hooldusvõtena kasutatud mürgitamisest, rajatud on ökoduktid ja loomatunnelid; elektriliinide, päikeseenergia-parkide ja maismaa-tuuleparkide aluseid maid majandatakse elurikkust soodustavalt jmt). Koostatud on elurikkust soosiva teeservade, infrastruktuurirajatiste, hoonete jt objektide rajamise ja hooldamise juhised. Hüvitus-skeemides arvestatakse elurikkusega. Nii riigi kui kohalike omavalitsuse tasandi planeeringute koostamisel arvestatakse tõhusalt elurikkuse aspektidega. Tagatud on igapäevase põhimõtte jätkuv rakendamine. Kellegi tegevus ei vii looduse hüvede (nagu puhta vee, õhu, süsinikusidumise, loodusele ligipääsu jpm) kättesaadavuse ja kvaliteedi halvenemisele. Tagatud on

	randade ja kallaste loodusväärtuste säilimine.
<ul style="list-style-type: none"> Võõrliikidealase teadlikkuse tõstmine, võõrliikide tõrje ja seire tõhustamine. 	<ul style="list-style-type: none"> Võõrliikide ja võõrpopulatsioonide loodusesse sattumise ja levimise takistamiseks on rakendatud meetmed, nende kasutamine haljastuses on vähenenud.
<ul style="list-style-type: none"> Looduskaitsepiirangutega seotud tegevuste lubade välja andmine. 	<ul style="list-style-type: none"> Looduskaitsepiirangutega seotud tegevuste load (sh CITES load ohustatud liikidega legaalseks kaubitsemiseks; loodusvarade kasutamine, sihtkaitsevööndis keeluajal liikumine, rahvaürituste korraldamine, väikeehitise ehitamine, loomaia tegevusluba, liigi ümberasustamine, loomaliigi kasutamine teaduse otstarbel, loomade märgistamine, kaaviari käitlemise majandustegevusteade) on välja antud õigeaegselt. Tegevust ei kooskõlastata, kui see võib kahjustada kaitsealuse liigi või elupaigatüübi soodsat seisundit või on vastuolus isendikaitse sätetega. Tagatud on looduskaitseõuetele vastavus: järelevalvemenetlus, haldusmenetlus või süüteomenetlus. Koostöös erasektoriga on korraldatud hättasattunud ja abitusse olukorda jäänud (vigastatud) metsloomade ravimine ja loodusesse tagasi viimine, vajaduse korral eutaneerimine.
<ul style="list-style-type: none"> Looduskaitse tulemuslikuks korraldamiseks vajalikus mahus järjepideva, usaldusväärse ja süsteemse ülevaate tagamine siinsest liikide ja ökosüsteemide/koosluste seisundist. Selleks kasutame mh senisest enam innovaatilisi seire- ja inventuurilahendusi, rakendusuuringuid ja piisavas mahus invnetuure, uuendame ja arendame andmebaase ja veebirakendusi. Kaasaegse IT-lahenduste arendamine looduskaitse ja keskkonnaga seotud andmete paremaks haldamiseks, kasutamiseks ja avalikustamiseks (2024–2026). 	<ul style="list-style-type: none"> Looduskaitse tulemuslikuks korraldamiseks on olemas järjepidev ja süsteemne ülevaade Eesti liigilisest ja koosluste (ökosüsteemide) mitmekesisusest ning ohustatusest (mh liikide punase nimestiku regulaarne uuendamine, käivitatud on protsess koosluste punase nimestiku koostamiseks). Kaitstavate liikide nimestik ja nende jaotus kaitsekategooriatesse on ajakohastatud vastavalt ohustatuse teabe uuenemisele. Loodusväärtuste kaitse planeerimiseks ja korraldamiseks tellitakse uuringuid ja inventuure. Liikide ja elupaigatüüpide inventuuride

	<p>ja seire maht on piisav, et tagada asjakohaste andmete olemasolu nii maismaa kui mere kohta. Vabatahtliku seire osakaalu on suurendatud (sh ka loodusvaatluse nutirakenduse abil (LVA). Eluslooduse seireandmed on aktuaalsed, kasutajasõbralikult kooskasutatavad ja kooskuvatavad teiste kaitstavate objektide (liigid, elupaigad, kaitstavad alad jm) andmetega. IT teenuste arenduste abil on loodud võimalused loodusandmete kooskasutamiseks ja kaitsekorralduse efektiivseks planeerimiseks. Tähtsustatakse loodusteaduslike kogude uurimist, et välja selgitada trende – kliimasoojenemine, elurikkuse kadu jm. Toetatakse eluslooduse geneetilise materjali süsteemset ja sihipärast kogumist ja hoiustamist.</p>
<ul style="list-style-type: none"> Loodusrikkuste ja hüvede seisundi muutuste süsteemse jälgimise, mh nende rahalise väärtuse arvestamise süsteemi rakendamine. 	<ul style="list-style-type: none"> Loodud on loodusrikkuste ja hüvede seisundi muutuste jälgimise, mh nende rahalise väärtuse arvestamise süsteem, mis toetab elurikkuse säilimisega arvestamist loodusvarade kasutusotsuste tegemisel. Elurikkuse ja looduskaitse andmeid, sh ökosüsteemiteenuste kohta, analüüsitakse koos neid mõjutavate keskkonnategurite või muude näitajatega. Koostatakse otsuste tegemiseks vajalikke ülevaateid loodusväärtuste paiknemise ja leviku kohta ning nende seisundi hinnanguid piirkondlikul või üleriigilisel tasandil. Täidetakse riigi kokkulepetest ja EL-i nõuetest tulenevaid aruandekohustusi. Tõhusama looduskaitse korralduse eesmärgil tehakse eluslooduse rakendusuuringuid.
<ul style="list-style-type: none"> Luuakse mitmekesised võimalused Eesti looduse nautimiseks ja tundmaõppimiseks ning aktiivseks puhkuseks ja looduses liikumiseks, seadmata samal ajal ohtu loodusväärtuste säilimist. Säilitakse ja soodustatakse looduslikke rohealasid 	<ul style="list-style-type: none"> Loodud on mitmekesised võimalused Eesti looduse nautimiseks ja tundmaõppimiseks ning aktiivseks puhkuseks, seadmata samal ajal ohtu loodusväärtuste säilimist. Üldsus teadvustab looduse ja tervise omavahelisi positiivseid seoseid ning

<p>suurte inimasumite lähistel, viiakse ellu linnakeskkonna elurikkust suurendavaid tegevusi.</p>	<p>looduses liikumise positiivset mõju inimese vaimsele ja füüsilisele tervisele. Looduslikke rohealasid suurte inimasumite lähistel säilitatakse ja väärtustatakse ning soodustatakse linnametsade ja rohealade loomist ja säilimist. Linnaelanikele loodushüvede pakkumiseks ning linnadest tingitud looduslike elupaikade killustamise vähendamiseks viiakse ellu linnakeskkonna elurikkust suurendavaid tegevusi (sh on tegevus linnade kaupa strateegiliselt läbi mõeldud).</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Igaühe looduskaitse põhimõtete propageerimine ja rakendamine. 	<ul style="list-style-type: none"> • Elurikkust hoitakse ka väljaspool kaitstavaid alasid – igaühe looduskaitse toimib. Loodud on lahendused looduse toetamiseks ühiskondlikul tasemel, sh maaomanikepoolse vabatahtliku kaitse arendamiseks – maaomanikke motiveeritakse ise kaitseväärtusi märkama ja neid kaitsma.
<ul style="list-style-type: none"> • Kaitstavate liikide poolt tekitatud kahju ennetamise ja kompenseerimise süsteemi tõhustamine. 	<ul style="list-style-type: none"> • Põllumajandusele ja kalandusele kaitsealuste loomade tekitanud kahju hüvitamise süsteem toimib efektiivselt. Senisest suuremat tähelepanu pööratakse ennetustöödele. Kaitstaval loodusobjektidel paikneva kinnisasja, mille kasutust kaitsekord oluliselt piirab, omandab riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga kinnisasja väärtusele vastava tasu eest.
<ul style="list-style-type: none"> • Loodusväärtuste seisundi säilitamiseks ja parandamiseks tööde tellimine, arvestades kaitsekorralduskavades, liigi kaitse ja ohjamise tegevuskavades ning elupaiga tegevuskavades kirjeldatud eesmärgid ja vajadusi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Loodusväärtuste seisundi säilitamiseks ja parandamiseks on tööd tellitud ja ellu viidud, arvestades kaitsekorralduskavades, liigi kaitse ja ohjamise tegevuskavades ning elupaiga tegevuskavades kirjeldatud eesmärgid ja vajadusi.
<ul style="list-style-type: none"> • Elurikkuse säilitamiseks ja suurendamiseks uude vahendite leidmine. 	<ul style="list-style-type: none"> • Elurikkuse säilitamiseks ja suurendamiseks kasutatakse mh uudeid vahendeid, sh finantsinstrumente, mis võimaldavad ka erainvestoritel riiklikesse looduskaitse eesmärkidesse pikaajaliselt

	<p>investeerida. Kujundatavad süsiniku ja elurikkuse tasaarveldamise (nn <i>offset</i>-imise) skeemid on õiglasel viisil looduse kui ka inimeste suhtes, need ei piira ega kahjusta ühishüvede säilimist ja kättesaadavust ning nende rakendamine on elurikkust ja looduse üldist seisundit oluliselt parandavad.</p>
<ul style="list-style-type: none"> Looduskaitsepiirangute kompenseerimine vajalikus mahus, sh toetuse maksmise jätkamine, sh väljaspool Natura 2000 alasid kaitstavate metsade omanikele. Eraldiseisvaks Natura hindamiseks võimaluse loomine keskkonnamõju (strateegilist) hindamist mittevajavate tegevuste kavandamiseks Natura 2000 aladel. 	<ul style="list-style-type: none"> Elurikkust soodustavate tegevuste toetus- ja kompensatsioonimeetmed on tõhusad, meetmete pikaajaline ja stabiilne rahastus on tagatud. Kompensatsioonisüsteemi on ajakohastatud, toetusi makstakse mh ka väljaspool Natura 2000 alasid kaitstavate metsade omanikele. Keskkonnamõju (strateegilist) hindamist mittevajavate tegevuste kavandamiseks Natura 2000 aladel on loodud võimalus eraldiseisvaks Natura hindamiseks.
<ul style="list-style-type: none"> GMO regulatsioonide kaasajastamine. 	<ul style="list-style-type: none"> GMO regulatsioon on tehnoloogia arenguga kohanev, kindlustades keskkonnaohutuse ning ohutuse inimeste ja loomade tervisele.
<ul style="list-style-type: none"> LIFE-IP projekti "Loodusrikas Eesti" elluviimine aastatel 2020–2029. Projekti eesmärk on kaitsta ja taastada traditsioonilisi Eesti maastikke ja ökosüsteeme ning parandada seal elavate liikide seisundit kogumaksumusega 19,4 mln kümne aasta jooksul, millest välisabi 60% ehk 11,6 mln. 	<ul style="list-style-type: none"> Projekti rakendatakse.

Tegevus 4.2 Metsanduse arengu suunamine

Tegevuse eesmärk:	Metsade tootlikkus ja elujõulisus ning metsade mitmekesisus, tõhus ja jätkusuutlik kasutamine, jahilukiliikide mitmekesisus ning elupaikade ja liikide vahelise ökoloogilise tasakaalu säilitamine on tagatud.
Tegevuse kirjeldus:	Eesmärgi saavutamiseks kujundatakse ja rakendatakse metsa- ja jahinduspoliitikat, antakse vääriselupaiga väljavaliku eksperdi tunnistusi, koostatakse ja esitatakse rahvusvahelisi aruandeid, teostatakse riiklikku järelevalvet, peetakse metsaressursi ja geenireservmetsade arvestust,

	antakse metsakorraldajate kutsetunnistusi ja metsakorraldustööde tegevuslube ja jahinduse valdkonna lube, avaldatakse metsastatistikat, metsateatised registreeritakse riiklikus metsaregistris, sõlmitakse erametsaomanikega vääriselupaiga kaitselepinguid, sertifitseeritakse metsapuude seemneid ja metsataimi. Eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada: Kliimaministeerium, Keskkonnaamet, Keskkonnaagentuur ja Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus.				
Tegevuse mõõdikud	2022 (algfase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Geenireservimetsade pindala (ha)	2206 (2021)	2206	2206	2206	2206
Riigimetsamaa pindala osakaal maismaapindalast, %	25,2	Vähemalt 20	Vähemalt 20	Vähemalt 20	Vähemalt 20
Hundipesakondade arv sügisese loenduse põhjal, tk	24–26 (2021)	15–25	15–25	15–25	15–25
Metsanduse arengu suunamise eesmärgid on kokku lepitud	ei	jah	jah	jah	jah
Pikas perspektiivis kasutatakse puitu kui taastuvat loodusressurssi puidutööstuses ning energeetikas kuni juurdekasvu ulatuses	jah	jah	jah	jah	jah
Metsade uuendamise osakaal uuendusraiate mahust, %	60	vähemalt 50	vähemalt 50	vähemalt 50	Vähemalt 50
Suurkiskjate populatsioonide reguleerimiseks on seatud küttemahud suurkiskjate kaitse ja ohjamise kava eesmärkide järgi	jah	jah	jah	jah	jah

Olukorra lühianalüüs

Eesti metsamaa pindala on 2,3 mln hektarit, moodustades üle poole kogu Eesti maismaa pindalast. Looduskaitse alla kuuluva metsamaa osakaal on viimase kümnendi jooksul suurenenud. Riigimetsamaa 1,08 mln hektarist on nüüdseks range kaitse all kolmandik ning kogu metsamaa pindalast moodustab range kaitse all olev mets 18,1% (SMI 2022 järgi). Võrdlusena 2010. aastal 10%.

Eelmise sajandi lõpust alates on Eesti metsanduse osaks olnud vääriselupaigad (VEP). VEPide kaitse on kohustuslik avalik-õigusliku juriidilise isiku metsamaal ja vabatahtlik eramaal. Jätakuvalt soodustatakse VEPide vabatahtlikku kaitset, sõlmides selleks erametsaomanikega lepinguid. Seni leidmata väärtuslike metsaalade ja loodusmetsa kildude säilitamiseks planeerib Kliimaministeerium VEPid erametsades järgnevatel aastatel inventeerida. Riigimetsades on VEPide inventuur suures osas juba teostatud. VEPide inventuur erametsas on plaanis läbi viia koos loodus- ja põlismetsade inventuuriga. Selleks on tarvis koolitada eksperte ning leida raha inventuuri läbiviimiseks.

Metsade vanuseline jaotus on kujunenud ajaloolistel põhjustel ebaühtlaseks. Metsade majandamise ja vanuselise struktuuri tõttu ei ole viimastel aastatel metsa tagavara enam kasvanud. Ka metsamaa pindala kasv on viimastel aastatel lakanud. Ebaühtlase vanuselise jaotuse tõttu tuleb lühemas (10–20 aastat) perspektiivis hinnata metsade erinevaid väärtusi

ja seda, kuidas soovitakse puistute tarbimisväärtust realiseerida. Tuleb otsustada, kuidas liigutakse metsade ühtlasema vanuselise jaotuse poole ning hinnata, kuidas metsa erinevate väärtustega (lisaks puidule) paremini arvestada. Samuti peab arvestama säästliku metsamajanduse ühe olulise kriteeriumiga, mis sätestab, et pikas perspektiivis ei tohi raieaht ületada aastast majandatavate metsade juurdekasvu.

Metsasektori väärtusahel hõlmab maakasutust ja suurt arvu metsa mitmekülgsest kasutavaid inimesi, sh metsaomanikke ja puidutööstuses hõivatuid. Samuti mõjutab metsandus elukeskkonda ja on seotud paljude valdkondadega nagu haridus ja teadus, innovatsioon, majandus, taastuvenergeetika, kultuuripärand, terviseedendus, loodusturism jm. Seetõttu on metsanduse pikaajaliseks strateegiliseks suunamiseks koostatud metsanduse arengukava laiapõhjalise dokumendina arvestades sotsiaalseid, majanduslikke, keskkonnakaitse kui ka kultuurilisi aspekte.

Koostatava metsanduse arengukava aastani 2030 üldeesmärk on **kestlik metsandus**. Üldeesmärgi saavutamine tagatakse läbi kolme alaeesmärgi: metsandus aitab tagada metsaökosüsteemide ja nende elurikkuse püsimise, leevendab kliimamuutusi ning kohaneb kliimamuutuste mõjuga; metsasektorⁱ on majanduslikult konkurentsivõimeline; metsandus on kaasav ning arvestab sotsiaalsete ja kultuuriliste väärtustega.

Metsamaa süsiniku sidumise ja talletamise võime on üks olulisemaid kliimamuutusi leevendavaid mehhanisme. Võimalikult suure süsiniku sidumise tagab see, kui metsamaa produktioonipotentsiaal oleks parimal võimalikul viisil kasutatud, st alal kasvaksid kasvukohale sobilikud puuliigid, puistu oleks tootlik ning heas tervislikus seisundis. Selle tagamiseks tuleb senisest tõhusamalt tegeleda metsade uuendamise ning hooldamise ja kujundamisega, arvestades sealjuures metsade kaitse vajadusega.

Hooldusraiete, aga ka teiste eespool nimetatud metsamajanduslike tegevuste mõju süsiniku sidumisele vajab oluliselt enam uuringuid, et teha kindlaks nende tegevuste mõju süsinikuringele.

Tootliku ja kvaliteetse metsa kasvatamisel on olulised metsapuude parendamine ning seemnemajanduse arendamine. Metsaselektiooni alases tegevuses tuleb muu hulgas rohkem arvestada ka kliimamuutuste mõjudega. Selleks on vaja uurida erinevate puuliikide (mh laialehiste liikide) kohanemisvõimet, haiguskindlust ning geneetilist mitmekesisust.

Segapuistuteks kujundatud metsad on vastupidavamad nii putukakahjustustele kui seenhaigustele, mistõttu soodustatakse looduslike häiringute suhtes vastupidavamate segapuistute kasvatamist ja juurepessu ohtlikel aladel biopreparaatide laiemat kasutamist. Uuritakse võõrpuuliikide kasvatamise võimalusi kliimamuutustega kohanemiseks ja leevendamiseks, sh nende mõju üldisele elurikkusele lähtudes ettevaatusprintsipist, et vältida invasiivsust ning patogeenide levikut. Toetatakse erametsade uuendamist võimalikult heade pärilike omaduste ja kasvukohale sobivamate kodumaiste puuliikidega. Ergutatakse eeskätt omamaist taimetootmist ja üldist uuendusmahtude suurenemist.

Metsanduse pikaajaline konkurentsivõime eeldab taristu, sh teede ja maaparandussüsteemide olemasolu ja head seisukorda, et tagada ligipääs nii

majandustegevuseks kui ka teistele metsaökosüsteemi hüvedele (rekreatsioon, loodusturism, korilus). Samuti on taristu oluline kohalikele elanikele juurdepääsu võimaldamiseks ning maaparandussüsteemide hea seisukord metsamuldade viljakuse säilitamiseks.

Maksimeerida tuleks talletatud süsiniku hulka metsas ja puittoodetes, arvestades samal ajal ka asendusefektiga. Puidupõhistel kestvustoodetel on kliimamuutuste seisukohast oluline roll, sest nõnda on süsinik talletatud pikaks ajaks. Puitu kasutatakse Eesti kaasaegses arhitektuuris seni vähe, seega tuleb selle kasutamist ehitistes ja insenertehnoloogilist arendamist senisest rohkem toetada ning silmapaistvaid (sh avaliku sektori) näidisehitisi rajada (näiteks Loodusmaja).

Keskkonnakestliku ehitisena aitab Loodusmaja leevendada inimtegevuse kahjulikke kliimamõjusid. Keskkonnamaja projekti kohta on koostatud CO₂ jalajälje analüüs kogu hoone elutsükli ulatuses – see on esimene selline suure hoone analüüs Eestis. Puitehitis lukustab endas süsihappegaasi ja Loodusmaja hoonetesse seotakse aastakümneteks ligikaudu 3900 tonni süsinikku. Samuti on puidu kasutamise jalajälg palju väiksem teiste ehitusmaterjalidega võrreldes. Loodusmaja on kavandatud ligi nullenergiahoonena.

Jätakuvalt arendatakse erametsaomanike tugisüsteemi, mis pakub mitmekülgset tuge selleks, et eraomanikul oleks lihtsam arvestada metsa majandamisel üha komplekssemaks muutuvate ootustega eraomandile (elupaikade kaitse, rohekoridorid, kogukonna ootused, ökosüsteemi teenused, kliimamuutustega kohanemine, pühapaikade kaitse, uued teenusmudelid, haiguste leviku piiramine, piirinaabrite koostöö jne). Edendatakse koostööd tugisüsteemi osaliste vahel.

Selleks, et suurendada usaldust taastuvkütuste jätkusuutlikkuse vastu, kehtestati ettevõtetele biomassi säästlikkuse nõuete ja kriteeriumite tõendamise kohustus. Täpsemad nõuded on vajalikud, et ettevõtja saaks tõendada, et kasutatud biomasskütuseid saab pidada taastuveni energiaks.

Jahiulukite jätkusuutlikule kasutamisele aitavad kaasa ulukiseire andmete kogumine, andmete analüüsimine, hinnangute andmine ulukite arvukusele ja selle põhjal küttemisettepanekute tegemine, probleemiikide ohjamiseks tegevuskavade koostamine ning jahimeeste koolitamine.

Järgmiste aastate peamiseks väljakutseteks on arendada kaugseire võimalusi, töötada välja regionaalsed või riiklikud mudelid metsa biomassi ja süsinikuvoogude hindamiseks ning erinevate majandamisvõtete mõju selgitamiseks süsinikubilansile. Selleks, et maakasutussektoris suurendada seotud süsiniku varu ja parandada süsiniku sidumist, töötatakse välja toetusmeetmed, kasutades raadamisõiguse tasust laekunud vahendeid. Samuti on väljakutseks puidu keemilise väärimise võimekuse arendamine. Puidu väärtusahelas on seni tähelepanu pööratud puidu mehhaanilisele väärimisele. Nii metsanduse, kui ka puidu mehhaanilise töötlemise valdkonnas on Eestis olemas kaasaegne teadmus, tugev ettevõtlussektor võimekusega investeerida tänapäevastesse tehnoloogiatesse. Kuid puidu keemilise väärimise valdkond on kodumaise kapitali poolt väga nõrgalt kaetud, seega on üheks fookuseks puidu komponentideks lahutamise ja keemilise

väärindamise alased teadusuuringud. Investeeringute tegemiseks oodatakse riigilt strateegiliste sihtide seadmist ja kinnitamist.

Olulisemad tegevused	Oodatavad tulemused
Metsanduse arengukava aastani 2030 koostamine ja rakendamine.	<ul style="list-style-type: none"> Metsanduse arengukava aastani 2030 on koostatud ja rakendamisel.
Arendatakse kaugseire võimalusi ja uuritakse metsamajanduslike tegevuste mõju süsiniku sidumisele (2024–2027).	<ul style="list-style-type: none"> Analüüsitakse kaugseire vahendite kasutamise laiendamist metsade olemi hindamisel ja seisukorra seiramisel, metsamajanduslike tööde planeerimisel, selle järgsel metsade majandamise otsuste tegemisel ning järelevalves. On uuritud metsamajanduslike tegevuste mõju süsiniku sidumisele ning erinevate puuliikide (mh laialehiste liikide) kohanemisvõimet, haiguskindlust ning geneetilist mitmekesisust.
Väärielpaikade inventeerimine ja kaitse lepingute sõlmimine.	<ul style="list-style-type: none"> Väärielpaigad on inventeeritud, ning nende kaitseks on lepingute sõlmimine erametsaomanikega hoogustunud.
Erametsanduse arengut ja kestlikkust toetatakse tugisüsteemi abil, mille kaudu suunatakse metsaomanike ühistegevust metsade kasvatamisel ja kasutamisel sh toetatakse erametsade metsauuendustööde tegemist võimalikult heade pärilike omaduste ja kasvukohale sobivate kodumaiste puuliikidega. Ergutatakse omamaist taimetootmist ja üldist uuendusmahtude suurendamist (2023–2026).	<ul style="list-style-type: none"> On toetatud erametsanduse tugisüsteemi arengut ning erametsade metsauuendustööde tegemist võimalikult heade pärilike omaduste ja kasvukohale sobivate kodumaiste puuliikidega. Ergutatud omamaist taimetootmist ja üldist uuendusmahtude suurendamist.
Maismaa tuuleparkidega rajamise ja teiste raadamistega kaasneva kontseptsiooni väljatöötamine ja toetusmeetme rakendamine.	<ul style="list-style-type: none"> Raadamistega seotud keskkonnatasude süsteem on välja töötatud ja rakendatud.
<ul style="list-style-type: none"> Jätkatakse kompensatsiooni maksmist looduskaitsealuselt metsamaalt saamata jääva tulu eest. 	<ul style="list-style-type: none"> Kompensatsioonid on makstud.
<ul style="list-style-type: none"> Ulukiressursi kasutatakse säästlikult. 	<ul style="list-style-type: none"> Ulukiressursi säästlik kasutamine on tagatud jahiseaduse rakendamise ning jahikoorte ja jahimeeste tunnistuste andmise kaudu.

<ul style="list-style-type: none"> Rakendusuuringute läbi viimine elustiku sh loodusvaraks olevate ulukite asurkondade seisundi, seiremeetodite indikatiivsuse ja kaitsekorralduslike meetmete tõhususe hindamiseks. 	<ul style="list-style-type: none"> Elustiku sh loodusvaraks olevate ulukite asurkondade seisundi, seiremeetodite indikatiivsuse, kaitsekorralduslike meetmete tõhususe hindamiseks on spetsiifilisi rakendusuuringud läbi viidud.
<ul style="list-style-type: none"> Puidust referentshoone (loodusmuuseumi) rajamine eesmärgiga luua suurte puitehitiste ehitamise kogemus ja suurendada sellega Eesti puidusektori ekspordipotentsiaali ning edendada kohaliku tooraine väärimist. 	<ul style="list-style-type: none"> Puidust referentshoone ehitamisega on alustatud, piloteerimisel on suurte puitehitiste ehitamine ning sellega suurendatakse Eesti puidusektori ekspordipotentsiaali ja edendatakse kohaliku tooraine väärimist.
<ul style="list-style-type: none"> Seire teostamine, lubade välja andmine. 	<ul style="list-style-type: none"> Metsa- ja jahinduspoliitika kujundamiseks teostatakse efektiivselt seiret, kogutakse ja analüüsitakse andmeid. Poliitika rakendamiseks antakse välja vajalikud load ning regulatsioonid.

Meede 5. Ilmainfo tagamine

Meetme eesmärk:	Ilmainfo kättesaadavus on tagatud.				
Meetme kirjeldus:	Meede koosneb ühest programmi tegevusest: ilmaandmete, ilmaprognooside ja -hoiatuste tagamine. Eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada: Keskkonnaagentuur ja Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus.				
Meetme mõõdikud	2022 (algase)	2024 (sihtase)	2025 (sihtase)	2026 (sihtase)	2027 (sihtase)
Meteoroloogilist (sh hoiatused) infot kasutavate sihtrühmade rahulolu	4,5	4,9	4,9	4,9	4,9
Seirevõrgu (meteojaamade) automatiseeritus, %	96	99	99	99	99
Hoiatuste õigustuvus	99,5	99	99	99	99

Tegevus 5.1. Ilmaandmete, ilmaprognooside ja -hoiatuste tagamine

Tegevuse eesmärk:	Sihtrühmad on operatiivselt ning järjepidevalt varustatud täpsete meteoroloogiliste andmete, prognooside ja hoiatustega maismaal, merel ja õhus.
Tegevuse kirjeldus:	Eesmärgi saavutamiseks analüüsitakse ja avalikustatakse ilmavaatlusandmeid, koostatakse ilmaprognoose ja hoiatusi, antakse mudelprognoose, analüüsitakse ja avaldatakse kaugseire andmeid, osutatakse lennumeteoroloogia teenust, koostatakse ja avaldatakse kliimaanalüüse jm. Eesmärgi saavutamise oluliseks

	tegevuseks on üleriigilise hüdrometeoroloogilise seiretaristu väljatöötamine ja rakendamine. Hüdrometeoroloogiline seirevõrk (sh ilmajaamad) vajab järjepidevaid investeeringuid ning tuleb luua avaandmete jagamismehhanism. Eesmärgi aitavad oma teenuste kaudu saavutada: Keskkonnaagentuur ja Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus.				
Tegevuse mõõdikud	2022 (algtase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Ilmainfo kättesaadavus	99,9%	99,9%	99,9%	99,9%	99,9%
Uuendatud (vanus alla 10 aasta) ilmajaamade osakaal	85%	85%	90%	95%	95%
Meteoroloogilist (sh hoiatused) infot kasutavate sihtrühmade rahulolu	4,2	4,9	4,9	4,9	4,9
Seirevõrgu (meteojaamade) automatiseeritus, %	96	99	99	99	99
Hoiatuste õigustuvus	93	99	99	99	99

Olukorra lühianalüüs

Ilmainfo on fundamentaalseks aluseks kliimamuutuste jälgimisel, kliimamuutustega kohanemise ja nende leevendamise meetmete rakendamisel, sh äärmuslikeks ilmastikunähtusteks valmisoleku tagamisel. Viimase juures on eriti oluline varajase hoiatussüsteemi toimivus. Ühelt poolt on usaldusväärsete prognooside ja hoiatuste aluseks nõuetele vastavad ja kvaliteetsed vaatlusandmed. Vaatlusandmete kogumiseks on vajalik jätkusuutlik ja toimepidev seirevõrk. Teisalt on oluline keskpika, lühiajalise ja ülilühiajalise (*nowcasting*) ilma prognoosimise mudelite arendamine. Viimased aitavad muutuvast kliimast tingitud ekstreemseid ilmaolusid õigeaegselt prognoosida, tagades nii rahva elu, tervise kui vara kaitse ning samuti elutähtsate teenuste toimimise.

Keskkonnaagentuuri staatus „*single voice*“ ilmavaldkonnas aitab tagada riigi garantiiga kohalikule spetsiifikale vastava ja kvaliteetse ilmateenususe. Omades võimekust tagada operatiivne ilmateenus, sh meteoroloogilised ja hüdrololoogilised prognoosid ja hoiatused ohtlike ilmastikunähtuste kohta, teenindatakse riigiasutusi, lennundus-, laevandus- ja maanteetranspordiga tegelevaid ettevõtteid ning rahvusvahelisi organisatsioone vastavalt koostöölepetele ja kehtivatele õigusaktidele. Teenuse tarbijate tähelepanu suunatakse ohtlike ilmastikunähtuste esinemisega seotud hoiatuste mõju põhisusele, aidates aru saada, millised tagajärjed võivad erinevate ilmasituatsioonidega kaasneda ning kuidas oleks õigem ühes või teises situatsioonis käituda.

Meteoroloogiliste, hüdrololoogiliste, keskkonna- ja kliimaandmete tasuta ja piiramatult kättesaadavaks tegemine on kasvav trend nii globaalselt kui ELi siseselt. WMO kinnitas äsja uuendatud andmepoliitika, mis hõlmab seirejaamade, satelliidi-, radarite, raadiosondide, pilootpallide ja lennukitelt mõõdetavad andmete laiemasse kasutusse andmist. ELi avaandmete direktiiv koos väljatöötamisel oleva rakendusaktiga puudutab mh väärtuslike andmete avalikustamist, mis dikteerib arendustööde vajaduse. Meteoroloogia, hüdroloogia ja

kliima väärtuslikud andmed on rakendusliidese kaudu kättesaadavad masinloetaval ja hulgi allalaaditaval kujul Keskkonnaportaalis. Jätkub pidev avaandmete täiendamine, sh keskkonnaandmete ja LIFE AdaptEst projekti raames loodud kliimaprojektsioonide kättesaadavuse tagamine.

Ilmateenused on tihedalt seotud infotehnoloogia valdkonnaga. Juba täna on igapäevase töö osaks automatiseeritud tööprotsessid ja masinad, mis ühelt poolt võimaldavad operatiivset ja kvaliteetset andmete kogumist, töötlemist ja edastamist ning teisalt mahukate ja keeruliste prognoosiarvutuste tegemist, et tagada soovitud tulemuste tähtaegsus ja operatiivsus.

Teenuste arendamisega samal ajal toimub hüdroloogilise ja meteoroloogilise seirevõrgu ajakohastamine. Prognoosteenuse kvaliteedi parandamiseks ning ühiste teenuste väljatöötamiseks tihendatakse koostööd rahvusvaheliste partneritega. Alates 1. detsembrist 2020 on Eesti Euroopa Keskpika Ilmaennustuse Keskuse (ECMWF) kahekümne kolmas täieõiguslik liige. Täisliikmelisus võimaldab Eestile juurdepääsu ECMWFi superarvutile ja arhiveerimisruumile, samuti hääleõigusele ECMWFi nõukogus. Prognooside tegemisel ning üldise teadlikkuse suurendamiseks võetakse lisaks arvesse ka kolmandate osapoolte edastatud andmeid. Samuti arendatakse edasi siseveekogude hüdroloogilist prognoosimist ja võimalusi prognoosi pakkumiseks nii üleujutusohhtlikel veekogudel kui ka muudel suure avaliku huvi (süstamatkajad, kärestikuaerutajad jt) all olevatel siseveekogudel. 2021. aasta kevadel valmis riiklik ilmaäpp ILM+, mis aitab olla alati kursis kõige värskema ilmainfoga.

Olulisemad tegevused	Oodatavad tulemused
<ul style="list-style-type: none"> Avalikkusele operatiivse ilmainfo, ilmaprognooside ja hoiatuste tagamine, sh süsteemide ja teavituskanalite arendamine . 	<ul style="list-style-type: none"> Ilmavaatlused on korraldatud ja ilmaandmed avaldatud. Seirejaamades kogutavad ilmavaatlusandmed salvestatakse automaatselt andmebaasidesse, toimub kvaliteedikontroll, avalikustatakse keskkonnaportaalis. Teenuse osutamiseks vajalikud keskkonnaandmed kogutakse peamiselt hüdrometeoroloogia seirevõrgu abil (sh automaatilmajaamad). Ilmaprognoosid ja hoiatused maismaa, mere ja siseveekogude kohta on koostatud. Teenuse osutamiseks vajalikud prognooside tehakse mitmete ilmamudelite ning kaugseire abil (radarite ja satelliitide info). Ilmamudelid on arendatud ja jooksvatult, produktid ja visualisatsioonid tehtud ning andmebaasid hallatud. Hoiatussüsteem on kaasajastatud nii, et realiseerub automatiseeritus,

	<p>mõjupõhisus, asukohapõhisus (detailsus nii territoriaalselt kui ka ajaliselt), optimaalne ettehoiatamise aeg.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Riikliku ilmaäpi (ILM+) edasised arendused on teostatud, nt ligipääsetavuse tagamine (SEME3).
<ul style="list-style-type: none"> • Avalikkusele meteoroloogia ja keskkonna avaandmete kättesaadavuse tagamine keskkonnaportaali kaudu. 	<ul style="list-style-type: none"> • Meteoroloogiaandmed on avaandmetena kättesaadav keskkonnaportaalis • Keskkonnaandmed on avaandmetena kättesaadav keskkonnaportaalis • LIFE AdatEst projekti raames loodud kliimaprojektsioonide andmed on avaandmetena kättesaadavad • Avaandmete kvaliteedi tagamine
<ul style="list-style-type: none"> • Hüdrometeoroloogilise seirevõrgu ajakohastamine (projekti Meteoroloogilise, hüdrololoogilise ja keskkonnaseire ning nende tugisüsteemide arendamine (SEME3) raames). 	<ul style="list-style-type: none"> • Seirevõrk on ajakohane, nii et uuendatud ilmajaamade osakaalu sihttase on saavutatud.
<ul style="list-style-type: none"> • Meteoroloogiliste radarite võrgu laiendamine (SEME3 ja Üleujutusohu ennetamine ja leevendamine, hoiatussüsteemid projektide raames). 	<ul style="list-style-type: none"> • Eesti territoorium on radariandmetega kaetud. Radarivõrgu koosseis vastab sihttasemele (kokku 5 meteoroloogilist radarit, millist kolm on uutes asukohtades ja kaks olemas olevad on uuendatud).
<ul style="list-style-type: none"> • Üleminek uue põlvkonna satelliitandmetele: MTG ja EPS-SG (LIFE SIP AdaptEst projekti raames). 	<ul style="list-style-type: none"> • Kolmanda põlvkonna satelliidiandmed on avalikkusele kättesaadavad.
<ul style="list-style-type: none"> • Kliimaprojektsioonide uuendamine (LIFE SIP AdaptEst projekti raames). 	<ul style="list-style-type: none"> • Eesti kliimaprojektsioonid on uuendatud.
<ul style="list-style-type: none"> • Tuleohukaardi arendus (LIFE SIP AdaptEst projekti raames). 	<ul style="list-style-type: none"> • Uuendatud tuleohukaart on operatiivtöösse rakendatud.
<ul style="list-style-type: none"> • Lennumeteoroloogia vaatlus- (sh tehnika) ja prognoosteenuse ümberkorraldamine. 	<ul style="list-style-type: none"> • Teenus on ümberkorraldatud.

Meede 6. Toetavad programmi tegevused

Meetme eesmärk:	Keskonnateadlik mõtteviis ja igapäevane käitumine on saanud normiks Eesti elanike igapäevaelus. Programmi sisutegevused on toetatud ja IT-teenused teistele valitsemisaladele osutatud.				
Meetme kirjeldus:	Meede koosneb kahest programmi tegevusest: Keskonnateadlikkuse ja -hariduse arengu suunamine ja kesksed IT-teenused teistele valitsemisaladele. Eesmärgi aitavad oma teenuste kaudu saavutada: Kliimaministeerium, Eesti Loodusmuuseum, Keskonnaamet, Keskonnaagentuur ja Keskonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus.				
Meetme mõõdikud	2022 (algfase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Eksperthinnang keskkonnateadlikkuse ja -hariduse valdkonna toimimisele (keskkonnahariduse ja -teadlikkuse tegevuskava elluviimise seire)	0 (2018)	80	80	80	80

Tegevus 6.1. Keskonnateadlikkuse ja -hariduse arengu suunamine

Tegevuse eesmärk:	Toimiv erinevaid osapooli kaasav keskkonnahariduse võrgustik, mille tegevuse tulemusena suureneb keskkonnahariduse kvaliteet ning järjepidevalt elanike keskkonnateadlikkus; usaldusväärne ja ajakohane keskkonnainfo on kättesaadav, keskkonnaseisundi kohta on teave olemas ning inimestel on selle põhjal võimalik igapäevaelus keskkonnateadlikke valikuid teha.				
Tegevuse kirjeldus:	Eesmärgi saavutamiseks kujundatakse ja rakendatakse keskkonnateadlikkuse (sh keskkonnahariduse) poliitikat, sh viiakse ellu keskkonnahariduse ja -teadlikkuse tegevuskava, edendatakse keskkonnahariduse kvaliteeti ning keskkonnahariduse asutuste koostööd erinevate osapooltega, korraldatakse loodushariduslikke näituseid ja üritusi, edendatakse muuseumikogusid ja kodanikuteadust, korraldatakse keskkonnavalaseid õppeprogramme ja teavitussyritusi ning koostatakse ja levitatakse teabematerjale, avaldatakse keskkonnateavet, arendatakse riiklikke keskkonnaseire programme, viiakse läbi keskkonnahariduse ja -teadlikkuse alaseid uuringuid jm.				
Tegevuse mõõdikud	2022 (algfase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Keskkonnaharidusprogrammides osalevate õpilaste arv	150545	125000	130000	130000	130000
Keskkonnainfo kättesaadavuse hinnang (keskkonnateadlikkuse uuringu andmed)	52	60		70	72
Uute seiremeetodite rakendamine erinevates seirevaldkondades - kaugseire kasutamine: valdkondade arv	4	6	6	6	6
Eksperthinnang keskkonnateadlikkuse ja -hariduse valdkonna toimimisele	0 (2018)	80	80	80	80

(keskkonnahariduse ja -teadlikkuse tegevuskava elluviimise seire)					
--	--	--	--	--	--

Olukorra lühianalüüs

Eesti elanikud väärtustavad keskkonnateadlikku eluviisi ja peavad oluliseks loodushoidu. Alates 2010. aastast toimunud uuringu põhjal on elanikud aasta-aastalt muutunud keskkonna suhtes tähelepanelikumaks ja hoolivamaks. Kuigi suur osa inimestest peab end keskkonnateadlikeks (keskkonnateadlikkuse indeks oli 2022.a ca 41,5%), ei toeta seda väidet inimeste tegelik käitumine. Üksikisiku tasandil on oluline kujundada selline vaimne ja füüsiline keskkond, kus inimesed ise motiveeriks end keskkonnahoidlikult käituma.

Keskkonnahoidliku käitumise võimaldamiseks igas eluvaldkonnas tagame keskkonnainfo kättesaadavuse, kavandame toetusi ja tunnustusi erinevate organisatsioonide, asutuste ja üksikisikute keskkonnasõbralikke algatusi ning korraldame koolitusi erinevatele sihtrühmadele (riigiasutused, KOV, ettevõtjad, ajakirjanikud jne). Keskkonnateadlikkuse hindamiseks ühiskonnas ja edasiste tegevuste kavandamiseks korraldame regulaarseid uuringuid.

Keskkonnahariduse valdkonnas on Kliimaministeerium teinud aastatepikkust koostööd Haridus- ja Teadusministeeriumiga (HTM), kellega koos on välja töötatud Keskkonnahariduse ja -teadlikkuse tegevuskava 2023–2025, mis määratleb erinevate osapoolte rollid. Kliimaministeeriumi fookus on mitteformaalse keskkonnahariduse arendamisel ja kogu ühiskonna keskkonnateadlikkuse suurendamisel, HTM toetab formaal- ja mitteformaalhariduse lõimimist. Rohereformi eesmärkide saavutamist haridussüsteemis toetab rahvusvahelise Rohelise kooli programmi rakendamine ligi 200 haridusasutuses. Eestis tegutsevad pika traditsiooniga loodusvaldkonna huvikoolid, kelle tegevus toetab nii formaalharidust kui ka üldist elanikkonna keskkonnateadlikkuse suurendamist ning on oluline valdkonna spetsialistide järelkasvu lava.

Keskkonnateadliku mõtteviisi kujundamiseks läbi hariduse on kavas koostada ja ellu viia riiklik keskkonnahariduse arendamise programm, mille olulisteks tegevusteks on koolide-keskuste-kogukonna koostöö arendamine, sh keskkonnahariduse lõimimine õppeainetesse ja huvitegevustesse ning koolide, keskkonnahariduskeskuste, noortekeskuste keskkonnasõbralik toimimine. Korraldame koolitusi haridustöötajate meeskondadele ja keskkonnahariduskeskuste töötajatele, loome keskkonnateemalisi õppematerjale, viime ellu kogukonnale suunatud projekte ning arendame koostöömudeleid.

Eestis tegutseb üle 150 keskkonnahariduskeskuse, kes pakuvad õppeprogramme koolidele ja lasteaedadele. Õppeprogrammides osalemist rahastatakse läbi Keskkonnainvesteeringute Keskuse keskkonnateadlikkuse programmi. Formaals- ja mitteformaalhariduse koostöövõrgustiku tegevust koordineerib maakondades Keskkonnaamet. Võrgustiku infokanaliks on keskkonnahariduse portaal www.keskkonnaharidus.ee, mis vahendab teavet keskkonnahariduskeskuste, õppeprogrammide, koolituste jm kohta. Võrgustikus etendab olulist rolli MTÜ Eesti Keskkonnahariduse Ühing, mis koondab laiapõhjaliselt erinevaid keskkonnahariduse edendajaid. Aastal 2019 käivitati keskkonnahariduse kvaliteedisüsteemi arendusprojekt, mille käigus töötati välja keskkonnahariduslike õppeprogrammide kirjelduste

kvaliteedi kriteeriumid, 2023.a seisuga on hinnatud 1171 aktiivõppeprogrammi kirjeldust, millest 726 omistati märgis "Läbimõeldud programm". Oma programme saatis hindamisele 61 keskust ja keskkonnahariduse pakkujat. Käivitatud on keskkonnahariduskeskuste juhendajate/spetsialistide enesehindamise programm, mille raames on koostatud juhendaja/õpetaja pädevusmudel, ning valmimas on juhendaja/õpetaja enesehindamise tööriist. Mitteformaalse keskkonnahariduse võrgustiku arendamisel on oluline tagada kvaliteetne keskkonnahariduse kättesaadavus erinevatele sihtgruppidele. Selleks, et keskkonnahariduskeskuste toimimine oleks jätkusuutlik on vaja muuta rahastamismudelit, ning nende koostöö paremaks korraldamiseks luua keskkonnateadlikkuse kompetentsikeskus.

Jätkuvad ettevalmistustööd uue Loodusmuuseumi maja valmimiseks ning sinna kolimiseks. Selleks on loodud uue Loodusmuuseumi püsiekspositsiooni kontseptsioon, mis on sisendiks ideekonkursile; valminud on materjalid uue Loodusmuuseumi teenuste disaini suunal. Oluline rõhk on haridusstrateegia väljatöötamisel ja sellest lähtuva haridustegevuse integreerimine loodava ekspositsiooniga. Hetkel on suurimaks väljakutseks kogude töös ruumikitsikuses tegutsemine mis ei võimalda vastu võtta muuseumi pakutavatesse haridusprogrammidesse suuremas mahus kooli- ja lasteaiasid. Lisaks seavad praegused ruumiolud piirangud kogude kasvu ja uute kogumismeetodite väljaarendamise võimalustele. Loodusmuuseum on oma äärmiselt kitsal vanalinna pinnal (näituste pinda 360 m²) saavutanud oma arengu ja külastatavuse vastuvõtmise lae (50 000 külastajat aastas), mistõttu on uut muuseumi hoonet aktiivselt planeeritud juba viimased 10 aastat. Olemasolev hoone ligipääsmatu liikumis- ja nägemispuudega inimestele. Muuseumi kogude tingimused on katastroofilises olukorras (laiali jaotatud neljale pinnale üle linna (sh keldrid), millest ükski ei vasta kogude säilitamiseks hädavajalikele tingimustele), mistõttu on riigile väga väärtuslikud loodusteaduslikud kogud väga haavatavas olukorras.

Keskkonnateadlikkuse üheks aluseks on ka ajakohane, kvaliteetne ja kättesaadav keskkonnainfo. Keskkonna info saamise üheks vahendiks on keskkonnaseire, kus tuleb arendada ja kasutusele võtta uued tehnoloogilised lahendused ning tagada keskkonnaseire, andmeanalüüsi ning keskkonnainfo valdkonna terviklik arendamine. Keskkonnainfo kättesaadavuse parandamiseks on kasutusel ja edasiarendamisel keskkonnaportaal.

Olulisemad tegevused	Oodatavad tulemused
<ul style="list-style-type: none"> Keskkonnahariduse- ja teadlikkuse tegevuskava 2023–2025 elluviimine koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumiga sh riikliku keskkonnahariduse arendamise programmi kavandamine ja elluviimine (2023–2025). 	<ul style="list-style-type: none"> Keskkonnahariduse- ja teadlikkuse tegevuskava 2023–2025 on ellu viidud, sh on käivitatud ja rahastatud koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumiga riiklik keskkonnahariduse arendamise programm.
<ul style="list-style-type: none"> Üleriigilise keskkonna- ja kliimateadlikkuse kompetentsikeskuse loomine erinevate osapoolte koostöö tõhustamiseks. 	<ul style="list-style-type: none"> Ministeeriumi koordineerimisel on erinevate osapoolte koostöös valminud kompetentsikeskuse mudel ning keskuse tegevus on käivitatud. Kompetentsikeskus koordineerib ja korraldab valdkondlikke tegevusi,

	<p>käivitab eri sihtrühmadele suunatud arendusprojekte, koordineerib üleriigilisi keskkonnaharidusprojekte, korraldab koolitusi sihtrühmadele, korraldab teavituskampaaniaid, sh tutvustab keskkonnainfo allikaid ja on oma toimimisega keskkonnahoidlikkuse eeskujuks.</p>
<ul style="list-style-type: none"> Eesti Loodusmuuseumi uue ekspositsiooni loomine ning üleriigilise keskkonnahariduse kompetentsikeskuse arendamine (2023–2025). Põhjamaade kaasaegseima Loodusmuuseumi valmimine (sh uus püsiekspositsioon ning loodusteaduslike kogude kolimine), kus hetkel äärmiselt suures ruumikitsikuses töötav Loodusmuuseum saaks kogudele vajalikud säilitamistingimused ning kaasaegsele muuseumile vajaliku ligipääsetavuse. Uues Loodusmuuseumis tekib võimalus pakkuda kvaliteetset loodusharidust ca 250 000 inimesele aastas ning muuseum saab olla keskkonnahariduse lipulaevaks ja rohepöörde kompetentsikeskuseks kogu riigi tasemel. 	<ul style="list-style-type: none"> Eesti Loodusmuuseumis on loodud uus ekspositsioon, mis käsitleb mõjusalt olulisi keskkonnateemasid. Muuseumi keskkonnahariduskeskus toimib osana üleriigilisest keskkonnahariduse kompetentsikeskusest.
<ul style="list-style-type: none"> Mitteformaalse keskkonnahariduse võrgustiku arendamine sh tõhusam lõimimine formaalharidusega, kvaliteedisüsteemi rakendamine ja rahastamise põhimõtete korrastamine Keskkonnaharidusportaali keskkonnaharidus.ee ajakohastamine vastavalt võrgustiku vajadustele. 	<ul style="list-style-type: none"> Mitteformaalse keskkonnahariduse võrgustiku kvaliteedisüsteem tagab heatasemelise keskkonnahariduse kättesaadavuse erinevatele sihtrühmadele; keskkonnahariduskeskuste rahastamissüsteem on jätkusuutlik. Keskkonnaharidusportaal keskkonnaharidus.ee on ajakohane ja uuendatud vastavalt kvaliteedisüsteemi uuendamise käigus tekkinud arendusvajadustele.
<ul style="list-style-type: none"> Rohereformi toetavate koolitusprogrammide sh. kõrgemad keskkonna- ja kliimakursused, riigiametnike e- 	<ul style="list-style-type: none"> Kõrgematel keskkonna- ja kliimakursustel on koolitatud otsustajaid, arvamusiidreid ja erinevate valdkondade kõneisikuid. Riigiametnikele on

kursus jm korraldamine. Rohesaadikute programmi käivitamine.	koostatud rohereformi e-kursus. On koolitatud nn rohesaadikud, kes on omandanud oskused roheteemade tutvustamiseks erinevatele sihtrühmadele.
<ul style="list-style-type: none"> Teaduspõhise, ajakohase ja tähendusliku keskkonnainfo kättesaadavuse tagamine erinevatele sihtgruppidele sh Keskkonnaportaali arendamine. 	<ul style="list-style-type: none"> Keskkonnaportaali tagab teaduspõhise, ajakohase ja tähendusliku keskkonnainfo kättesaadavuse erinevatele sihtgruppidele.
<ul style="list-style-type: none"> Eesti elanikkonna esindusliku igaaastase keskkonnateadlikkuse uuringu läbiviimine eesmärgiga hinnata valdkonnas toimunud muutusi ja kavandada meetmeid teadlikkuse suurendamiseks. 	<ul style="list-style-type: none"> Igal aastal on läbi viidud Eesti elanikkonna keskkonnateadlikkuse uuringud, mille küsimustikud on valideeritud ning koostatud keskkonnateadlikkuse indeks annab usaldusväärset infot valdkonnas toimuva hindamiseks ja edasiste tegevuste kavandamiseks.
<ul style="list-style-type: none"> Toimiva seirevõrgu tagamine, et omada infot keskkonnaseisundist ja surveteguritest, mille põhjal on võimalik kujundada tõhusat faktipõhist keskkonnapoliitikat. 	<ul style="list-style-type: none"> Valdkonnaülese seire on korraldatud ja andmed avaldatud. Keskkonnas toimuvate muutuste avastamiseks ning võimalike põhjuste ja pikaajaliste suundumuste selgitamiseks on koostatud valdkonnaülesed keskkonnanalüüsid.
<ul style="list-style-type: none"> Riikliku keskkonnaseire programmide uuendamine. 	<ul style="list-style-type: none"> Riikliku keskkonnaseire programmid on koostatud ja uuendatud. Järgmistel aastatel keskendutakse sellele, et koondada kõik keskkonnaseirega seonduvad normid seireseadusesse ja tagada seire terviklik ja ajakohastatud rahastamine. Kaugseire mitmekülgsema rakendamise võimaluste arendamiseks Eestis on tagatud selleks vajalik õigusruum.

Tegevus 6.2. Keskset IT-teenused teistele valitsemisaladele

Tegevuse eesmärk:	Keskset IT-teenused teistele valitsemisaladele on osutatud.
Tegevuse kirjeldus:	Eesmärgi saavutamiseks osutab Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus keskseid IT-teenuseid Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ja Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi valitsemisaladele.

Tegevuse mõõdikud	2022 (algtase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Mõõdik on välja töötamisel	-	-	-	-	-

Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus (KeMIT) osutab keskseid IT-teenuseid Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ja Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi valitsemisaladele.

7. Programmi juhtimiskorraldus

Keskkonnakaitse ja -kasutuse programmi programmijuht on Kliimaministeeriumi kantsler. Programmmijuh ülesandeks on programmi väljatöötamise ja uuendamise eestvedamine, elluviimise ja seire koordineerimine, programmi ja tulemusvaldkonna arengukava ning valdkonna arengukavade vahelise sidususe tagamine ja infovahetuse korraldamine. Programmi koostamisel ja eesmärkide elluviimisel osalevad Kliimaministeeriumi valitsemisala asutustest Kliimaministeerium, Eesti Loodusmuuseum, Keskkonnaamet, Keskkonnaagentuur ja Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus ning selle väljatöötamist, uuendamist ja seiret koordineerib Kliimaministeeriumi strateegia, analüüsi ja digiarengu osakond. Programm on alavaldkondade järgi jaotatud kuueks meetmeks ning meetmete ja programmi tegevuste väljatöötamise, uuendamise ja elluviimise ning seire koordineerimise eest vastutab vastav Kliimaministeeriumi asekancler.

Programmi tulemuste seire toimub vastavalt Vabariigi Valitsuse 19. detsembri 2019. a määrusele „Riigi eelarvestrateegia, riigieelarve eelnõu ja tõhustamiskava koostamise ning riigieelarve vahendite ülekandmise kord ning riigieelarve seadusest tulenevate aruannete esitamise kord“. Iga lõppenud aasta kohta koostab Kliimaministeerium programmi tulemusaruande.